

İSTANBUL AKADEMİ

EYLÜL - EKİM - KASIM 2023

DOSYA: AŞIK VEYSEL

BETÜL COŞKUN

BETÜL DEMİRCİ

EMİNE SAKARYA

ENES ÇELİK

FİLİZ KARA BİLGİN

FUNDA ÖZSOY E.

GÖKHAN KARAOSMANOĞLU

İBRAHİM AKÇAY

İSMAİL ZORBA

KADİR KAKCI

MUSA GÜNERİGÖK

ORHAN BAYRAKTAR

SEDA KARAKAŞOĞLU

SEDA ÇARIKÇI

TUĞBA KARAGÜLMEZ

VURAL YILDIRIM

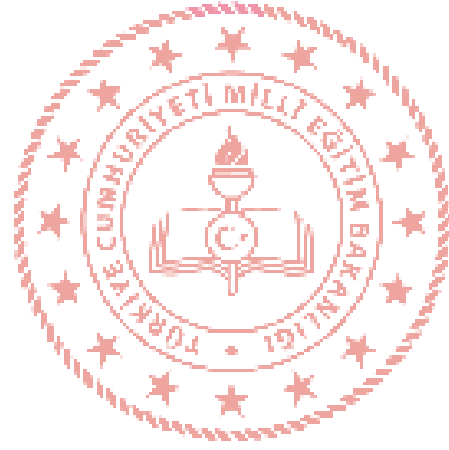
RÖPORTAJLAR: AZİZ ERDOĞAN • DOÇ. DR. YAVUZ SAMUR • DOÇ. DR. N. GAMZE ILICAK

İSTANBUL
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

— İstanbul —
Öğretmen
Akademi

SAYI 11

İSTANBUL
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

İSTANBUL İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ADINA SAHİBİ

Doç. Dr. Murat Mücahit YENTÜR

GENEL YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Ahmet BÜRLÜKKARA

YAYIN YÖNETMENİ

Funda ÖZSOY ERDOĞAN

YAYIN KURULU

Hale YURTTABİR, İlksen KODAL, Oğuz AKYOL, Mehmet ÖZTÜRK, Zehra Esra BALKAN, Dr. Nurhüda SÖZEN, Ayşin KAHRAMANTEKİN, Asuman GÜZELCE, Seda KARAKAŞOĞLU, Dr. Selçuk OSMANOĞLU, Şirin Şükran AYDINLIOĞLU, Hasan ÖZDEMİR, Yasemin BAŞLANTI, Dr. Filiz GÜLHAN, Tuba CEBEÇİ, Betül COŞKUN, Kübra TETİK, Nesibe ALTINTAŞ, Murat Remzi UZUNAL

YAYIN DANIŞMANLARI

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ, Prof. Dr. Ahmet Şükrü ÖZDEMİR, Prof. Dr. Tansel AK, Prof. Dr. Tahsin GÖRGÜN, Prof. Dr. Belma TUĞRUL, Prof. Dr. Selda ÖZDEMİR, Prof. Dr. Mehmet İNAN, Doç. Dr. Salih UÇAK, Doç. Dr. Hanifi PARLAR, Dr. Süleyman ŞENEL, Dr. Gökhan KARAOSMANOĞLU, Dr. Filiz KARA BİLGİN, Dr. Sibel Ergün ELVERİCİ, Dr. V. Hasan KAYA, Dr. Mahmut BABACAN, Dr. Nevin ERYILMAZ

GRAFİK TASARIM

Betül DEMİRCİ

İLETİŞİM

istanbulakademidergi@gmail.com

SEVGİLİ ÖĞRETMENLERİMİZ

Yazar kadrosu öğretmenlerden oluşan ve gönderdiğiniz mesajlardan beğeniyle takip ettiğinizi bildiğimiz İstanbul Akademi dergimizin 11. sayısı ile yeniden sizlerle seslenmenin sevincini yaşıyoruz.

Bir kültür ve eğitim dergisi olarak her sayımızda mutlaka bir dosyaya yer vermeye özen gösteriyoruz. Bu sayımızda da Aşık Veysel dosyamız var. Zira hepimizin bildiği üzere UNESCO 2023 Aşık Veysel Yılı ilan edilmesi ile Cumhurbaşkanlığı Genelgesi doğrultusunda İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedilen Aşık Veysel, tüm dünyada ve Türkiye'de çeşitli etkinliklerle anılmakta. Biz de Aşık Veysel dosyamızla İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü olarak bu etkinliklere katkıda bulunmak istedik.

Aşık Veysel dosyamız için değerli yazar Aziz Erdoğan ile bu yıl yayımlanan ve Veysel'in hayatını kaleme aldığı "Benim Sadık Yarım" isimli romanı üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik. Funda Özsoy'un sorularını cevaplayan Aziz Erdoğan, yüzyılımızın en güçlü halk ozanlarından Aşık Veysel ile çocukluğundan bu yana kurduğu duygusal bağın bir uzantısı olarak bu romanı nasıl yazdığını anlattı bizlere. Ardından Musa Günerigök'ün Aşık Veysel türküleri üzerine yaptığı önemli tespitleri bizlerle paylaştığı yazısını okuyacaksınız. Bir müzik yazarı ve editörü olan Vural Yıldırım ise yazısında bu büyük ozanın şiirlerindeki anlam zenginliği ile müziğinin karşılaştırmasını yaptıktan sonra, aslında Aşık Veysel'de söz ve müziğin birbirini bilgece tamamladığının tespitini yapıyor.

Tuğba Karagülmez "Sazın ve Sözü'n Ötesinde" denemesiyle onun sözlerindeki derin felsefi anlam üzerinde duruyor. Değerli deneme kitaplarıyla tanıdığımız bir dil işçisi olan yazarımız İsmail Zorba da kalemini "Veysel Hallince" yaşamının inceliklerini anlatmak üzere konuşturdu.

Aşık Veysel dosyamızın son yazısı olan "Dile Gelse Toprak" şiiriyle İbrahim Akçay, bu büyük ozanımızın "Kara Toprak" şiirine göndermeler yaparak hem ozanımızın hem de toprak metaforunun bize anlattıklarını hatırlatıyor.

İstanbul Akademi dergismiz 11.sayısında Aşık Veysel dosyasının dışında çok kıymetli denemeler, makaleler ve röportajlar da yer alıyor. Arkadaşımız Tuba Cebeci, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekan Yardımcısı Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü Başkanı Doç. Dr. Yavuz Samur ile metaverse ve eğitimdeki yansımaları üzerine yaptığı söyleşi ile siz öğretmenlerimizi bu çok önemli konu üzerine aydınlatmaya çalıştı. Bu sayımızın diğer röportajını ise Betül Demirci, Gelişim Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı olan Doç. Dr. Gamze Ilıcak ile yaptı. Sayın Ilıcak ile son yıllarda hayatımızın içinde yer alan yapay zekanın edebiyata ve özellikle masallara yansımaları, masalların çocuk dünyasına etkilerini, dijitalleşen dünyada masalın yerini almaya başlayan çizgi filmleri konuştuk.

Son yıllarda okullarda ve hatta okul dışında da ciddi bir sorun olmaya başlayan siber zorbalık üzerine Dr. Gökhan Karaosmanoğlu'nun yazdığı makale mutlaka okunmalı ve yazarımızın altını çizdiği hususlar hem öğretmenler hem okul yöneticileri ve veliler tarafından dikkate alınmalı. Yine son yıllarda artan başka bir sorun olarak okullarda karşımıza çıkan hiperaktivite bozukluğu üzerine yazan Enes Çelik, bu çok kıymetli makalesinde hiperaktivite bozukluğu ile çok hareketlilik ve dikkat eksikliği sorunlarını ilişkilendirerek bizleri bu konuda aydınlatıyor. Seda Karakaşoğlu ise özel öğrenme güçlüklerinde erken belirtileri ve bu konuda okullarda uygulanabilecek eğitsel müdahaleler üzerine bizleri bilgilendirdi.

Dr. Seda Çarıkçı, çocuk hakları üzerine yazısında, bu alandaki tarihi gelişmeler konusunda önemli ayrıntıların altını çiziyor. Betül Coşkun'un hem çocuk hem yetişkin bireyler olarak duygularımızı ifade edememenin sağlığınıza olumsuz yansımaları üzerine kaleme aldığı yazısı mutlaka okunmalı ve üzerinde çokça düşünülmeli. Zira duyguları sağlıklı ifade edememenin olumsuz sonuçlarının tanıklığını çevremizde hepimiz yaşıyoruz.

Dergimizde bu çok değerli bilgilendirici yazıların dışında edebi ve sanatsal kıymeti olan yazılar da yer alıyor. Zira biz öğretmenler çok iyi biliyoruz ki, bilim ile sanat iç içe geçerek hareket ettiğimizde öğrencilerimi-

zin ruhuna ve zihnine ulaşmak çok daha kolay oluyor ve tabii çok daha güzel sonuçlar elde edebiliyoruz. Zaten asırlar evvelinden başlayan medeniyet inşasında bilim ve sanat her zaman birbirini beslemiş, birbirinin ilham kaynağı olmuştur. İşte bizler de bu düsturdan yola çıkarak *İstanbul Akademi* dergisi olarak her sayımızda bu iki önemli koldan sizleri kucaklamaya çalıştık.

Bu sayımızda çok kıymetli hikayecilerimizden Kadir Kakcı'nın "Sucu Kemal" hikayesini okuyacaksınız. Hayatın türlü hallerini bıyıkaltından bizi gülümseterek gösteren bu hikayeyi okuduğunuzda yazarın gözlem gücüne, üslubunun kıvraklığına hayran kalacaksınız. Bir çocuk yazarı da olan Emine Sakarya "Yavru Kuş" şiiriyle bir çocuğun gözünden öğretmenine olan sevgisini ne de güzel anlatmış.

Elbette okumak ve yazmak biz öğretmenlerin olmazsa olmazıdır. Öğrencilerine örnek, okuyan ve yazan öğretmenler olmak, asıl hedefimiz. İşte Orhan Bayraktar da "Okumak ve Yazmak Üzerine Hasbihal" denemesi ile bu iki soylu eylemin altını çiziyor bizler için. Dr. Filiz Kara Bilgin ise çok zengin görseller kullanılarak İstanbul'u yüzyıllar içinde resmetmiş, bu kadim şehre aşık olmuş yabancı ressamın üzerine akıcı üslubuyla bize bilgiler verdi.

Sevgili Öğretmenlerimiz,

Aşık Veysel bir şiirinde diyor ya hani; "Selam olsun kucak kucak/ Dostlar beni hatırlasın" diye; işte bizler de aşıklık geleneğinin en son temsilcilerinden olan büyük ozan Aşık Veysel'e, *İstanbul Akademi* dergimiz vasıtası ile bir selam yollamak istedik. İnanıyoruz ki, Aşık Veysel, eserleri söylendiği sürece ölmeyecek, hep hatırlanmaya devam edecektir.

İstanbul Akademi dergimizin büyük bir emekle hazırladığımız 11. sayısını eminiz ki severek okuyacaksınız. Sizlerle daha pek çok kaliteli sayılarda buluşmayı umut ediyoruz.

Sağlıcakla kalın...

DEĞERLİ MESLEKTAŞLARIM

Bu selamı, taze bir devir teslimin ardından tanıdık bir heyecanla yazıyorum. Mesleğimiz ezelden beri taşıyıcısı olduğumuz manevi değerlerden yola çıkıp kültürel birliğimizin sağlanmasında büyük rol oynayan kutlu bir meslektir. Kültürel birliğimizin temelindeki kadim değerler, asırlar ve bin yıllar boyunca o değeri bize taşımış güzide şahsiyetler, bu meslek sayesinde gelecek kuşaklarla tanışır ve onların damarlarında neşv-ü nema bulur. Bu bağı iştihakla canlı tutmak, biz eğitimcilerin en kıymetli vazifelerindedir.

Söz konusu değeri bize kadar taşımış güzide şahsiyetlerden biri de Âşık Veysel'dir. Halkta karşılık bulan bir dille, samimi şekilde yazdığı şiirlerinde gelecek nesiller; doğrunun ve iyinin değişmeyen, hırpalanmayan, yaşlanmayan varlığını çok net bir şekilde görecektir. Tam da bu sebepten, bu miras şahsiyetin mirasının gelecek nesillerimizin idrak ve bakışını aydınlatmasının mühim bir mahiyette olduğunu düşünüyorum. Yaşadığımız toprakların kültürel değerleri, sadece dönemine değil her devre ışık tutacak toplumsal olayların merkezindeki bilinç, hayatın faniliğinin karşısındaki sarsılmaz duygular, aşk, ölüm, gurbet gibi temalar Âşık Veysel'in sazı ve sözünde ölümsüzlüğe bürünmüştür. Onun sözünün özündeki hikmet, kaynaştıran, birleştiren bir tavra sahiptir. Âşık Veysel'in insan sevgisi, barış vurgusu ve kar-

deşlik düşüncesi hepimizi besleyen ortak bir pınardan gelir. Böyle bir nitelik ve donanımın karşılık bulmaması düşünülemez.

Yaşadığı şehir olan Sivas'ta, dönemin Milli Eğitim Müdürü olan kıymetli şair Ahmet Kutsi Tecer tarafından Âşık Veysel'e verilen "Halk Şairi" unvanı, eğitim camiasının içindeki bizleri gururlandırmaktadır. İstanbul Akademi dergimizin bu sayısında; "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Temsili Listesi"nde yer alan, âşıklık sanatının sevilip kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan Âşık Veysel'e tüm yönleriyle yer verdik. 2023 yılının Cumhurbaşkanlığı Genelgesi doğrultusunda "Âşık Veysel Yılı" olarak ilan edilmesi vesilesiyle hazırladığımız bu özel dosyanın, siz değerli öğretmenlerimizin kültür dünyalarındaki zenginliklerin altını çizmesi hususunda katkıda bulunacağını umuyorum.

Bu çalışmanın bizlerle buluşmasında emeği geçen yayın kurumumuz ile öğretmen yazarlarımıza tek tek teşekkür ediyor, bu vesileyle Âşık Veysel'i yeniden sevgi ve rahmetle anıyorum.

Doç. Dr. Murat Mücahit YENTÜR
İstanbul İl Millî Eğitim Müdürü

İÇİNDEKİLER

08 Aziz ERDOĞAN

• Konuşan: Funda Özsoy E.

13 Aşık Veysel Türküleri Üzerine Notlar

• Musa GÜNERİGÖK

16 Veysel Şatıroğlu'ndan Aşık Veysel'e Yolculuk

• Vural YILDIRIM

18 Sazın ve Sözü'nün Ötesinde

• Tuğba KARAGÜLMEZ

20 Veysel Hallince

• İsmail ZORBA

22 Dile Gelse Toprak

• İbrahim AKÇAY

23 Doç. Dr. Yavuz SAMUR

• Konuşan: Tuba CEBECİ

27 Her Şey Bir Şakayla Başlar! Okul Çağı Çocuklar Arasında Siber Zorbalık

• Dr. Gökhan KARAOSMANOĞLU

32 Sucu Kemal

• Kadir KAKCI

36 Çok Hareketlilik mi, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) mu?

• Enes ÇELİK

40 Özel Öğrenme Güçlüklerinde Erken Belirtiler ile Eğitsel Müdahale

• Seda KARAKAŞOĞLU

44 İstanbul'u Resmeden Yabancılar

• Dr. Filiz KARA BİLGİN

48 Yavru Kuş

• Emine SAKARYA

İÇİNDEKİLER

49 Doç. Dr. Gamze ILICAK

• Konuşan: Betül DEMİRCİ

52 Okumak ve Yazmak Üzerine Hasbihal

• Orhan BAYRAKTAR

55 Haklarıyla Yaşasın Tüm Çocuklar!

• Dr. Seda ÇARIKÇI

58 Duyguları Fark Etme ve İfade Etmenin Önemi

• Betül COŞKUN

“AŞIK VEYSEL; ÇAĞININ YUNUS’U, MEVLANA’SI OLMAYI BAŞARMIŞTIR”

KONUŞAN: FUNDA ÖZSOY E.

Aziz Erdoğan, Aşık Veysel’in hayatını anlattığı “Benim Sadık Yarım” romanı ile, yüzyılımızın en güçlü halk ozanlarından birini bizlere daha yakından tanıtıyor.

Sayın Aziz Erdoğan, “Benim Sadık Yarım” romanınızda 20.yüzyılın en güçlü saz şairlerinden Aşık Veysel’in hayatını anlattınız. Neydi sizi bu önemli aşığın hayatını yazmaya iten?

Veysel Anadolu insanını ve irfanını temsil eden saz ve söz ustasıdır. Benim gayem de bu değerimizi bugüne taşımaktı roman vasıtası ile. Onun şiirlerini nerede duysam çok candan ve samimi bulurum. Duru, sesi içli, sözü güçlü gelir bana. Şiirleri türkü gibi insanın içine işler; içten, etkileyici, insanı sarıp sarmalayıcıdır. Dili sade, anlatımı yalın, dizeleri su gibidir. Veysel’in hayatı bir yönüyle de Anadolu insanının hayatıdır. Yaşamak Anadolu’da zor meziyettir. Veysel, sürekli yaralarla doludur. Yaralarını sarayım derken de sürekli yeni yaralar alır hayatta. Mazeretlerin arkasında kaybolan insanın değil, umutsuzluğu umuda eviren, her engeli aşacak bir yüreğin çırpınışıdır, Aşık Veysel’in hayatı. Irmak gibi akıp gider. Kâh bahar mevsiminde kabarır çoşar; kâh yazı görür, durgunlaşır; kâh güze döner, bu ırmak içinde ne varsa önüne katar sürükler; kâh kışa rastlar donsa da üzeri bir menzile doğru yolundan asla vazgeçmez. Kendini anlayan bir dost arayışındadır, onun yolculuğu. İleri yaşlarında gerçek dostun da -kara dediğimiz- toprak olduğunu anlar. Çünkü kara toprak bütün ayıpları kusurları örten, kötülöklere bile iyilikle karşılık veren, insanı sarıp sarmalayan müşfik bir an-

nedir. Hiçbir canlıyı aç ve açıkta bırakmaz.

Sanırım siz de Aşık Veysel gibi Sivassınız. Türk edebiyatında çok Maraşlı şair olduğunu biliyoruz. Sivas için de halk şairi çıkaran şehir demek doğru olur mu?

Aşık Veysel gibi ben de Sivas’a açtım gözlerimi, evet. O toprakları iyi bilirim. Elektrik ve suyun evlerde bulunmadığı köy hayatını hücrelerime kadar yaşadım. Bağ bahçeyi, koyunu kuzuyu, ağacı kuşu, börtü böceği yakından tanırım. Sivas; coğrafyası, mimarisi, kültürü, sanatıyla kadim bir şehirdir. Aşıklar diyarı, şairler otağıdır. Ruhsati, Kul Himmet, Zaralı Halil, Aşık Veysel, Pir Sultan Abdal halk şairleri bu toprakların bağrında yetişmiştir. Yaşayan aşıklık geleneğini sürdüren kadim şehirlerdendir Sivas. Havasından mı suyundan mı ikliminden mi kültüründen mi bilinmez, bu toprakların güçlü aşıklar yetiştirdiği doğrudur. Sivas’ta sazın ve sözün yüceltiildiği güçlü bir damar vardır. Adeta edebiyatın, türkünün, şiirin ocağıdır.

Kitabınıza gelecek olursak; biyografik bir roman yazmak zor olsa gerek?

Biyografik roman, yazarın eline tutuşturulmuş bir pusuladır. Sizi yer yer sınırlandırır, kaleminize müdahale eder. Siz bu pusuladaki işaretlere dikkat etmezseniz

menzile ulaşmakta zorlanırsınız. Kahramanınız millete mal olmuş, toplumun önünde hayat sürmüş ve o toplumu aydınlatmış, yüreklere dokunmuş, gönülleri fethetmiş kişilerse işiniz biraz daha zorlaşır. Kahramanınızı çok iyi tanımadan, hakkında yazılmış mevcut eserleri okumadan işe başlarsanız iz düşümünüz farklılaşır, işiniz daha da zorlaşır. Aslında her roman bir hayata ayna tutar, ancak biyografik roman yazan insanlar aynadaki suretin gerçeğe bağlantısını kurma çabasındadır. Romancı, bir makale yazarı ya da bilim adamı gibi kuyumcu terazisi kullanmaz. Gerçeğin iz düşümünü farklı tonlarda ve renklerde albenili sunabilir, kalemini daha rahat oynatabilir. İşin belki zorluğu da kolaylığı da tam bu noktada saklıdır. Kaleminiz güçlü, ifadeleriniz candan ve etkili ise okurda karşılık bulur.

Biyografik eserlerin araştırma, belge toplama safhası önemli tabii. Siz bu romanı yazarken nasıl araştırmalar yaptınız?

Her Sivasslı gibi ben de Aşık Veysel'in şiirlerini hançeremde parça parça biriktirmeye başladım. Her şiiri ezberimde değil, ancak sohbeti demlediğimiz zamanlarda birçok şiirinden dörtlükler yetişir imdadıma... Aşık Veysel'i üniversite yıllarımdan beri yazmayı kafama koymuştum. O günden sonra Aşık Veysel hakkında yazılan eserleri biriktirmeye, sözleri derlemeye, anıları çoğaltmaya başladım. Yazılanlar genellikle hayatı ve şiirleri hakkında yapılan derlemeler şeklindeydi. Her kitapta farklı birkaç cümle aramaya, varsa özgün ifadeler almaya çalıştım. Aşık Veysel'i tanıyanların sohbetlerinde buldum. Dijital platformlarda kayda değer içerikler buldukça izledim. Onu yakından tanıyanların konuştuklarına şahitlik ettim. Bir kartopu gibi büyüyen bu bilgiler, gün gelince kardan adam olmadı ancak ozanın da ifadesiyle "Benim Sadık Yarım" adında bir roman olarak doğdu.

Romanın araştırma safhası ve yazım aşaması ne kadar sürdü acaba?

Yaptığı üç dakikalık bir iş için yüksek meblağlar isteyen ustalardan bahsederler ya da köşe yazarları yazılarını birkaç saatte yazdığını söylerler, bizinkisi tam da böyle bir durumdur. “Bir fikrayı ne kadar zamanda yazıyorsunuz?” sorusuna “Bir saatte!” cevabını alan acemi okurun şaşkınlığını gören yazar, “ Siz ona altmış yıl daha ekleyiniz.” der. Bilgi, birikim, tecrübe ve ustalık çok önemli... Hayalini kurmadığınız, rüyasını görmediğiniz bir işin başarıya ulaşması güçtür. Çoktandır hayalini kurduğum bir düşümü Aşık Veysel’in vefatının 50. yılında kitaplaştırmayı hem bir vefa örneği gördüm, hem de anlamlı buldum. Öğrencilik yıllarımdan itibaren kafamda bir Aşık Veysel düşlemiştim. Hakkındaki araştırmalarımı bitirdikten sonra Aşık Veysel’i romanlaştırmak üç ayımı aldı, ortaya bir roman çıktı; ancak ben hala onu gönül defterime yazmaya devam ediyorum.

Romanın sayfalarında yolculuk yapacak olursak; Aşık Veysel daha doğmadan başlıyor roman. Anne babasını anlatmışsınız önce. Sanırım Aşık Veysel’in nasıl bir dünyaya doğduğundan önce nasıl bir aileye doğduğuna hazırlık olarak yorumlamalıyız bunu?

Çevre çok önemlidir. Her canlı bulunduğu çevrenin tadını, rengini, kokusunu alır; insan çevresiyse bir bütündür. Aile bir insanın temelidir. Temel ne kadar sağlamsa eser o kadar kalıcı olur. Aşık Veysel, Osmanlının son döneminde, savaşların gölgesinde, halkın yoklukla ve yoksullukla mücadele ettiği yıllarda doğmuştur. O dönemin Anadolu insanını tanımadan onun irfanına şahitlik, ayakları yere basmayan bir tavır olurdu. Ben ise zorluğa, darlığa ve yoksulluğa boyun eğmeyen Anadolu insanının Anadolu irfanına giden yolculuğuna çıktım. Bu yolculuğun başını ve sonunu belirgin tutma çabam bundandır. Yahya Kemal’in ifadesiyle bizler “kökü mazide olan atileriz.” Aşık Veysel’in bu topraklarda yetişen köklü bir çınar olduğu kanaatini taşıyorum.

Aşık Veysel daha farklı bir ailede doğsaydı Aşık Veysel olabilirdi mi yine?

Sualinize bir soruyla cevap vermek isterim: “Bugün dünden daha fazla çimento, taş ve kireç var, ancak niçin bir Mimar Sinan yok?” Kanuni Sultan Sü-

leyman dönemi Mimar Sinan’ı yetiştirmiştir, denebilir. Aynı ifadeyi Aşık Veysel için kursak yeridir. Tabii ki Veysel’deki ümit, istikrar ve çalışma çok önemlidir, ancak doğduğu topraklar, bulunduğu çevre, yaşadığı şartlar Veysel’i aşık yapmıştır.

18 Bölümden oluşan romanın her bölüm başına epigraf olarak Aşık Veysel’den bir dörtlük koymanız da sanırım o bölümde anlatılanlara okuru hazırlamak için diye düşünebilir miyiz?

Doğru bir tespit yapmışsınız. Evet, benimkisi Veysel deryasından her bölüme bir damla cansuyu taşımak... Her bölüm hakkında ipucu niteliğinde olsun istedim. Okurda nasıl karşılık bulacak merak ediyorum.

Bir çocuğun 7 yaşında görme yetisini kaybetmesi, çocuk açısından olduğu kadar, o çocuğun ailesi açısından da kolay olmasa gerek. Bu sıkıntılı duyguyu hem çocuk hem de ailesi açısından vermeye çalışmak romanın yazarı için zor muydu peki?

Romancı açısından bakarsanız her çatışma ya da zorluk yazarın işini kolaylaştırır. Ancak bunu içselleştirdiğiniz ve ailenin yerine geçtiğiniz anda kaleminiz sürçer, yürümez olur. Veysel’in “ışığının koybolması” beni çok etkiledi. Kelimelerin boğazınızda düğümlendiği anlar olur, onu bu romanda yaşamadım, desem yalan olur.

Bağlama ile tanışmasını ve onu benimsemesini romanda detayları ile anlatıyorsunuz. Bir müzik aleti bir çocuğun hayata bakış açısını bu kadar etkileyebilir mi?

Veysel’in sazı bir uzvu gibidir. Sazıyla konuşur, dertleşir. Her sırrını ona anlatır. Sazı sırdaşı, yoldaşdır. Veysel ile sazıyla kurduğu bağ müziğin ve sanatın insan ruhundaki etkisinin en somut tezahürüdür. Veysel’i sazı kadar tanıyan ve anlayan bir dostu daha var mı bilemiyorum. Ancak satır aralarında toprağın da Veysel’in hayatında çok önemli olduğunu biliyorum. Ne diyor Veysel: Benim sadık yarım kara topraktır.

Aşık Veysel gözlerini kaybetmeseydi belki de saz ile hiç tanışmayacak ve bir aşık olamayacaktı ?

Peki, farz edelim Veysel, gözlerini kaybetmediği halde yine de saz ile tanışmış olsun; yine bu kadar güçlü bir halk ozanı olabilir miydi size göre?

Bu soru Veysel'e değişik zamanlarda ve değişik formatlarda sorulmuş ve kendisinin cevabı " Kör olmasaydım Veysel olamazdım." şeklindedir. Veysel kabından taştıktan sonra bir nehre dönüşmüştür. Gönül gözü kadar dünya gözü de açık olsa Veysel deniz olur muydu, diye düşünüyorum.

Romanı yazarken sizi en çok zorlayan ne oldu?

Veysel bu milletin ortak değeri ve halkın aşığıdır. Bu kadar bilinen bir insanı anlatacak cümle bulmada zorlandığımı itiraf edebilirim. Her sözü şiir olan, şiirlerinde bizlere deryalar sunan bir insanı sıradan sözcüklerle anlatmanın zorluğunu roman boyunca yaşadım. " Göklerden süzüldüm tertemiz indim." dizisine dalınca Anadolu irfanını fark ettim. Saatlerce sustum, muhasebe yaptım. Sözcüklerim sürçtü, dilim tutuldu.

Romanı okurken Sivas Sivrialan köyünü de detaylı olarak anlattığınız gibi, o yöreye ait gelenek ve göreneği (mesela höllük gibi) öğreniyoruz. Sivas ile hala bağlantısı olan bir yazar olarak bu anlattıklarınız bugün de devam ediyor mu?

Var ya da yok demem doğru olmaz. Ancak Sivas'ı ve köylerini çok iyi bilirim. Her anımı hücrelerimde yaşadığım o kültürün bize irfan, izan verdiğini söyleyebilirim. Birçok geleneğimiz, her köyde olmasa da, yaşamakta ve yaşatılmaya çalışılmaktadır. Düğünlerimiz, bayramlarımız, törenlerimiz, şölenlerimiz, örf ve adetlerimiz bizi biz yapan değerlerimizdir. Atalarımızın bize aktardığı bu sözlü kültürü yaşatmak çağa meydan okumaktır. Çağ mı bize meydan okuyor yoksa biz mi çağa meydan okuyoruz, bunu bilemem. "Höllük, kil, köy fırını, düğün odası..." sembolik de olsa yaşadığını düşünüyorum.

Romanda çok sade bir anlatımı tercih etmişsiniz. Sanırım özellikle genç neslin Aşık Veysel'i daha iyi anlamasını amaç edindiniz?

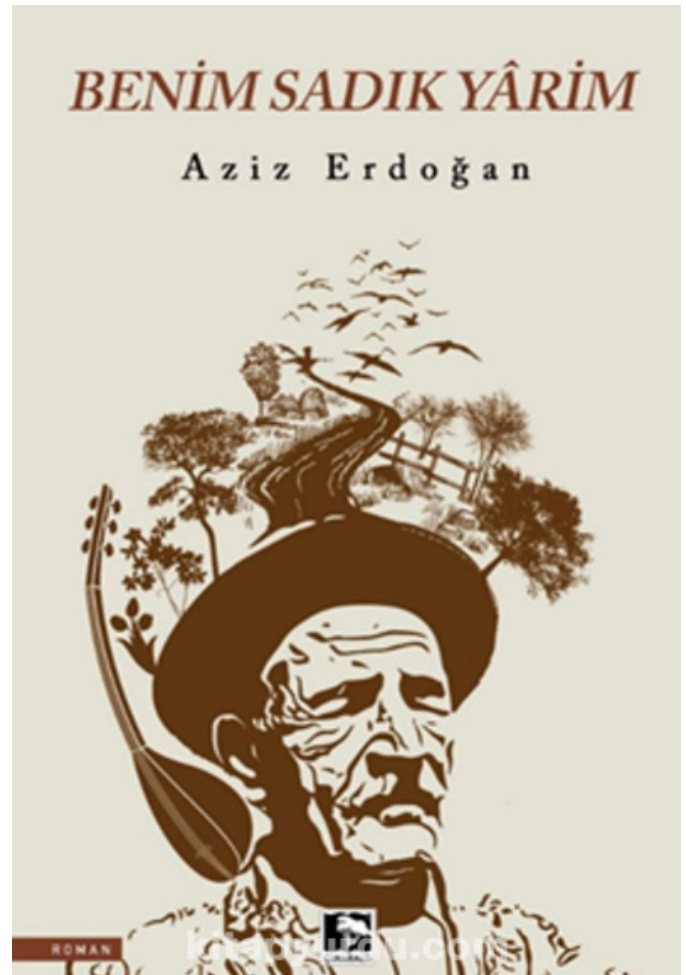
Evet Hocam. Bir öğretmen edasıyla gençlerle konuşmayı, konuşurken sade bir dil kullanmayı düşündüm. Doğru mu yaptım, takdir okurumuzun.

Romanda ayrıca kahramanları da o yöre ağzı ile konuşturmuşsunuz. Romanı okuyanlardan bunu eleştiren oldu mu?

Aşık Veysel'in diyaloglarında Sivas ağzını kullandım. Eleştiriler oldu. Tenkit edenin de taltif edenin de gerekçeleri oldu.

Romanda Aşık Veysel'in hayatına dokunanlardan birinin de şair Ahmet Kutsi Tecer olduğunu öğreniyoruz. Bu nasıl oluyor?

Aşık Veysel'in tanınmasında büyük etkindir. Her insanın hayatında önemli kişiler vardır. Ahmet Kutsi Tecer de Veysel'in hayatında bir dönüm noktasıdır. Aşık Veysel'i halka tanıtan ve onun meşhur olmasını sağlayan Ahmet Kutsi'dir, dersek Veysel'e haksızlık etmiş oluruz.

Veysel büyük bir potansiyel, güçlü bir ozan, sağlam biri düşünce çınarıdır. Belki Ahmet Kutsi, Veysel'in önünü açmasa bu çağlayan nehir, bir gün yatağına sığmayıp setleri aşacaktı. Ahmet Kutsi, bu potansiyeli erken görmüş ve Veysel'i bizlerle daha erken buluşturmuş ve tanıştırmıştır.

Romanda Aşık Veysel'in can dostlarını da anlatıyorsunuz. Bu dostlarından okurlarımız için bu söyleşimizde bahsetmenizi istesek?

Aşık Veysel süsten ve şatafattan uzak, toprağa dost, sade bir hayat sürmüştür. İç dünyasındaki aydınlığı dış dünyasına taşımanın gayretiyle doğanın ve doğanın içinde bulunmuş, börtü böcek, hayvan ve toprakla iç içe yaşamıştır. Kendisi de bu doğallığın bir parçası olmuştur. Bunun içindir ki her dizesi bir sehl-i mümteni niteliğindedir. Çağının Yunus'u, Mevlana'sı olmayı başarmıştır.

Aşık Veysel'in Ankara'ya, sonra da İstanbul'a geliş hikayesi de anlatılmış romanda. Peki, Aşık Veysel için aslında büyük şehirde mutlu olabilecek biri değildir, diyebilir miyiz?

“Dağlar çiçek açar, Veysel dert açar.” Veysel köyünün dağına, taşına, ağacına, kuşuna aşıktır. Her baharda ırmaklar gibi akar, nehirler gibi çoşar. Öğretmen okullarında söz eğitimi yaparken baharla birlikte Ankara'dan Sivas'a gitmek için can atar. “Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan/ Gözletme yolları gel deyi yazmış/ Sivrialanköyünden bizim diyardan/Dağlar mor mencevşe gül deyi yazmış.” diyerek Sivrialan'ın yolunu tutar. O nereye giderse gitsin, mutlu olmak için dönüp dolaşıp köyüne gelmek ister.

Son bölümde hayli duygulanıyoruz. Özellikle “Dostlar Beni Hatırlasın” şiiri ile bitirmeniz romanı, çok şeye gönderme yapıyor aslında, Aşık Veysel'in hayatına dair, değil mi?

Mehmet Akif bir dizesinde şöyle der: “Sessiz yaşadım kim beni nerden bilecektir.” Eğer bir sanatçı, adam gibi yaşamışsa ne kadar sessiz yaşarsa yaşasın herkes onu tanır ve bağrına basar. Aşık Veysel'in sessizliğinin iz düşümü de Akif'inkine benzer. Veysel, sessizliğin sesini tüm vatana duyurmayı başarmıştır. Aşık Veysel'i dostları rahmetle ve minnetle anıyor.

AŞIK VEYSEL TÜRKÜLERİ ÜZERİNE NOTLAR

MUSA GÜNERİGÖK

Aşık Veysel’de tarihsel olarak ölmekte olan bir biçimin, kaybolmaya yüz tutan bir dünyanın ölüme ve fânîliğe meftûn dervişâne sesi vardır.

-1-

Aşık Veysel, “Romantik Milliyetçilik”in gökte ararken yerde bulunduğu “ozan”dır.

Alman romantiklerinden beri şunu biliyoruz: Romantizm, halkın üst sınıf/lar tarafından dejenere edilmemiş saf kültürüne gömülü büyük ruhun peşindedir. Bunun yansımalarını hem Batı edebiyatında hem Türk edebiyatında görmek mümkündür. Masal derlemeleri, halk hikâye ve efsanelerinin gündemleştirilmesi veya halk duyarlığının millî edebiyatın ölçüsü olarak kabul edilmesi benzeri soru/n/lar, doğrudan “Romantik Milliyetçilik”in somut karşılıklarıdır; bizim edebiyatımızda, imparatorluk Türkiye’sinin son asrından itibaren bu düşünceler taraftar bulmuş, dönemin birçok şair ve düşünürü halk edebiyatı nazım biçimlerini esas kabul edip örnekler vermeye başlamıştı. Sadece Rıza Tevfik ve Ziya Gökalp’in şiir ve yazıları değil, doğrudan “yüksek” edebiyatın temsilcisi olan Yahya Kemal’in dahi hece veznine tümüyle kayıtsız kalamaması, “halk duyarlığı”nın söz konusu dönemde ne denli belirleyici olduğunu gösterir. “Aşık Veysel’in keşfi” nispeten daha sonra olsa da, doğrudan, “Romantik Milliyetçilik”le başlayan medyumun bir sonucudur. Onun imgesi (ümî oluşu) de bunu destekler mahiyettedir.

Aşık Veysel, başka bir âleme çevrilmiş göz-

leriyle halkın saf kültürünü temsil eder, yıllarca saklı kalan Anadolu bilgeliliğinin imgesi sayılabilmesi için bütün şartları taşımaktadır ya da daha başka bir deyişle dejenere kültürün temsilcisi sayılan üst sınıfın ve/veya “yabancı” bir duyarlığın saflığına hâlel getirmediği kültürün imgesidir. Dönemin edebiyat tartışmalarının ana eksenini, ki Tanzimat’ta başlar bu tartışmalar, kaba bir şekilde tasnif edildiğinde, Aşık Veysel imgesinin tarihsel konumu daha net anlaşılır: bir tarafta halka uzak bir edebiyat ve bir tarafta da halka uzak edebiyatın tam karşısında yer alan millî duyarlığın edebiyatı bulunmaktadır. Cumhuriyet dönemi “saf şiir” (pure poetry) tartışmalarının hece vezninde karar kılması, keza Aşık Veysel’in hececî bir şair olan Ahmet Kutsî Tecer tarafından keşfedilmesi, doğrudan bu sorunla bağlantılıdır. Dönemin ruhu Aşık Veysel’i keşfetmek, onu sevmek için entelektüel/edebî doyumluğa ulaşmış vaziyettedir.

-II-

Aşık Veysel’in türküleri tarım toplumu metaforlarına dayalı bir duyarlığın ürünüdürler.

Gerçekten de her türkü veya şiir, kendi dönemin metaforik yapısına dayalıdır. dönemin ürünüdür. Öyle ki her dönemin metaforik dili, “belirli çıktıkları” almaya dönüktür. Tarım toplumu metaforlarıyla düşününce başka bir çıktı, sanayi toplumu

metaforlarıyla düşününce başka bir çıktı, dijital toplumun metaforlarıyla düşününce başka bir çıktıya ulaşmamız bundandır.

Tarım toplumunun metaforik dili, doğal olarak ziraatin ve hayvan dünyasının beşerî dünyayla bitiştiği bir yerde kurulmuştur. Esasında bu metaforik dil, bugün dijital çağda olduğu gibi, doğada ve insan hayatında anlamlı bir yapı kurarak, teselliye muhtaç ve derbeder olan insan soyunun “anlam arayışına” bir cevap verir. Sözelimi bitkiler, tohum hâlinde toprağa düşer ve oradan gün ışığına doğru uzanırlar. Daha farklı bir deyişle, tohum ölerek bitki olur ve tohumun ölümü güneşe uzanmanın ilk koşuludur. O hâlde ölmek, ancak anlamlı bir başlangıç olabilir veya meyve vermeye doğru bir başlangıç, ölümün kuytularında başlayan bir olgudur. Tohum biteviye “toprağa düşer” ve gün ışığına doğru bir “yol” a koyulur. O topraktır ve topraktır, onun hikâyesi toprağın “rahmi”nde başlayan ve tekrar orada sona eren bir hikâyedir.

Tarım toplumu metaforlarının mantığı Aşık Veysel’in bütün türkülerine sinmiştir: “Toprak”tan “toprak” a uzanan iki kapılı bir handayız; hayatın kaynağı olan toprak, hayatın ve ruhun esas gıdasıdır. Aşık Veysel’in “Kara Toprak”ı, mecburiyetin, zorunlu dönünün kara toprağıdır; tasavvufî ve/veya Bektaşî şiirlerden tanıdığımız bir dünya değildir bu. “Mistik” ya da “manevî” bir çözüme ulaşmaz Aşık Veysel; onda, Cumhuriyet’in pedagojisine uygun bir şekilde “laik” bir karakter vardır. “Kara Toprak” türküsü, hayatın maddî kaygusunu, toprak ve insan arasındaki “geçim ekonomisini” gündemleştirir.

Ne var ki bu türküde bir tasvirin ötesini duymayız, hatta kimi türkülerinde “insanîyetçi” olan Aşık Veysel, bu türküde “kara toprak”ı insanın karşısına koymuş, beşerî dünyanın sorunlarının bir çözümü olarak değil, bu sorunlardan bir kaçış olarak toprağa işaret etmiştir.

-III-

Aşık Veysel’in türkülerindeki ana tema “varoluş depresyonu”dur.

Dünya edebiyatında “Varoluş depresyonu”nun izlerinin bolca örnekleri vardır; Hayyam, Shakespeare, Tolstoy, Fuzulî benzeri birçok yazar ve şairde bu evrensel temayı bulmak mümkündür. Aşık Veysel’in hâlâ dinlenmesinin, yeniden yorumlanmasının sırrı da bu olmalıdır.

Varoluş depresyonunu biz, daha çok II.Dünya Savaşı’nın buhranını tasvir eden varoluşçu edebiyattan biliyoruz. Ama Aşık Veysel’i daha farklı bir yerde konumlandırmak, belki Shakespeare’in “Kim bana benim kim olduğumu söyleyebilir?” sorusuyla işaret ettiği ve insan ve tabiat, insan ve Tanrı, insan mevcudiyetinin hâlleri, aşk ve ihtiras, ölüm ve tarih benzeri soruların yedeğinde düşünmek daha doğru olur. Ya da daha tarihselci bir bakış açısıyla şöyle söylenebilir: Aşık Veysel, tarım toplumu ile modern sanayi toplumu arasındaki berzâhın melankolisinin, tarihsel açıdan geride kalan bir hayat tarzının “requiem”inin ve bunun yarattığı bulanık bilincin ozanıdır.

Gerçekten de onda arayan ama bir türlü berrak bir “dünyalı” bilincine erişemeyen bir varoluş depresyonu görürüz. “Yıllarca aradım ben beni” türküsü bu duygunun yetkin örneklerindedir. Bu türküdeki imajların tümü “tarım toplumu” imajlarıdır; tabiata döner ve orada bir “kendilik” soruşturması yapar; nice yıl kendini aramıştır, bitki âleminde hayvan âlemine değin birçok yerde “hiçbir türlü” “kendini” bulamaz.

O bir geçiş dönemi ozanıdır; kendi tarihsel zamanının uzağında ve sesine yabancı bir dünyanın sakinini olarak varoluşunun tarihsel şartlarını yitirmiş ve bu onda varoluş melankolisi şeklinde açığa çıkmıştır. Onun sorusunun cevabı kaybolan zamanın kendisidir. Yaşar Kemâl’in onda “ısyankâr” ve “direnişçi” bir Daldaloğlu ya da Karacaoğlan’ın konturları net çizilmiş berrak yaşama enerjisini araması boşunadır; Aşık Veysel’de tarihsel olarak ölmekte olan bir biçimin, kaybolmaya yüz tutan bir dünyanın ölüme ve fânîliğe meftûn dervişâne sesi vardır.

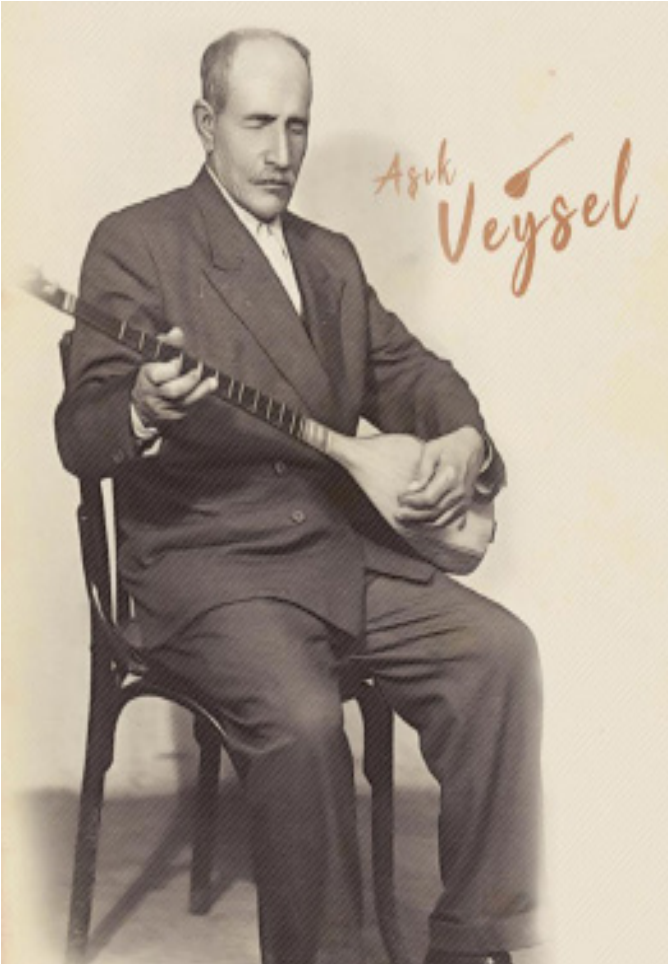
Yunus Emre’de “kendilik” maddî âlemden öncedir; “et” ve “kemik” sonradan “kendilik” e iliştilmiştir. Ama Aşık Veysel, “et” e ve “kemik” e gider, onlarda bir “kendilik” bulamaz; ne arıdır ne çiçektir ne de baldır;

hiçbir türlü bulamaz “ben”i; varlığı yokluğu bir tek Veysel adıdır. Yunus Emre “Onulmaz bir derdim var idi/ derde derman buldum elhâdulillâh” der, keza Niyazi Mısri “Derman arardım derdime/ derdim bana derman imiş” dizelerinde bir cevaba erişir ama Aşık Veysel’in “derdi türlü türlü”dür ve “ilacı” yoktur; o, kıyasız bir dünyanın sürgünüdür. Bu yönüyle biçimsel olarak ne kadar tarihdışı kalmışsa, varoluş depresyonunu işleme bakımından bir o kadar da “modern”dir.

“Romantik Milliyetçilik”in modernleşmenin ve üst sınıfın sahte beğenisinin açtığı yaraları sağaltmak için bulduğu ozan, çoktan tarihten çekilen bir geleneğin ağıtla karışık hüznünden öte bir şey kalmadığını söyler gibidir; ona kulak kesildiğimizde anlarız ki halkın saf kültüründe uyuklayan bir ateşten çok, sönmeye yüz tutmuş bir ateşin havadaki son titreşimlerinin küçük ama aşkla bekleyen gözlere büyük ve görkemli görünen sönük parıltısı kalmıştır.

-IV-

Aşık Veysel, sözlü geleneğin bir “ozan”ıdır.

Antik Yunan “rapsodos”ları, Fransız “troubadour”lar ile Anadolu “ozan”larının benzer yönleri bir hayli fazladır. Bu gezgin ozanlar, ritmik ve belirli bir forma sahip sözlerin taşıyıcısıydılar. Modern anlayışımızın tersine bu ozanlar kendi duyarlıklarına imza atan bir şair olmayıp anonim/yaygın bir duyarlığı bir ismin etrafında toplarlar. “Türkeli”ndeki ozan geleneği de kendi tarihsel şartlarında uzun yıllar boyunca haberin ve sesin taşıyıcısı olmuş, mevcudiyetimizin bilincini ritmik bir formda somutlamıştır. Karacaoğlan’ın net çizgileri, Kaygusuz Abdal’ın “iman”ı bir siyasî eylem aciliyeti içinde gören “Kaygusuz”luğu ya da Dadaloğlu’nun “yörük ethos”u, “Türkeli”ndeki ozanlık geleneğinin sivri ve veçheleridir. Aşık Veysel de bu geleneğin içinde ve “Romantik Milliyetçilik”in hazırladığı kültürel medyumda ortaya çıkmış ve kabul görmüştür. Ne var ki onun trajedisi tam da bu önermenin içinde saklıdır. “Romantik Milliyetçilik”in halkın saf sanatında aradığı değer, halkın diri geçmişinde küller altında uyandırılmayı bekleyen, halkın geleceğini kuracak “ahdi” taşıyan değerdir.

Ozan geleneğimiz, bilhassa Karacaoğlan’ın şirini var kılan epik duyarlık, bu “ahdi” taşımaya muktedir sayılabilecek dirençler taşımakta iken, tarihsel ve kültürel sebepler, Aşık Veysel’in bir halk ruhu olarak tebarüz etmesinin önüne geçmiştir. Onun şiiri; tarım toplumunun metaforik dilini kullanması sebebiyle yeni zamanlar karşısında fazlasıyla eskil, varoluş depresyonunu bir yaşama neşvesi (ethos) etrafında çözüme ulaştıramadığı için fazla melankolik ve yazılı kültürün tümüyle hâkim olduğu bir evreye geçildiği için sözlü halk kültürünün tesir sahası bir hayli azalmış olduğundan tarihsiz kalmıştır. Hatta ozan geleneğinin bu büyük son temsilcisi, bu geleneğin “diri” enerjinin kalmadığının somut örneği gibidir.

Melankolik ve depresiftir, insan dünyasından/ tarihten sürgün olmuş bir “kara toprak” ozanıdır o ya da şöyle denebilir: O, mezarın ve ölüm selvilerinin ve bir türlü kendini bulamayan bulanık bilincin ve ölmekte olan bir metaforik dilin “requiem”idir; belki şiiriyle değil ama hayatı ve Aşık Veysel imgesiyle Türk kültür romanının trajik figürlerinden biri olarak tarihimizdeki yerini uzun süre muhafaza edecek, yeni kuşaklar onun melankolisinde kendi hüznlerinden izler bulacaktır.

VEYSEL ŞATIROĞLU'NDAN AŞIK VEYSEL'E YOLCULUK

VURAL YILDIRIM

Veysel'de sanki söz öne çıkmış gibi görünür. Müziği ile tanıştığınız anda bu bakışın ne kadar sentetik olduğunu anlarsınız. Sözler bilgelikle işlenmiştir seslere. Beste dediğimiz de bu değil midir?

-1-

Kadim zamanlardan günümüze ses taşıyanlar...

Şifacı, ozan, söz ustaları, varsak, sayacı, âşık vb. adlandırmalar ile tanınan ses ustaları-ses ve söz mühendisleri. Türkmen, Özbek, Uygur, Karakalpak dillerinde âşığa "bahşı", Kırgızlarda "destancı", Kazaklarda "akın" denirdi. Sıfatlarını içinde buldukları kültürel ortamdan alan ve bu alana göndermelerde bulunan söz-saz ustaları, sosyolojik olarak bizlerle var olmaya devam etmektedirler.

Avrupa'da gezgin şarkıcı geleneğinde Trubadurlar özel bir yere sahiptir. Söz konusu kültürün Haçlı seferleri zamanında Arap geleneğinden izlerini tarab müziği ilişkisi içinde görmek mümkün. Ozanlık geleneği, Haçlı seferlerinin kaçınılmaz sonucu olarak Avrupa'da başladı. Trubadurlar bu geleneği başlatan ve Asya'dan, Arap coğrafyasına, oradan Avrupa'ya uzanan kültürel akışkanlığın müziğe yansımasıdır. Müzik türlerinin antropolojik olarak sınırlar ötesi akışkanlığa sahip olduğunu biliyoruz. Kültürel kodlar her ne kadar müzikal ürünlerde yer alsada, homojen yapıların günümüzde iyiden iyiye saflığını yitirdiğini görmekteyiz.

Müziğin sosyo-kültürel zemininde yer alan toplum ve spesifik olarak insan, kendine özgü beslendiği yapının ritimsel dinamiğini müziğine yansıtır. Sözler dilin ürettiği iletişim aracı haline gelir. Müzik kendini bu alanda ayrı bir dil ile konumlandırır. Söz, yerini ritme ve melodiye bırakır. Zamanla söz ve melodi kimyasında geçişler ve ayrılmaz birliktelikler meydana gelir. Sözler müziğin "efendisi", zamanla müzik sözlerin "efendisi" olur. Bu döngü sürer gider...

Müzik türleri ve formları incelendiğinde içerik açısından iki ana farklı sınıflamanın yapılabileceği kolayca anlaşılır. Bunlardan ilki, "Sanat", "klasik", vb. adlandırmalar ile yapılan, ikincisi ise halk arasında gelişen müzik. Halk şairleri, halk müzisyenleri, âşıklar, ozanlar, trubadurlar ikinci zeminde yer alarak halk edebiyatına kaynaklık ederler.

Kendisi Âşık Veysel olarak bilinse de, "âşık" mahlasını hiç kullanmayan Veysel Şatıroğlu, ikinci grupta yer alır.

-11-

Veysel Şatıroğlu'nun yaşamını incelediğimizde

farklı boyutların iç içe geçtiği zamanları görürüz. Düzlemsel bir süreçten ziyade senkronik kırılmalar Veysel'i Veysel yapan unsurlardır. Çocukluğundaki ortam, geçirdiği travmatik hastalık ve sonucu, ardından ikinci göz kazası, kültürel ortamdaki felsefi sorgulamalar, evliliği, terk edilişi, bağlama ile tanışması, dedeler ile birlikteliği, ikinci evliliği vb. olaylar Veysel'i Âşık Veysel'e dönüştüren sürecin parçaları. "Dağlar çiçek açar, Veysel dert açar" dizeleri belki de onu anlatan en güzel dizelerden sadece biridir.

Veysel "saz ustası" olmanın ötesinde aslında "söz ustası"dır. Sözlerindeki derin felsefi sorgulamalar melodinin ötesindedir. Bu anlamda Veysel'i salt bir ozan kimliği ile analiz etmeye kalkmak her zaman eksik kalacak bir araştırma olmanın ötesine geçmez. Anadolu kültürüyle özdeş olan Orta Asya Türk kültürü, zamanla özünü kaybetmeden yaşamın tüm alanında kendini göstermiştir. Müzik bunun en güzel örneklerinden sadece bir tanesidir. Geleneğe olan bağlılığı, Türk-İslam motiflerinden yola çıkarak ürettiği dizeler, halk müziği ve edebiyatı açısından önemli bir literatür oluşturmuştur. Kendisine hayran onlarca popüler müzisyen, onun müzikal eserlerini kendi tarzlarına uyarlayarak dinleyici ile buluşturmuşlardır.

Veysel hiç bir kaygı gözetmeksizin, ürettiği

eserleri insanlık ile paylaşmış ve bu alanda diğer müzisyenlere de örnek olmuştur. Müzikal yapısındaki naif melodiler, sözlerin sofistike boyutuyla dikkat çekici müzikal kompozisyonlara dönüşmüştür. Sabahattin Eyüboğlu, Yavuz Bülent Bakiler vd. edebiyat otoriteleri Veysel'in halk edebiyatı alanındaki katkılarına dikkat çekerler. Özellikle Veysel'in şiirlerinde var olan sözcüklerin, sözlüksel alan, bir başka deyiş ile aynı kavram etrafında toplanan sözcükler oluşturması ve bu konuyu ustaca işlemesi, onun söz sanatındaki ustalığını göstermesi açısından önemlidir.

Veysel'de sanki söz öne çıkmış gibi görünür. Müziği ile tanıştığımız anda bu bakışın ne kadar sentetik olduğunu anlarsınız. Sözler bilgelikle işlenmiştir seslere. Beste dediğimiz de bu değil midir? Söz ve sesi birbirine kültürel estetik normları içinde bir araya getirmek.

Müziği üreten ve icra edenlere baktığımızda, ozan, baksı, şaman izlerini görürüz. Müzik nesiller boyu bizlere saf halde taşınmıştır. Veysel, müzik taşıyıcılarının ne ilk ne de son temsilcilerindedir. O kendi varlığı ile ontolojik müzikal sorgulamalar yaparak bu dünyada bizlere edindiği bilgileri aktarma misyonunu tamamlamış ve tüm ihtişamı ile manevi yolculuğuna çıkmıştı.

SAZIN VE SÖZÜN ÖTESİNDE

TUĞBA KARAGÜLMEZ

Aşık Veysel, dünyanın zaman zaman acı veren bir yer olmasına rağmen sabır ve sebat gösterebilen, “ben”den gayrı düşünebilen, kendine ve çevresine hoşgörü gösterebilen, varoluş amacını bilen insanın huzurunu resmeder bize.

Türk saz şiirinin halk arasında en çok bilinen; halk şiiri, halk şairi, halk ozanı denince akla ilk gelen, bozkırdan çıkmış bir Anadolu dehası; toprakla iç içe bir halk insanı, Anadolu irfanı, sanatkarı, öğretmeni; gönül gözüyle seven ve gören Anadolu şairi Âşık Veysel; duyuş ve düşünüşü ile sanatından, adından ve ardından daha nice zaman söz ettirecek ulusal bir değerimizdir.

Âşık Edebiyatı nazım biçimiyle söyler; ancak şiirleri “konuları sevgi ve doğa olayları olan bir halk şiiri” olarak tanımlanan koşmadan çok daha ötedir. Bir halk ozanı olarak sazı, sözü, fikri ve hissiyatı ile gizli bir mutasavvıftır.

Şiirlerinde Dini Tasavvufi Türk Şiiri nazım biçimlerinin konularıyla örtüşen anlam ve temalar bulunur. O, tasavvufi bakış açısını bizlere Âşıklık geleneği ile koşmaları aracılığıyla sunar.

Tasavvuftaki toprak(hâk), hak, hakikat, yaratılış, varoluş, aşk, sevgi, ve dünya hayatındaki gelip geçicilik temaları onda halk şiiri içinde başka bir şekilde hasıl olur. Koşmalarında doğrudan ya da

dolaylı olarak gördüğümüz topraktan gelip toprağa dönüş, varlık, varoluş devriyeleri; yaratıcıyı sevmek, yaratıcının kudretinden ve sanatından ötürü yaratılanı sevmek ilahileri; zaman zaman sözünü, fikrini esirgemedi ironik bir dille hakikatin anlatımı şathiyeleleri; dünyada mutlu olmanın kabullenişte, farkındalık ve sevmekte olduğunun anlatımı nutukları anımsatır.

Âşık Veysel, etrafındaki güzellikleri görmeyen, sahip olduklarının değerini bilmeyen, nefsine ve kibrine kendisini kaptırıp hakikatten uzaklaşan, güzelliklere yüz çeviren insan ile çeşitlilikteki, farklılıktaki, yokluktaki hakikati, sırrı görmeyen insanı ele alarak mevcudadı sevmeyi, yaşama adabını öğretir halka. Didaktikliği lirizminin önüne geçmez. Yalın bir dil, sadelik, samimiyet ve nezaketle nasihat eder her kesime.

Dünyanın zaman zaman acı veren bir yer olmasına rağmen sabır ve sebat gösterebilen, “ben”den gayrı düşünebilen, kendine ve çevresine hoşgörü gösterebilen, varoluş amacını bilen insanın huzurunu resmeder bize, sade fakat derin bir dille. Özü arayışı veya duyuruşu; gönlüyle, fikriyle sazına söz olur. Dünya galesi içinde uzak kaldığımızı,

bastırduğumuz, es geçtiğimiz, belki de düşünmesi dünya hayatının akışı içinde işimize gelmeyen gerçekleri söyler bize.

Âşık Veysel'i diğer ozanlardan bizlere daha aşina kılan, daha yakın hissettiren yalnızca sade dili ve yakın zaman ozanlarından biri olması değildir elbette. İnsanlık var olduğu müddetçe var olacak, dünyanın her yerinde geçerli ve güncel konuları ele alır. Bunlardan laf olsun diye söz etmediğini, sözlerini kanıksadığını; sazı, sözü, özü ve gönül gözüyle samimi bir bütün olduğunu hissettirir bize.

Dili, inancı, kültürü, eğitim durumu, sosyo-ekonomik koşulları ne olursa olsun bu dünyaya geliş ve gidiş yolculuğu, maddesi, özü nihayetinde aynı olan dünün, bugünün ve yarının insanını anlatır.

Yaratıcı, varlık, dostluk, sevgi, hoşgörü, sabır, cefaya karşılık gösterilen vefa, gelip geçicilik; tüm çilelerine,

yoksuzluğuna, kendi tabiriyle kara bahtına rağmen kabulleniş, olgunluk, iyimserlik, toprak sevgisi evrensel temalarıyla Anadolu'dan çıkmış ancak Anadolu dışına çıkmamış bir şair olarak bizi Anadolu dışına çıkarır.

“...Kur'an'a bak İncil'e bak/ Dört kitabın dördü de Hak/ Hakir görüp ırk ayırmak/ Hakikatte yüz karası...” dizelerinde görüldüğü gibi tüm insanlığa sahip çıkmakta; insanlığı sevgiye, barışa davet etmektedir Aşık Veysel.

“...Herkes gizlidir bu sırr-ı hikmet/ Her nesnede vardır bir türlü ibret/ Veysel'i söyletir bir büyük kuvvet/ Söyleyen ne, söyleten ne, tanrı ne?” dizelerinde görüldüğü gibi “Gören göze ibret vardır her şeyde.”

Ne mutlu Veysel gibi görenlere, gördüğünden ibret alıp hakikate erenlere...

VEYSEL HALLİNCE

İSMAİL ZORBA

Hakikatte dünya iki kapılı bir handır. Üzerinde gece gündüz gidilen ve sadece temaşa seyrince yaşanılan. Aşk olsun bu sırra Veysel gibi erenlere.

En uzağındakiler en yakınında değil midir aslında? Hâlbuki sen her daim yanımdaydın, yüreğimdeydin. Ben sendeymişim, özümdeymişsin; farkına varmam için adını anmam yeterliymiş. İnsan insan dokunmuşsun ruhlarımıza, rehberlik yapmışsın bütün güzelliğince. Sazında, sözünde, sesinde “biz” varmışız. Senin sözlerinde yunduk bahara. Senin sözlerinle ateşleri aştık gül bahçelerine geçtik. Senin sözlerinle acıları bal eyledik. Senin sözlerin şifa oldu bizlere. Sazdan söze karanlığın içinde aydınlığı yaşattın bizlere. İlmin fukarası olduk her mısrasında. Nice kitaplar devirsek yetişemedik makamına. Âşıktın gayrı, ozandın, bilgeydin, ariftin, sultandın. Sözün sultanıydın. Makamın dertli gönüllere deva oldu, karanlık yüreklerle umut oldu. Topraktan, havaya, suya, ateşe dokudun özünü. Anadolu’nun her bir zerresine erişen güneş misali ötekileştirmeden, ötelemeden, ayırmadan, bölmeden aynı ruhta buluşturdun insanı. Aynı şefkatle, merhametle açtın gönlünü. Sende Anadolu’nun mayaladığı insan vardı. Sen de mayaladın aynı mayadan geleceğe duyanlara, görenlere, aynı gönülde buluşanlara.

Bir derdim vardı benim. İnsan olmaktı. Bu bedende, bu ruhta içimdeki insana ermektir. Hamdım, pişmeye durdum. Olgun başaklar gibi başım yere eğdiğimde kendimi değil, insanı gördüm. Tıpkı Veysel gibi. Hayatın çilesini yüklenmiş giden gözlerinde ar-

tık güneşi göremeyen çocuktan gönül gözünde, yüreğinde binbir baharı saklayan insan olmaya varmıştı. Ermişti desek erenlerden eyler mi Veysel’i? Varsın eylesin. Aşka kanmamış mıydı Veysel. Aşka kanmadan âşık olunur muydu? İlk güneş ışığını görünce aldanan badem çiçekleri gibi değil miydi Veysel? Biz aldanır derken badem çiçekleri aslında bizi aldanışa hazırlamıyor muydu?

Veysel’in derdi kanmaktan yanaydı. Bir derdi vardı anlatacak, kendi gibi insan olma derdinde insanlara. Veysel sözünde adı dert olsun, aslında özünde Yunus dilinde her derdin adı dava değil miydi? Yunus’tan Veysel’e dokunan dava, insanlık davası değil miydi? Veysel’in derdi, bir davası yok muydu? Derdi de davası da büyüktü Veysel’in. “ben”leri aşan, “biz”de çağlayan, “İnsan”da yani “Bir”de huzura eden bir dertti bu dert, bu dava. Bizler bu fani âlemde bir girdaba kapılıp giderken, gaflet uykusunda insanlığın tüm güzelliklerinden uzaklaşırken dikensiz güle ulaşamayacağını bilen Veysel, bize rehber olamamış mıydı? Olmuştu olmasına yalnızca Veysel’i bir kere dinlesin, ruhunda eğlesin, gönülden işitsin.

“Göklerden süzuldüm tertemiz indim
Yere indim yedi renge boyandım
Boz bulanık bir sel oldum yürüdüm
Çeşit çeşit türlü renge boyandım”

Bir kere işitsen, bir kere dinlese Veysel'i. Her şey dinlemeyle başlamıyor mu oysa? Dinlemeden işitilir mi? Bakmadan görülür mü? Kendi benliğinde kaybolan nasıl görsün Veysel'i? Gönüller amayken, kalpler mühürlenmişken, o gönlün, o kalbin sahibi işitir mi Veysel'i? Veysel'i duymak âşığı hissetmekten geçer. Bak gör deryalara kavuşmuş, ummanı sırtlamış Veysel'de kaybolmaz mısınız? Benliğini deryalar aşırıp insan aslına döndürmez misin? Veysel akarsu gibidir, kir nedir bilmez. Kiri, kötülüğü, hasedi ve insanı insandan uzaklaştıran adı neyse içinde tutmaz. Arınmıştır, saftır, tertemizdir o. Onun gönlü aynadır içindeki insana ulaşmak isteyene. Âşık Veysel hallince hâllenirsin dünyayı, tabiatı, hayatı ve insanı. Çünkü denklemi bulmuştur Veysel. Ne kadar da basit bir denklemdir. Zaten insan için çözülmesi en karmaşık denklem de, sorun da basit olan değil midir? "Mihnet-i dünyaya tahammül gerek / Gâhî ağlayarak gâhî gülerken" Bir yüzü güneşin seyredişinde, diğer yüzü güneşin batışında, insan ağlamakla gülmek arasında bir hayat sürmez mi? Ve bütün ömrü bu hayatı anlamaya çalışmakla geçmez mi? Görmeye talip ol Veysel gibi bir kere. Görmeyen gözlerle uyku girmez o zaman. Biz ne zaman benliğimizin dertleri dışında insanlık adına uykusuz kaldık. Veysel'in derdi de büyük davası da.

"Dünyada tükenmez murat var imiş
Ne alanı gördüm ne murat gördüm
Meşakkatin adın murat koymuşlar
Dünyada ne lezzet ne bir tat gördüm"

Veysel, bu sözlerinde türlü türlü yokluklar içinde tükenmez. Her tükenişte çoğaldıkça çoğalır. Zorlukların, çilenin adı murat kinsa bile muradı için değil muratlar için sabretmeye, umut etmeye devam eder Veysel. Dünyada alamadığı lezzet de tat da dünyalıktır. Çünkü Veysel için dünya bir amaç değil araçtır. Konup göçülen bir hanın daim mutluluk verdiği görülmüş mü? Görülmüş değildir. İnsan mayasındaki, özündeki güzele aşk ile erebilir. Sabrın acı meyvesini tadarak ulaşabilir. Çünkü hakikatte dünya iki kapılı bir handır. Üzerinde gece gündüz gidilen ve sadece temaşa seyrince yaşanan. Aşk olsun bu sırta Veysel gibi erenlere. Veysel'le başlayan sözler nihayete erer mi hiç? Sadece Veysel adıyla başla. Yol nedir, yolcu nedir düşersin yollara. Belki de kendi yoluna, kendi yolculuğuna. Her adım başında Veysel'i görürsen anlarsın Yunus'tan Veysel'e ve ondan bize düşen hisseyi. "Her dem yeniden doğarız / Bizden kim usanası" Onun sözünde, onun sazında, onun gönlünde tazeleniriz her daim.

• Resim: Funda İYCE TUNCEL

DİLE GELSE TOPRAK

İBRAHİM AKÇAY

Dile gelse toprak neler söylerdi bize
Kardeşliğiniz nerede, ne oldu size ?
Veysel demiyor muydu:
“Sen Allah ‘tan birlik dile
İkilikten gelir bela”

Dile gelse toprak neler söylerdi bize
Vefanız nerede, ne oldu size ?
Veysel demiyor muydu:
“İster azad eder ister öldürür
Kapısında kul gibi”

Dile gelse toprak neler söylerdi bize
Sevmek vardı, ne oldu size ?
Veysel demiyor muydu:
“Her sabah suya giderken
Yar yolunda toprak olsam toz olsam “

Dile gelse toprak neler söylerdi bize
Anlayış vardı , ne oldu size
Veysel demiyor muydu:
“Yüzün yırttım tırnağınan, elinen
Yine beni karşıladı gülünen”

“ÖĞRETMEN KEŞFEDERSE ÇOCUK DA KEŞFEDER”

KONUŞAN: TUBA CEBECİ

Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekan Yardımcısı Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü Bölüm Başkanı Doç. Dr. Yavuz Samur ile metaverse ve eğitimdeki yansımaları üzerine konuştuk.

Sayın Hocam, metaverse (metavers) ve metaverse'in amacını nasıl tanımlarsınız?

Metaverse iki kavramdan oluşuyor. Birisi Meta, diğeri de Verse. Meta “ötesinde” demek, verse ise Universe’den geliyor, “öte evren” anlamına gelen bir kelime. İlk defa 1992 yılında yazılmış olan SnowCrash romanında geçiyor ve farklı bir evrenden bahsediyor. Şu anda ise çok popüler bir kavram oldu metaverse dediğimiz şey. Bu dünyanın ötesinde dijital bir ortamda, insanların istedikleri zamanda, istedikleri yerde, istedikleri kişilerle bir arada olabilecekleri bir ortamdan bahsediyoruz. Son zamanlarda Roblox’un popüler olması ve benzer şekilde günümüzde en çok oynanan oyunlardan biri olan Fortnite’ın pandemi döneminde 45 milyon seyirci ile dünyanın en büyük konserlerinden birini canlı yayınlaması ile insanların bu ortamlara aslında hazır olduğunu gördük. Benzer şekilde çocukların da Minecraft, Roblox ve Fortnite gibi oyunlara olan ilgilerinden onların da bu tarz platformlara hazır olduklarını görebiliyoruz.

Metaverse’in diğer sanal gerçeklik ortamlarından farkı nedir?

Metaverse’i AR ve VR’den üç özellikte ayırt

etmek için çerçeve; “paylaşılan”, “kalıcı” ve “merkezi olmayan” teknolojidir. Metaverse teknolojisinin dört kategorisi vardır: Artırılmış Gerçeklik (AR), Lifelogging, Mirror Worlds ve Virtual Worlds. Metaverse’ün Web 3.0’la, Blockchain ve AR/VR ile ilişkisi var. Metaverse aslında bunların üçünün birleşmesinden oluşan bir kavramdır da diyebiliriz. Şimdi metaverse denildiği zaman MMORPG dediğimiz oyunları referans gösteriyoruz. MMORPG dediğimizde en basitinden çocukların oynadığı Roblox ya da Minecraft oyunlarını örnek gösterebiliriz. Yani başka oyuncularla, başka kişilerle bir araya gelebildiğimiz bir sanal dünyadan bahsediyoruz burada. World of Warcraft, League of Legends gibi avatarınızla birlikte bir ortamda bulunabildiğiniz bütün oyunlar şu anki metaverse evreni tanımlamalarına denk geliyor diyebiliriz. Ancak metaverse kavramı, var olan teknolojinin gerçek hayata entegrasyonu sayesinde yaratılacak olan, iki gerçekliği aynı anda deneyimleyeceğimiz bir alan olacak.

Metaverse her ne kadar geçen yıl Meta’nın atılımı ile gündemimize girmiş yeni bir kavram gibi görünse de geçmişte eğitimde kullanım alanları olduğunu biliyoruz. Metaverse’nin geçmişte eğitimde nasıl kullanıldığına dair örnekler verebilir misiniz öğretmen arkadaşlarımıza?

Yanlış hatırlamıyorsam benim de ilk makalem Second Life üzerinedir. Piyasaya sürüldüğünde 2000'li yıllardı. Ve o zaman da aslında biz metaverse kavramından bahsediyorduk. Yani üç boyutlu sanal bir ortamda istediğimiz yerde istediğimiz mekânda istediğimiz kişilerle bir arada olabiliyorduk. Ona da Second Life demiştik, yani ikinci yaşam. Second Life da bir dönem eğitimde kullanılmaya çalışıldı. Hatta üniversite olarak Second Life içerisinde bir adamız vardı ve o adada üniversitemiz vardı. İnsanlar sanal sınıflarda bir araya geldi ama ne kadar etkili oldu dersenez, çok etkili olduğunu söyleyemeyiz. Second Life ve Metaverse aslında birbirine çok yakın kavramlar. Temelleri Second Life ile atılan teknoloji şu an Metaverse ile tekrar gündem oldu.

Gelecekte eğitimde kullanılacak metaverse'i nasıl tasavvur ediyorsunuz?

Şu anda konuştuğumuz Metaverse ile gelecekte olacak Metaverse arasında çok büyük farklar var. Ancak şu an konuştuğumuz metaverse kavramı maalesef sadece 3 boyutlu bir ortamda avatarlarımızla bir arada olabildiğimiz bir platform. Ama gelecekte ise teknolojinin gelişmesiyle birlikte çok daha farklı bir boyuta doğru gideceğiz. Mesela hep beraber bir sınıf platformunda bir araya gelebileceğiz. Peki, biz bunu sınıfta zaten yapmıyor muyuz? Yapıyoruz. Ama mesela pandemiye gördük ki herkes online ortamlarda kimi Zoom, kimi Teams kullanarak bir araya gelip ders işleyebildi.

Herkes ortak bir platforma girerek görüntülü veya sesli bir şekilde varlık gösterdi. Metaverse'te durum biraz daha farklı olacak. Burada avatarlarımız olacak. Bu sefer sanal gerçeklik gözlükleri ile birlikte kendimizi daha fazla orada hissettiğimiz ve hatta gerçek hayatta alternatif evrenleri deneyimleyeceğimiz bir ortamda bulunuyor olacağız.

Bu kadar merak uyandıran bu teknolojinin bir de eğitim boyutundan bahsedecek olursak bize neler söylemek istersiniz?

Metaverse, öğrenme senaryolarını gerçekleştirmek için bir dizi olanak sağlayabilecek. Örneğin Second Life ilk çıktığında hadi biz bunu eğitime entegre edelim dedik. Hatta ben Second Life'ı İngilizce öğretiminde kullanabilir miyim diye makale yazmıştım. Şimdi de yine metaverse kavramı gelince hemen biz bunu eğitimde kullanabilir miyiz diye soruyoruz. Ve burada maalesef yine teknolojinin eğitimi yönlendirdiği bir durum görüyoruz.

Nasıl bir yönlendirme bu acaba Sayın Hocam?

Öğretmenlerle yaptığımız metaverse araştırmasında öğretmenlerin içerik oluşturması gerektiğine dair güzel sonuçlar elde etmiştik. Pandemi döneminde gözlemlendiği şekilde öğretmenlerimiz her daim her teknolojiye hızlı bir şekilde uyumlanıp, eğitim alanında kullanmaya başlamak için öncelikle öğretmen eğitimini

önemsiyorum. Öğretmen keşfederse, çocuk keşfeder. Öğretmenler metaverse kavramında eğitsel içerik üretmek anlamında ustalaştıkça öğrencilerimiz için yeni bir eğitsel keşif alanı oluşturacağımızı düşünüyorum. Elbette metaverse, eğitim sektöründe kullanılacak ama önce farklı sektörlerde kullanılmaya başlanacak. Öncelikle eğlence sektöründe çok fazla kullanılacağını söyleyebiliriz. Eğlence sektörü deyince tabii burada işin içine bir çok alt boyut giriyor. Bunların başını oyun sektörü çekmekle birlikte, spor, müzik, sanat gibi sektörlerde de Metaverse kullanım örneklerini görebileceğiz. Metaverse içerikli filmlerin başında gelen Ready Player One ve FreeGuy'da bu kullanım alanlarının örneklerini görebiliyoruz. Bununla birlikte harmanlanmış öğrenme senaryolarında, Metaverse tarafından oluşturulan sanal platform her zaman uygulanması ile birlikte eğitimin zamansızlaşması, özellikle yüksek öğretimde büyük bir avantaja çevireceğini şimdiden söylemek mümkün.

Metaverse kullanımının öğrencilerin öğrenme deneyimi üzerindeki etkileri ve öğretim uygulamalarımıza etkili bir şekilde nasıl entegre edilebileceği hakkında öğretmenlerimize neler söylemek istersiniz?

Normalde sınıfa girdiğimizde elde edebildiğimiz deneyimi metaverse'e entegre edeceksek, yani öğretmen sınıfa girip sunumu açıp sunudan anlatmaya devam edecekse metaverse'in hiçbir anlamı olmayacak. Metaverse ne zaman anlamlı olacak? Ders içerisinde Kapadokya'ya gidip Kapadokya'daki görselliği, coğrafi özellikleri deneyimlediğimizde, o konuyla ilgili orada olduğumuzda anlamlı olacak. Ya da İstanbul'un fethini konuşurken gerçekten çocukların II. Mehmet'i İstanbul'un fethini gerçekleştirirken izlediğinde çok anlamlı olacak. Ya da çocuklar kan dolaşımı konusunu işlerken gerçekten kanın içine girip damarlarda gezinebildiklerinde ve orada kan akışını gözlemleyebildiklerinde metaverse değerli olacak. AR teknolojileri işin içine girdiğinde bir kalbi açıp içinde kan nereye gidiyor, toplardamar/atardamar bunların hangisinde çalışıyor, analiz edebildiklerinde değerli olacak. Ama hepsi için de elbette ortamların hazır olması gerekiyor. Meta buna ciddi bir yatırım yapıyor. Elinde bulunan platformları birleştirebildiği bir ortam oluşturmak istiyor ve bunun yansımalarını elbette eğitimde de göreceğiz.

Eğitimde metaverse kullanırken ne gibi zorluklarla karşılaştınız ve bunları nasıl ele aldınız? Ya da eğitimde Metaverse kullanımının zorluklarına dair öngörüleriniz nelerdir?

Metaverse eğitim entegrasyonu konusunda üzerinde öncelikle çalıştığımız birkaç alan var. Sanal gerçeklik gözlükleri kullanırken belli bir dakikadan sonra, 13-15 dk olduğu söyleniyor, Motion Sickness dediğimiz rahatsızlık hissinin ortaya çıkması söz konusu. İnsanların baş dönmesi, mide bulantısı, kendini kötü hissetmesi gibi durumlarla karşılaştıkları söyleniyor. Bu durum herkeste gözlenmemekle birlikte neye bağlı olarak ortaya çıktığı da bilinmiyor. Bu sebeple VR gözlük kullanım süreleri deneyimin sınırlanması noktasında önemli bir etken. Bununla birlikte avatarların dünyasında, herkes her şey olabileceğinden kişisel özgürlük, hukuk, güvenlik ve etik sınırların belirlenmesini çok önemsiyorum. Araştırmacılar ve uygulayıcılar eğitimde metaverse tasarlarken bu risklere dikkat etmeli ve böylece güvenli bir öğrenme ve öğretme deneyimi sağlamalıdır.

Tabii bu teknolojiler, oldukça pahalı teknolojiler olmalı?

Evet, öyle. Özellikle şu an içinde bulunduğumuz ekonomik koşullarda eğitimde bu teknolojinin kullanımına para yatırılabilecek kurumlar yok. Kimse bu yükün altına girmek istemiyor çünkü büyük bir belirsizlik var. Şu an Sandbox, Decentraland, EgsyInfinity gibi meta evrenler kuruluyor ve biz de ülke olarak gidip buralardan arsa satın alıyoruz. Ülke olarak en çok arsa satın alan ülkelerden olduk ama aslında yapmamız gereken kendi evrenlerimizi oluşturmak; var olan evrenlerden arsa satın almak yerine ülke olarak kendi evrenimizi kurmak.

Bu durumda Sayın Hocam, metaverse'in sınırlamaları veya sakıncaları hakkında fikirlerinizi ve öngörülerinizi bizimle paylaşır mısınız?

Çocuklar şu an bu platforma hazırlar. Bugün Roblox oynayan çocuk, metaverse'e en hazır olan çocuk. Şu an kırklı, ellili yaşlarda olan insanlar, belki hemen görmeyecek ama bizim çocuklarımız, hatta onların çocukları, asıl metaverse'in var olduğu zamanları görüp deneyimleyebilecekler. Bunun avantajları olacak ama bence dezavantajları daha büyük olacak. İstedığınız zaman istediğiniz kişiyle olabildiğiniz bir ortam olacak. Şu anda dışarıya çıkıp herhangi bir yere gitmek insanlara zor gelirken ve bunun için para harcaması gerektiğinden özellikle ekonomik koşulları yeterince iyi olmayan ülkelerde (ki bu ekonomik koşulları iyi olmayan ülkeler en çok internet kullanan, en çok sosyal medya kullanan ülkeler aynı zamanda) insanlar, bu ortamları tercih edecekler. Şu an metaverse bize çok elit bir şeymiş gibi geliyor ama gelecekte asıl metaverse ortaya çıktığında şu an yaşadığımız hayat, bir araya geldiğimiz gerçek ortamlar daha elit bir ortam olmaya başlayacak. O yüzden çocuklarımız elbette etkilenecekler, daha fazla bireyselleşecekler, daha fazla yalnızlaşacaklar.

Yalnızlaşmaktan kastınız nedir acaba?

Şöyle ki; sosyal medyanın da bizi birleştireceğini düşünüyoruz, küçük büyük demeden herkes kul-

lanıyor ama aslında çok sosyal medya kullananlar daha çok yalnızlar. Araştırmalar da bunu söylüyor. Çok metaverse kullananlar, yani daha çok ortamda bulunanlar da daha çok yalnız olmaya başlayacaklar. Burada tabii ki yalnızlığın kavramı da değişecek belki. Yeni felsefi bakış açıları gelecek, insanlar sürekli orada olmak isteyecekler.

Bunu örnekleyebilir misiniz?

Örnek verecek olursak oradaki hız trenine binmek isteyecek, başka bir dünyadaki başka konsere katılmak isteyecek, oradan çıkıp bir deniz kıyısına gitmek isteyecek, belki oradan bir partiye katılmak isteyecekler gibi sürekli orada bulunmak isteyecekler. Çünkü orası sınırsız bir deneyim üretecek çocuklara ve bu da evde daha fazla ekran karşısında vakit geçiren gençler ve çocuklar demek olacak.

Bu da psikolojik ve fiziksel olarak çocuklarımızı ve gençlerimizi fazlasıyla etkileyecektir sanırım?

Kesinlikle. Çocuklar avatarlarıyla birlikte bu evrenlerde var olacaklarından kendi kişilikleri ile avatarlarının kişilikleri arasında gidip gelerek iki farklı kişiliğe bürünebilecekler. Şu an mesela Twitter'da farklı bir kişilik, Instagram'da farklı bir kişilik sergileyen insanlar var. Bulduğu platforma göre farklı paylaşım yapan insanları görüyoruz. Ya da daha basite indirgersek çocuklarla yaptığımız sohbetlerde Instagramda iki farklı profilleri olduğundan bahsettiklerini görüyoruz. Birisi aile ve akrabalarıyla ilgili olan profil, diğeri ise arkadaşları ile ilgili olan profilleri. Bu ne demek? Kişiliklerimizi de bu profillerle, bu farklı hesaplarla değiştirmeye başlıyoruz. Metaverse'te de durum aynı olacak. Orada birden fazla karakter oluşturup birbirinden zıt davranışlar sergileme ihtimali çok yüksek olacak. Bizler de gelecekte bunları konuşmaya, tartışmaya başlayacağız. Gelecekte suçlar da değişecek belki. Bu ortamların güvenliğini konuşuyor olacağız, belki yeni kanunlar, yeni yasalar çıkması gerekli olacak. Mesela şu an siber zorbalıklarla ilgili çocuklarımızı bilinçlendirmeye çalışıyoruz. Gelecekte bunu metaverse ortamlarında yapmak durumunda kalacağız. Farklı bir dünyada farklı sorunlar bizleri bekliyor olacak.

HER ŞEY BİR ŞAKAYLA BAŞLAR! OKUL ÇAĞI ÇOCUKLARI ARASINDA SİBER ZORBALIK

DR. GÖKHAN KARAOŞMANOĞLU

Pek çok uzman tarafından okullarda yaygın olarak bilinen, okul içinde ve okul çevresinde meydana gelen akran zorbalığının yeni, farklı ve örtük bir biçimi olarak görölen siber zorbalığın farklı yönlerinin bulunduğunu söylemek mümkün.

BaŐlıkta her ne kadar Şaka sözcüğü geçse de bu yazının konusu oldukça can yakıcı hatta can alıcı. Aynı zamanda herkesin duyduğunda durup bir düşündüğü, neler yapılabileceği üzerinde kısa bir süre gezindiği fakat tüm bunlara rağmen gereken önemin verilmediği toplumsal bir sorun: Siber zorbalık.

Ortaokulda ya da lisede çalışan öğretmenlerin, çocuğu olan ebeveynlerin sıklıkla duyduğu, “Acaba bizim çocuğun da başına gelir mi? Gelirse neler yaparız? Kimlerden yardım alabiliriz?” diye düşündüğü bir konu. Her zaman olduğu gibi bu yazıya da bir soruyla başlamak, siber zorbalığın ne olduğunu tartışmaya açmadan önce bir beyin fırtınası yapmak anlamlı olabilir. Soru üzerine düşünürken siber zorbalığın kapsamlı bir sorun olduğunu, yalnızca öğrencileri ya da ergenleri ilgilendiren bir durum olmadığını akılda tutmakta fayda var. Şimdi bu yazının da temelini oluşturan o önemli soruyu soralım: Bir öğrencinin yaşamında diğer öğrencilerin neden olabileceği en olumsuz deneyim ne olabilir? ÖĞrencilerin iletişim kurduğu ya da kurmadığı, etkileŐimde olduğu ya da olmadığı kişilerle yaşadığı en önemli sorun ya da sorunlar neler olabilir? Önemli olduğunu düşündüğümüz bu soruya elbette farklı ya-

nıtlar verilebilir. Biz, bugün bu konunun bizleri ilgilendiren kısmıyla, başka bir deyişle siber zorbalıkla ilgileneceğiz. Tabii Şunu söylemekte de fayda var, bu soru yalnızca siber zorbalığa maruz kalan ya da birtakım olumsuz davranışları deneyimleyen öğrencileri değil, öğrencilerin ebeveynlerini, öğretmenlerini, arkadaşlarını, okullarını, kısacası tüm toplumu ilgilendirmekte. İlkokulda, ortaokulda ya da lisede okuyan öğrencilerin özelinde sorulan bu soru toplumun diğer bireylerini, kurumlarını doğrudan ya da dolaylı etkilemekte.

Günümüzde yaş gözetmeksizin toplumun her üyesi dijital araçları farklı amaçlarla kullanıyor. Cep telefonları, dizüstü ya da tablet bilgisayarların kullanımının ardından akıllı saatler de pek çok insanın kolunda yerini aldı. Çevrimiçi olmak o kadar olağan hale geldi ki bu durumdan kaçınmak, evrimdiŐı olmak neredeyse imkansızlaŐtı. Ebeveynlerin birtakım kaygılarından kaynaklı veya farklı amaçlarla ilkokul öğrencileri okula gelirken yanlarında cep telefonu getirebiliyor, bir ortaokul öğrencisi ders esnasında cep telefonunu çıkarıp dersle ilgili bir araştırma yapabiliyor, lise öğrencileri ders içinde ya da dışında cep telefonunu kullanabiliyor. Ülkemizde dramatik bir biçimde yükselen cep

telefonu kullanım oranı yalnızca öğrencilerin değil aynı zamanda yetişkinlerin de bir sorunu haline gelmiş durumda. Dijital teknolojileri ebeveynlerinden ve toplumun diğer yetişkin üyelerinden çok daha iyi kullanabilen öğrenciler bilgiye kolay ve hızlı erişim konusunda oldukça becerikliler. Ancak bu becerileri, onları dijital teknolojilerin olumsuz etkilerinden korumak konusunda ne yazık ki yeterli olmuyor. Öğrenciler dijital teknolojilerin birçok olumsuz etkisine maruz kalabiliyor, bilinçli teknoloji kullanımı konusunda sorunlar yaşayabiliyor. Bu sorunlardan biri de pek çok uzman tarafından akran zorbalığının bir türü olarak tanımlanan ancak farklı yönleri de bulunan siber zorbalık.

Akran Zorbalığı ve Siber Zorbalık

Akran zorbalığını bir ergen veya ergen grubunun akranlarına uyguladığı istenmeyen, saldırgan davranış olarak tanımlamak mümkün. Akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler fiziksel, psikolojik veya duygusal zarar görebiliyorlar (Campbell, 2013; Patchin ve Hinduja, 2015). Sorunun hem ortaya çıkışı, zorbalık yapan kişinin bu davranışı neden sergilediği hem de etkisi, zorbalığa maruz kalan kişinin bu durumdan nasıl etkilendiği doğrudan olumsuz duygu durumlarına neden oluyor. Son yıllarda daha sık duymaya başladığımız sorunlardan biri olan siber zorbalık ise dijital ortamlarda ergenlerin birbirine uyguladığı bir şiddet türü olarak görülebilir. Bu şiddetin kapsamı içine, isim takma, fiziksel bir özelliğiyle dalga geçme ya da gruptan dışlama gibi zorbalık türleri girdiği gibi küfür ya da hakaret etme, tehdit etme, şantaj yapma, bilgilerini ele geçirme gibi zorbalık türleri de alınabilir. Geçmişte yalnızca okul bahçesinde, otobüste veya sokakta zorbalığa maruz kalan öğrenciler günümüzde zaman ve mekan gözetmeksizin internette, sosyal medyada veya çevrimiçi oyunlarda zorbalıkla baş etmeye çalışıyorlar (Arıca vd., 2013; Çelik vd., 2015; UNICEF, 2017; Karaosmanoğlu, 2019).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte 2000'li yıllardan itibaren araştırmacıların ilgisini çekmeye başlayan siber zorbalık (Akbaba ve Şahin, 2017), bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak kişilere zarar veren durumları içeriyor. Çeşitli araştırmacılar tarafından 'elektronik zorbalık', 'çevrimiçi zorbalık', 'dijital zorba-

lık' veya 'internet zorbalığı' olarak da tanımlanan siber zorbalık tıpkı akran zorbalığı gibi bazı özellikler barındırıyor (Willard, 2007; Kowalski ve Limber, 2007; Shariff, 2008; Akbaba ve Şahin, 2017). Siber zorbalık sürecinde zorbaca davranış bir kişi veya gruba karşı bir veya birden fazla kişi tarafından gerçekleştiriliyor ve güç eşitsizliğinin olduğu kasıtlı, tekrarlayıcı, zarar verici ve düşmanca davranışları içeriyor. Siber zorbalık süreci zorbalık yapan (zorba) ve zorbalığa maruz kalan (mağdur ya da kurban) arasında gerçekleşiyor ancak bu süreçte olaya tanıklık eden seyirciler de bulunuyor. Seyirciler tarafsız, zorbaca davranışı destekleyen, zorbalığa maruz kalan kişiyi destekleyen gibi tutum ya da davranışlar sergileyebiliyor.

Pek çok uzman tarafından okullarda yaygın olarak bilinen, okul içinde ve okul çevresinde meydana gelen akran zorbalığının yeni, farklı ve örtük bir biçimi olarak görülen siber zorbalığın farklı yönlerinin bulunduğunu söylemek mümkün. Siber zorbalığın cep telefonları, internet siteleri, çevrimiçi oyunlar, sosyal medya araçları ve e-postalar dahil olmak üzere farklı çevrimiçi ortamlarda gerçekleşen bir akran zorbalığı türü olduğu söylenebilir (Willard, 2007; O'Connor, 2009; Campbell, 2013). Siber zorbalığın geleneksel akran zorbalığından en görünür farkları mekana ya da zamana bağlı olmaması, zorbaca davranışın internet sayesinde sonsuz bir seyirci kitlesine ulaşabilmesi, zorbalık yapan kişilerin kendilerini gizleyebilmesi ve zorbaca ifadelerin uzun süre çevrimiçi ortamda kalması olarak sayılabilir. Kişilerin fiziksel bir ortamda buldukları akran zorbalığında zorbaca davranışın kasıtlı ve tekrarlı olması gerekiyor. Ancak çevrimiçi ortamlarda bir kez paylaşılan zorbaca bir ileti silinmediği sürece aynı ortamda kalabiliyor. Söz gelimi hoşlanmadığı bir öğrenci için kırıcı ifadeler barındıran bir video çeken ve bu videoyu bir sosyal medya platformunda paylaşan kişi aynı davranışı tekrarlamasa da videonun çevrimiçi ortamdaki varlığı zorbaca davranışın devam etmesine neden olabiliyor. Bu durum siber zorbalığın okulda ya da okul çevresinde gerçekleşen akran zorbalığı ile karşılaştırıldığında olumsuz etkilerinin çok daha fazla olduğunu gösteriyor.

Araştırmalar siber zorbalığın daha çok ortaokulun son sınıflarıyla lise çağlarında görüldüğünü ortaya

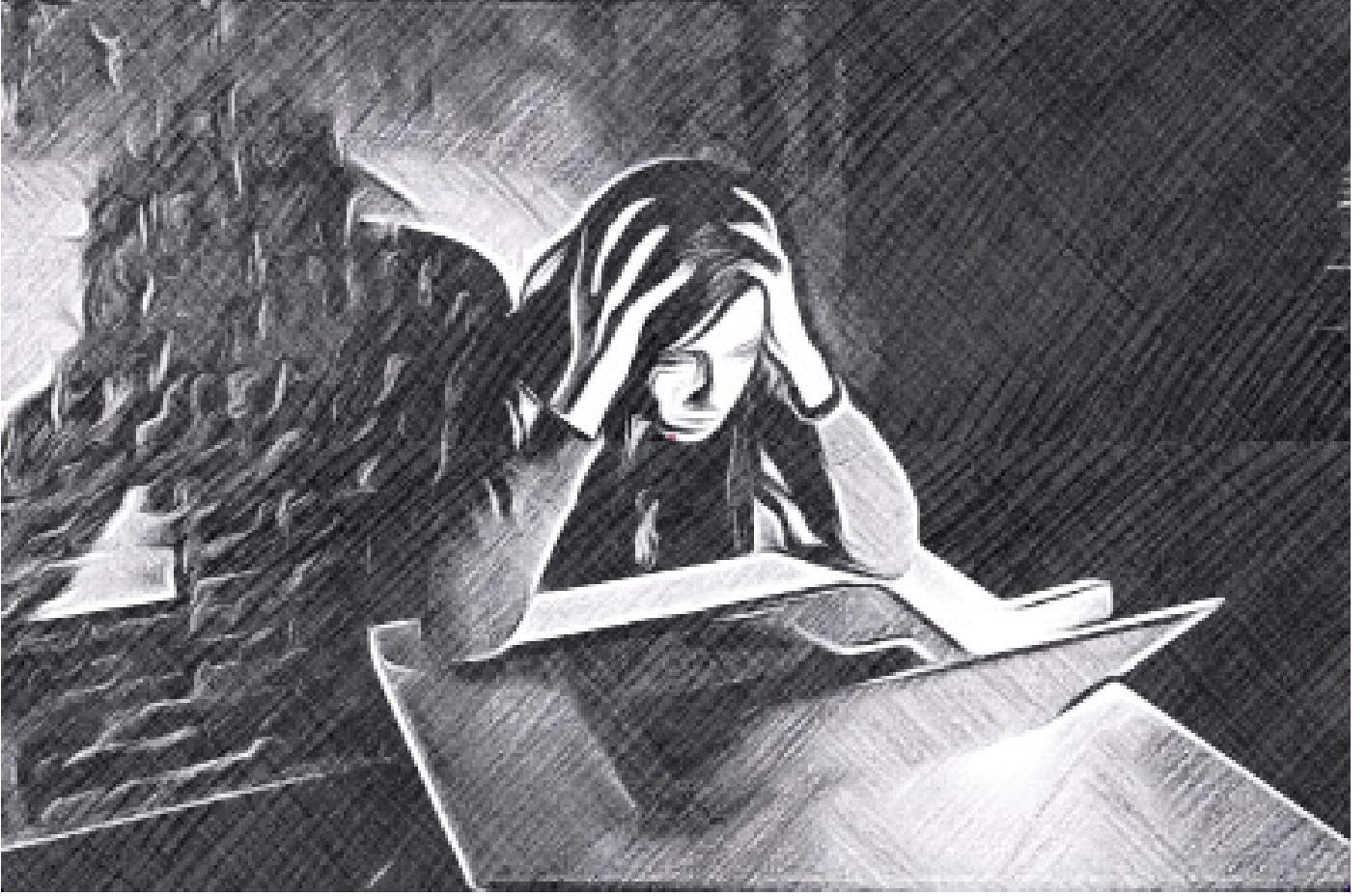
koyuyor (Shariff, 2008; Patchin ve Hinduja, 2015; Karaosmanoğlu, 2019). Cep telefonlarının ve dijital ekranların kullanımında yaşa ve kullanım sıklığına bağlı gelişmeler araştırma sonuçlarını da farklı yönde değiştirebilir. Öğrencilerin cep telefonu, tablet ya da bilgisayar gibi dijital ekranları sıklıkla ve farklı amaçlarla kullandıkları bu yaşlarda akranlarıyla ve toplumun diğer bireyleriyle çevrimiçi iletişimi ve etkileşimi artmaya başlıyor. Siber zorbalığa maruz kalma ya da siber zorbalık yapma durumu anne-baba tutumlarına, öğrencilerin ebeveynleriyle olan iletişimlerine, cep telefonu, tablet ya da bilgisayar gibi dijital ekranları kullanım sıklığına, öğrencilerin önceki yaşantılarına ya da ailenin ekonomik durumuna bağlı olarak değişebiliyor.

Öğrenciler sosyal medyada, çevrimiçi oyunlarda, internet sitelerinde birbirlerine farklı biçimlerde tepki verebiliyorlar, bir içeriği beğenip beğenmediklerini bir butona basarak ifade edebiliyorlar. Öğrencilerin vermiş oldukları tepkiler bazen nezaket sınırları içinde kalırken bazen de karşı tarafı olumsuz etkileyen bir hal alabiliyor. Karşı tarafı suçlayan, rencide eden, hakarete varan yorumlar ortaya çıkabiliyor. Bu yorumları pek çok farklı mecrada görebiliyoruz. Sosyal medya

platformlarındaki paylaşımların altındaki yorumlar incelendiğinde bilinçli bir biçimde karşı tarafı incitecek yorumların sıklığı göze çarpıyor.

Şu ana kadar genel bir çerçeve çizdiğimiz siber zorbalık konusunda daha somut bir örnek vermek var olan soruna yönelik derinlemesine düşünmemize yardımcı olabilir. Yetişkinler tarafından daha çok yüzeysel bir tartışma alanı olan siber zorbalık sorunu bir buzdağının görünen ve görünmeyen yönlerine benzetilebilir. Yetişkinler buzdağının görünen kısmını birtakım kaygılarla, tavsiyelerle ya da akıl verici ifadelerle tartışırken öğrenciler buzdağının suyun altında kalan ve etki düzeyi oldukça yüksek olan kısmıyla baş etmeye çalışmaktadır. Pek çok farklı örnek arasından aşağıdaki örneğin seçilmesinin temel nedeni ise kullanılan uygulamaların oldukça yaygın olması ve aynı zamanda yetişkinlerin de benzer durumlarla karşılaşmasıdır.

Günümüzde yaş farkı gözetmeksizin pek çok kişi çevrimiçi iletişim gruplarını (WhatsApp, Telegram, Signal, Bip Messenger vb.) kullanarak iletişim kuruyor. Kamu kurumlarında, sivil toplum kuruluşlarında, iş yerlerinde ya da insanların

bir arada bulunduğu farklı ortamlarda sözü edilen programlar iletişim kurmak, birtakım işleri organize etmek gibi farklı amaçlarla kullanılıyor. Öğretmen, avukat, doktor, muhasebeci ve daha pek çok meslek dalına mensup kişiler için gerek iş yaşamlarında gerekse özel yaşamlarında bu programlar vazgeçilmez bir araç olarak yerini alıyor. Bu durum okullardaki öğrenci grupları için de geçerli. Gerek sınıflar için kurulan çevrimiçi iletişim grupları gerekse birkaç öğrencinin bir araya gelerek kurduğu çevrimiçi gruplar siber zorbalığın kendini gösterdiği ortamlar olarak öne çıkabiliyor (Karaosmanoğlu vd., 2022). Tabii burada kabahati telefonlara basitçe kurulan ve yaşamlarımızın vazgeçilmezi olan programlarda bulmak anlamsız. Öğrencilerin birbirine incitici sözler söyledikleri, isimler taktıkları, dışlayıcı ifadeler kullandıkları zorbaca davranışlar özellikle lisede olanlar için oldukça tanıdık.

Yapılan araştırmalar bu tür büyük ya da küçük çevrimiçi iletişim gruplarında başlarda şaka yollu takılmaların ya da sözlerin zorbaca davranışlara zemin hazırladığını ortaya koyuyor (Karaosmanoğlu, 2019). Gruptaki bir öğrencinin ya da bir grup öğrencinin çev-

rimiçi iletişim grubundaki başka bir öğrenciye karşı kullandığı kırıncı ifade siber zorbalığa neden olabiliyor. Bu noktada zorbalığa maruz kalan öğrencinin diğerlerinden farklı bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Sınıfta çalışkan bir öğrenci olduğu için “inek” olarak tanımlanabilen bu kişi, ten renginin farklı olmasından dolayı da incitici ifadelere maruz kalabiliyor. Farklı bir etnik yapıdan olması, gözlük takması, sesinin ince ya da kalın olması, bir oyunu iyi oynayamaması, fiziksel bir özelliğinin ya da kıyafetlerinin farklı olması zorbalık yapan kişilerin bahanesi olabiliyor. Örneklerden de anlaşılacağı üzere zorbaca davranışın ortaya çıkması için bir nedene, bahaneye gerek yok. Zorbalık yapmak isteyen kişi ya da kişiler bir biçimde bunu gerçekleştirebiliyor.

Siber zorbalık davranışı yalnızca grupta atılan bir mesajla değil, aynı zamanda çevrimiçi iletişim grubunun isminin değiştirilmesiyle de gerçekleşebiliyor. Grup ismini, zorbalık yapmak istedikleri öğrenciyi incitecek bir ifade ile değiştiren öğrenciler bu durumu bir şaka olarak tanımlayabiliyor. Bazen de grubun profil fotoğrafı zorbalığa maruz kalan öğrenciyi aşağılayacak

biçimde değiştirilebiliyor (Karaosmanoğlu, 2019). Bu öğrencinin grupta yazdıklarıyla dalga geçilmesi, sorularına yanıt verilmemesi ya da isteği dışında gruptan çıkarılması ise uygulanan zorbaca davranışlara farklı örnekler olarak söylenebilir. Bu noktada en önemli görevin siber zorbalık sürecinde “izleyici” olarak tanımlandığımız ve tüm bu olanları gözlemleyen seyircilere, başka bir deyişle diğer öğrencilere düştüğünü söyleyebiliriz. Zorbaliğa maruz kalan öğrenciye karşı sergilenen tutum ya da davranışlar, verilen tepkiler, kimin nerede ve nasıl konumlandığı zorbaca davranışın süresini, etkisini ya da boyutunu değiştirebiliyor. Söz gelimi çevrimiçi iletişim grubunda zorbalık yapan bir öğrencinin yazdığı incitici bir ifadenin gruptaki başka öğrenciler tarafından beğenilmesi, olumlanması ya da herhangi bir tepkiyle karşılaşmaması zorbalık yapan kişilerin davranışlarına devam etmesine katkı sağlayabiliyor. Tabii bu tepkilerin zorbalık yapan kişilerin özellikleriyle de ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Sınıftaki ya da okuldaki güçlü, kuvvetli bir öğrenciye karşı çıkmak her zaman kolay olmadığı gibi benzer şeyler çevrimiçi iletişim grubu için de geçerli olabilir. Zorbalık yapan kişilerin davranışlarını hoş karşılamayan kişiler zorbaca davranışın kendilerine de uygulanacağını düşünerek tepki vermeyebilirler, sessiz kalabilirler. Burada okul psikolojik danışmanına, sınıf rehber öğretmenine, okuldaki branş öğretmenlerine ve idarecilere ne kadar önemli görevler düştüğü oldukça net görünüyor.

Her siber zorbalık davranışı bu şekilde gerçekleşmiyor. Sözü edilen durum örneklerden yalnızca biri. Siber zorbalığı somutlaştırmak ve günlük yaşamda ne kadar yakın olduğunu ortaya koymak amacıyla seçilen örnek aynı zamanda öğrencilerin bu durumdan nasıl etkilendiğini de ortaya koyuyor. Zira, zorbaca davranış yalnızca zorbaliğa maruz kalan öğrenciyi ya da ailesini değil aynı zamanda sınıftaki arkadaşlarını, okuldaki diğer öğrencileri ya da öğretmenleri de olumsuz etkileyebiliyor. Zorbaca davranış her ne kadar öğrenciler tarafından “Biz arkadaşımıza şaka yapıyorduk, kötü bir niyetimiz yoktu.” sözleriyle açıklansa da yapılan davranışın zorbaliğa maruz kalan kişiyi kırdığı ve duygularını olumsuz biçimde etkilediği ortada. Siber zorbalık konusunda yapılan bazı araştırmalar öğrencilerin gerçekleştirdiği zorbaca davranışların siber zorbalık olduğunun farkında olmadıklarını ortaya koyuyor. Ancak

farkında olunması gerek en net şey, yapılanın zorbaca davranışa maruz kalan kişiyi olumsuz biçimde etkilediğidir. Karşı tarafın duygusunu gözetmeden atılan her mesaj, söylenen her söz, yazılan her yorum siber zorbalığa zemin hazırlamaya devam edecektir.

Sonuç

Bu sorunlarla yalnızca temel eğitime ya da ortaöğretime devam eden öğrencilerin karşı karşıya olmadığını, bunların toplumun yetişkin bireyleri olarak bizlerin de yaşadığı sorunlar olduğunu hatırlamakta fayda var. Öğrencilerin teknolojiyi bilinçli kullanma konusunda olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri biraz da biz yetişkinlerin atacağı adımlara bağlı. Onlara sunumlar yaparak, tavsiyelerde bulunarak birtakım şeyleri fark etmelerini sağlayabiliriz. Ancak asıl yapılması gereken öncelikle sorunun varlığını kabul etmek ve bir şiddet sorunu olan siber zorbalığın toplumun tüm dinamiklerini ilgilendirdiğini fark etmek olacaktır. Okul öncesinden başlayarak ilkokulda, ortaokulda, lisede, üniversitede ya da toplumun örgün eğitime tabi olmadığı diğer alanlarında; okulda, hastanede, sokakta ya da evde şiddetin olmadığı ve olumlanmadığı bir kültürü inşa etmek hepimizin elinde. Tabii tüm bunları yaparken siber zorbalık sorunuyla baş etmeye çalışan öğrencileri de çözüm aradığımız çembere davet etmekte fayda var. Biz yetişkinler çocukların ya da gençlerin sorunlarını onlara danışmadan çözmeye alışkınsınız. Siber zorbalık sorununa onlarla birlikte bir çözüm bulmaya çalışsak nasıl olur?

KAYNAKÇA

SUCU KEMAL

KADİR KAKCI

Haberi duyan Emin, elindeki armudu ağzına götüremedi. Ağzından tek bir laf çıkaramadı. Öylece kalakaldı. Gözünden iki damla yaş süzülüverdi sadece.

Rivayet odur ki,

Bir oğlan çocuğu dünyaya geleceği zaman henüz ana karnındayken, zir ü zeminde bulunan su sevi-nirmiş ve şöyle dermiş: “Şükürler olsun! Bu oğlan çocuğu yetişip eli kazma kürek tutacak; beni ruyü zemine çıkaracak.”

Kalbur kadar kışın girdiği günlerdi. Emin sırtında çapası, elinde çıkını ve beş litrelik su bidonu bismillah deyip tarlaya girdi. Başındaki kasketi güneşin gözlerini kamaştırmasına engel olamayınca sağ elini acemi bir erin selamı misali alınına dayayarak tüm tarlayı iyice süzdü.

-Yok, olmıcek böyle, valla da olmıcek billa da olmıcek. Canına yandımını suyunu bulmadan bu cevizler bize hayır getirmez, diye kendi kendine hayıflandı.

Üç yıl önce Kara İsa'nın Necdet'inden almıştı bu tarlayı büyük bir hevesle. Alır almaz da tarlaya kepçeyi sokmuş bir güzel mamur etmişti. Şöyle civarda eşi benzeri olmayan bir cevizlik yapacaktı burayı. Nitekim hedefi doğrultusunda ilerliyordu da. İlk yıl cevizleri köylerinin yakınındaki -sağ olsun devlet babanın yaptığı- sulama göletinden sulamıştı tankerle. Gözünü

sevdiğim cevizleri, suyu yiyince nasıl da canlanıvermişlerdi! Mamafih taşıma suyla değirmen dönmüyordu işte. Her geçen gün büyüyen cevizlere tanker suyu yeterli gelmiyordu. Ah o olmaz olasıca komşusu gevrurun eniği Çakır'ın Ali yok mu! Hep o gaza getirmişti Emin'i.

-Sağ decim bu tarlanın aha karşı yakasında su var, cenubunda su var; burda mı olmıcek? Ahan da tarlanın ortasında su otları. Oraya kepçeyi bi vurdur hele. Şu bileğim gibi su çıkmazsa ne olayım. Al sen bu tarlayı al, pişman olmucen, ben garanti veryom, şart olsun burda su var, demişti.

Kepçe girince Çakır'ın Ali'nin gösterdiği su otlarının olduğu yer kazılmıştı. Gelgelelim ne su çıktı ne de suya dair en ufak bir belirti... Gerisin geri kazılan yer tekrar kapatılmıştı. O günden bu yana Çakır'ın Ali'nin yüzüne bakmıyordu bizim Emin. Merhaba, merhaba o kadar.

Emin buna rağmen umudunu yitirmemiş; ilçedeki emekli bir jeoloji mühendisini getirmişti tarlaya. Eee, ne de olsa ilim gibisi yoktu. Adamlar bu işin okulunu okumuşlardı. Bilirse onlar bilirdi suyun nerede olduğunu. Bizim Çakır'ın Ali mi bilecekti.

Jeoloji mühendisi aletlerle ölçümünü, hesaplanmasını yapmıştı. Maalesef ondan gelen haberler de hiç iç açıcı değildi. Alet, teee yerin iki yüz metre altında, yüzde bilmem kaç ihtimalle su olabileceğini söylüyormuş. Ni-hayetinde bu işten de hayırlı bir haber gelmemişti.

Emin, elindeki çapaıyla cevizlerin diplerinde biten zararlı otları kökünden kazıdı. Bir müddet çalıştıktan sonra çıkınını astığı armut ağacının gölgesine kendini attı. Armutun erginlerinden iki tane kopardı. Yenine silerek temizlediği armudu bir güzel yedi. Karnı iyiden iyiye acıkmıştı. Çıkınındakileri çıkarıp yere bir güzel serdi. Bismillah, tam yemeye başlıyordu ki karşıdan Çoban Orhan'ın sesini duydu:

-Emiiiiiii! Netyon leen?

- Yemek yiyyooom geeeeel!

- Çay va mı leeen?

- Demleriz, gel sen geeeeel!

Çoban Orhan'ı severdi Emin. Garibanın hayatı üç- beş keçi arkasında bu dağlarda geçiyordu. Allah var, civardaki tarlalara göz kulak da olurdu. Boztepe'nin

yıllık sığırlarının tarlalara girmelerine asla izin vermezdi. Özellikle de Emin'in tarlasını kendi tarlasıymış gibi korurdu. Emin hemen armudun böğründeki semaveri meydana çıkardı. Bidondaki suyun bir kısmını semavere boşalttıktan sonra etraftan topladığı çalı çırpılarıyla semaveri yaktı. Orhan soluk soluğa kalmış, yakayı bağı açmış geliyordu:

-Ne inat len şu mahluklaa. Eee boşuna dememişle keçi inadı diye. Kaleden yönleni zor çevirdim ke-rataların. İlle de o yana gidiyo namuzsuzlaa. Netyon bakam Emin? Eyimin?

-İyiyim Orhan'ın iyiyim. Bi de şu suyu bi buluversem kral gibi oluvercem valla. Bak gör sen o zaman buraları .Yeşilvadi gibi etcem yemin etyom burları.

-İnşallah o da olur len, bu kadar adam ettin ya. Bak ne dicem sana. Benim Afyon yanında bi asker akedeşim var. Köylerinde bi sucu varmış. Çok methediyor. Elinde çomakla nerde su var hemen deyiveriyomuş.

-Orhan'ım, bu iş öyle çomakla momakla olcek iş değil. Bilyon ben jeoloji mühendisi bile getirttim. Profesyonel gitmek lazım.Hem Afyon dediğin yer tee anasının nikahı.

-Benim akedeş illa sizin oralara gelcem görcem diyo. Ben de gelirsen söz çepiçeti yedircem sana, demiştim. Geçen aradı. Bu arala rgelcekmiş bizim buraları görmeye. İstersen diyeyim ona. Müsaitse sucuyu da getirsin,bi baktırırısın.

-Ne bileyim Orhan'ım? Ne dersin çağırılım mı?

-Denemekten ne çıkcek len? Olsa olsa beş yüz, bilemedin bin kaymağın gider. O kadar.

-Doğru söylüyon Orhan'ım. De bakam senin arkadaşına, gelsinler beraber.

-İyi o zaman arar, söylerim ben ona. Hadi gari bakam, benim keçileri kaçırmadan doldur şu çaydan da içem.

-Ulen çayı unuttuk görüyon mu? Hadi afiyet olsun.

Bir hafta sonra mavi bir kamyonet gün ışığıyla beraber ardında sarı bir toz tabakası bıraka bıraka köye yaklaşıyordu. Uzaklardan mavi kamyoneti gören Emin, mavi murattır; hadi hayırlısı, diye geçirdi içinden.

Emin'le Orhan misafirlerini köyün girişinde karşıladılar. Ne kadar ısrar ettilerse de misafirler eve çıkmayı kabul etmedi. Köy kahvesinde bir çay içip soluklandıktan sonra tarlaya gitmek istiyorlardı. Orhan'ın asker arkadaşı İbrahim, Sucu Kemal'i arkadaşlarıyla tanıştırdı. Sucu Kemal iyi giyimli, bağa gözlüklü, yaşı olmasına rağmen oldukça dinç görünen bir adamdı. İnsanlar kıyafetleriyle karşılaşır, bilgisiyle uğurlanırmış. Hasılı Sucu Kemal, Emin'de ve köylülerde görünüş itibarıyla iyi bir intiba bırakmıştı. Bununla birlikte nerde ne konuşulacağını bilen tam bir Anadolu insanıydı. O yaşta olmasına rağmen üzerinde ne bir yol yorgunluğu görünüyordu ne de olumsuz başka bir durum. Sanki yıllardır bu köyde yaşayan biri gibiydi. Tamamen doğal... Sucu Kemal oradakilere yaşadığı su bulma maceralarından birkaçını bir meddah misali anlatıyordu. Özellikle Emin, o anlattıkça hadi inşallah darısı bizim başımıza, diye arada istemsizce lafa giriveriyordu.

Kahvede çaylar içilirken öteden beriden konuşuldu. Oradakilere Sucu Kemal'in seksen iki yaşında olduğunu öğrendiklerinde inanmamışlardı. Sucu Kemal, hem dış görünümüyle hem de hal, konuşma ve tavırlarıyla etrafına umut saçan, yaşama sevinciyle dolu, hatta yaşamın ta kendisi olduğu bir insandı. Kendi yaşatlarının, sağlıklı olmalarına rağmen köşelerine çekilip virdlerini, zikirlerini yaptığı bir yaşta o, fiili duasına devam ediyordu. O yaşa gelmesine rağmen hayatındaki hayretleri tükenmiyordu. Topraktaki, ağaçlardaki, kuşlardaki, börtü böcekteki saklı olan mucizeyi görüyor; Yaradan'ın büyüklüğüne, ihtişamına her seferinde hayran kalıyordu.

Nihayet çaylar içilmişti, şimdi tarlayı görme zamanıydı artık. Tarla yakın olmasına rağmen Sucu Kemal'in malzemeleri olduğundan İbrahim'in kamyonetiyle gidilecekti. Çoban Orhan, arkadaşı İbrahim'in yanına oturdu. Sucu Kemal ile Emin de arkaya. Yol boyunca araziye gözlemleyen Sucu Kemal:

- İşiniz zor yeğenim, araziniz hem engebeli hem de kurak. Allah yardımcınız olsun. Hoş, Rabbim her yere bir rızık vermiştir ya...

-Napalım Kemal Abi, rızığımızı çıkarmak için uğraşıp dururuz işte. Sen bakma arazinin böyle olduğuna. İnan kestanesinde zeytinine kadar her şey yetişip durur.

Sağ olsun bundan önceki kaymakam meyveciliği öğretti bize. Ben bu zamana kadar buralarda cevizmiş, bademmiş hiç bilmezdim. Meğerim ne de güzel oluyormuş mübarek. Ahhh, bi de suyumuz oluverse! Bak gör sen o zaman.

- İnşallah yeğenim, azimlisin evelallah, Allah bizi de seni de mahcup etmesin.

-Amin Kemal abi, amin.

Bir süre sonra tarlaya varmışlardı. Sucu Kemal, tarlayı şöyle bir kolaçan etti. Yapılan iş, çekilen emek sarahaten ortadaydı. Yediye dört aralıklarla dikilen cevizler, kabartılmış toprağın üzerinde her biri bir anıt misali kendini gösteriyordu. Görenler, maşallah adam ne güzel cevizlik yapmış, demekten kendini alamıyordu. Nitekim Sucu Kemal de okkalı bir maşallah çekti tarlayı görünce. İbrahim, kamyonetin arkasından Sucu Kemal'in malzemelerini çıkardı. Uzunca bakır bir tel ve yine bakırdan bir çubuk. Sucu Kemal, tarlayı iyiden iyiye gözlemleyip yılların verdiği tecrübeyle gözüne kestirdiği yerden, elinde çubuğu vira bismillah başladı adımlamaya. Tabii arkasından da Emin... İlk kesikte elindeki çubuk az bir oynar gibi oldu. Sucu Kemal, Emin'den buraya bir işaret koymasını istedi. Sonrasında ikinci kesik, üçüncü kesik adım adım tarandı. Bu arada Sucu Kemal'de bir yorgunluk belirtisi yoktu. Sadece yakasından bir düğme daha açmıştı. Tarlanın üçüncü kesik ortalarına geldiklerinde Sucu Kemal'de bir heyecanlanma görüldü. Elindeki çubuk gövdesini bir yılan misali sarıvermişti:

-Bak, görüyorsunuz mu gençler? Aha burda, tam burda kuvvetli su var. Emin yeğenim, hemen buraya da bir işaret koy bakalım.

Emin, coşkuyla elindeki kazığı Kemal amcanın gösterdiği yere hemen çaktı.

Sucu Kemal, gerisin geri gidiyor, orada su olduğunu ispatlamak istercesine elindeki çubukların kendini sarmaladığı yere gelince oradakilere ısrarla:

-Ahan da burası. Tam burası, iyi belleyin, diyordu.

Sonrasında bakır telle bazı ölçümler yaptı. Adımladı, hesapladı; ölçtü, biçti:

-Emin yeğenim, buranın elli metre, bilemedin altmış metre altında su var evellah. Buraya bi kazdır derim. Haaa, kepçe mi sokcan, sondaj mı ona sen karar vercen. Yalnız buranın altında su var yegenim evellah.

-İnşallah Kemal abim, inşallah.

Sonrasında Sucu Kemal, tarlanın diğer taraflarını da adım adım gezerek taradı lakin diğer taraflarda üçüncü kesikteki hareketlilik yoktu. Tarlanın tamamı gezildikten sonra Emin, tarladan topladığı Bursa armutlarını ve mürdüm eriklerini misafirlerine ikram etti. Koca armudun gölgesinde serinlikler hep beraber yendi. Emin:

-Allah razı olsun Kemal abi, kırmadın bizi, buralara kadar geldin. Ayaklarına, yüreğine sağlık... Güzel haberler de verdin. Bundan sonrası nasip... İnşallah suyu da çıkarırız.

-İnşallah yeğenim, sen merak etme, evelallah orada su var.

Onlar soluklanadursun bizim Çoban Orhan keçiyi devirmiş, çoktan ateşte çevirmeye başlamıştı. Ne de olsa asker arkadaşı ta nerelerden gelmişti. Hep beraber çepiğin başına oturuldu. Köyden getirilen yayık ayranı ve ekmekle beraber çevirme çepiç eti afiyetle yendi. Cevizlerin gölgesi iki-üç adam boyu olmuştu. İş görülmüş, arazi gezdirilmiş, yemekler yenmişti. Artık gitme zamanıydı. Emin, Sucu Kemal'in cebine işinin hakkı olan parasını ziyadesiyle koydu. Bereket versin yeğenim dedi, Sucu Kemal. İki asker arkadaşı Çoban Orhan ve İbrahim de en yakın zamanda görüşmek üzere vedalaştılar. Güneşin doğumuyla gelen misafirler mavi kamyonete binip güneşin batışıyla köyden ayrıldılar. Bu sefer arkalarında bıraktıkları sadece sarı toz tabakası değil kocaman bir umuttu Emin için...

Üç hafta sonra...

Emin, cevizlerin aralarına ektiği susamları topluyordu. Ter sırtından boşalmıştı. Güz armutlarından birkaç tane koparıp kuyunun başına geçti. Eline yüzüne su serpip iyice bir serinledi. İki avcunu birleştirip

kuyudaki sudan kana kana içti. Alnımızı secdeden kaldırmasak yeridir. Şükürler olsun Yarabbim sana, diye geçirdi içinden. Hasretle aradığı suyu bulmuştu işte. Topladığı armutları yıkadı. Birini tam ısıırıyordu ki Çoban Orhan'ın sesini duydu:

-Emiiiiin! Netyon leeen?

- Yemek yiyooooom geeeeel!

- Çay va mı leeeen?

- Demleriz, gel sen geeeeel!

Emin, kuyunun kenarına koyduğu semaveri yakmaya uğraşıyordu. Çoban Orhan, az sonra yüzü asık, keyifsiz bir şekilde yanına geldi Emin'in.

-Ne o len, yüzünden düşen bin parça! Hayırdır?

-Sonra len Emin. Bizim İbraaam yok mu? Asker akedeşim. O aradı demin.

-Eee, hayır olsun inşallah.

-Bizim Sucu Kemal ölüvemiş. Şaştım kaldım. Sapasağlam adamdı. Dün akşama doğru bi kalp krizi adamcağızı götürmüş.Yok sağdecim bu dünyanın aslı astarı. Daha üç hafta önce şurlada dolanıveriyodu.

Haberi duyan Emin, elindeki armudu ağzına götüremedi. Ağzından tek bir laf çıkaramadı. Öylece kalakaldı. Gözünden iki damla yaş süzülüyordu sadece. Nitekim Orhan da susmuştu. Çok az bir süre tanışmış olmalarına rağmen Sucu Kemal, bu iki adam üzerinde öyle bir etki bırakmıştı ki, sanki yıllardır tanıdıkları kadim bir dostlarını kaybetmişlerdi. Hiç konuşmadan demlenen çaylarını uzaklara baka baka içtiler. Zaten ikinci bardaktan sonra da Orhan müsaade isteyip kalktı. Emin ise bir süre daha orada fütursuzca oturdu kaldı.

Aynı saatlerde Anadolu'nun uzak bir köşesinde, dağ başındaki bir çeşmenin enikonu azalmakta olan suyu artık tamamen dinivermişti.

ÇOK HAREKETLİLİK Mİ, DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB) MU?

ENES ÇELİK

Bebeklik dönemi ve çocukluk döneminde bebeğinize ve çocuğunuza aktif olacakları ortamlar yaratmanız, enerji ve dikkatini doğru yönlendirmesini kolaylaştıracaktır.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, iki farklı semptom üç farklı kombinasyonla karşımıza çıkmaktadır. Çocukta sadece dikkat eksikliği veya sadece hiperaktivite bozukluğu görülebilirken bazen hem dikkat eksikliği hem hiperaktivite bozukluğu birlikte görülebilmektedir.

Dikkat, algı, hiperaktivite ve bellek kavramları, hayata adaptasyonu sağlamakta çok önemli bir yere sahip olan psikolojik süreçlerin koordinatörleri olarak ifade edilebilir. Genel anlamda dikkati tanımlamak bu psikolojik süreçlerin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Dikkat, çevredeki birçok uyarandan, kişinin amacına, ihtiyacına uygun olanı seçip onunla ilgilenmesini sağlayacak sinir sistemi işlevi olarak tanımlanabilir.

Bütün bilişsel süreçlerin gelişimi belirli bir sıra takip ederek zaman içerisinde oluşmaktadır. Bebek ve çocuklardaki dikkat gelişimi de belirli bilişsel süreçlerin zaman içerisinde gelişimi ile mümkün olacaktır. Sinir sisteminin işlevleri zaman içerisinde gelişmekte ve fonksiyonlar giderek artmaktadır. Bebeklik döneminden itibaren nesnelere yönelme ve istediği nesneyi alma çabaları dikkatin gelişimi ile ilgili ipuçları vermektedir. Bebek dünyaya geldiği andan itibaren hayata dair hiçbir tecrübeyi zihninde barındırma-

maktadır. Anne baba ile kurduğu etkileşim ve duyu organlarıyla dünyaya dair tecrübeler edinmesi, öğrenme süreçlerinin başlamasını ve gelişmesini sağlar. Yani bebek dünyaya somut bakar. Tadına kokusuna bakarak yeni karşılaştığı her tür durum ve nesneyi anlamaya, öğrenmeye çalışır.

Bazen bebeğinizin karşılaştığı bir nesneyi daha sonra tekrar gördüğünde tanıdığını fark edersiniz ki işte burada dikkat gelişiminin ilerlediğini söyleyebiliriz. Çünkü bebeğiniz daha önce gördüğü nesneyi hatırlayarak diğer nesnelere onu ayırt etmiştir. 2 yaşına doğru dikkat gelişimi ve davranış kontrolü hızlı bir ivme kazanmaktadır ve bu dikkat gelişim süreci yoğun bir şekilde okul öncesi dönemin sonuna kadar devam eder.

Bebeklik döneminde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun semptomlarını azaltmak ve önlemek ebeveynlerin önemsemesi gereken en önemli konulardan biri olduğu unutulmamalıdır. Günümüz popüler kültüründe tabletsiz bebek kalması gibi bir algının bilinçdışı şekilde aileler arasında yayıldığını görmekteyiz. Eskiden çocukların ilk bisikletini almaya başlayan dedelerimiz artık ilk tabletleri almaya başladılar. Bu konuya değinmeden bebeklik dönemini geçmenin

doğru olmadığını düşünüyorum. Somut işlemler döneminde olan bir çocuğun doğayı, ailesini, çevresini yaparak yaşayarak keşfetmesi gerekirken ekranlara maruz kalması dikkat ve hiperaktivite üzerinde olumsuz etkiler yaratacaktır.

Bebeklik ve çocukluk döneminin aktif geçirilmesi bilişsel ve fiziksel gelişim için çok önemli olduğu unutulmamalıdır. Aktif olması gereken süreçte ekrana maruz kalan çocuk pasif konumuna geçecek ve asla sağlıklı öğrenme ve gelişim gösteremeyecektir. Nöral bağlantılar yaşantılar sonucu oluşmaktadır. 4 yaşına kadar nöral bağların %80'i oluşmaktadır ki bu asla yabana atılmaması gereken bir orandır. Bu kritik süreçte bebeğin/çocuğun aktif olacağı ortamlar oluşturulmalıdır.

Bu dönemlerde gerekli tedbirler alınmayan çocukların yetişkin hallerine baktığınızda iş ve özel hayatındaki ilişkilerinde yaşadıkları sorunları kolay bir şekilde ayırt edebiliriz. Bazen eşinin kendisindeki değişikliği fark etmediğinden yakınan partnerler bazen iş yerinde kendilerinin görülmediğini, dinlenmediğini ifade eden çalışanlar bu 4 yaşına kadar olan kritik

süreçte fark edilemeyen dikkat eksikliklerinin yetişkin formu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buradan gelmek istediğim nokta; bebeklik dönemi ve çocukluk döneminde bebeğinize ve çocuğunuza aktif olacakları ortamlar yaratmanız, enerji ve dikkatini doğru yönlendirmesini kolaylaştıracaktır. Çocuğun pasif, ekranın aktif olduğu hiçbir ortam, onlar için bu dönemlerde bir fayda sağlamayacaktır. Bunun yerinde kaliteli zaman geçirmek çocuğun dikkat gelişimini ve sınır kontrolünü arttıracaktır.

Bunları uygulamanıza rağmen çocukların davranışlarının kontrol edilemediği durumlar olabilir. Bu durumları fark etmek, erken dönemde tedbir almak için önemlidir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu yaşayan çocukların aileleri genelde “Ben onu izlemekten yorulduğum, o hareket etmektен yorulmadı.” gibi cümleleri sık sık kullanmaktadır. Ya da bu çocukları incelediğimizde aşırı hareketli olduğunu, uzun süre aynı yerde oturmakta zorlandığını, motor takılmış gibi hareketli olduğunu, çok konuştuduğunu, karşısındaki kişinin sorusu bitmeden direk cevap verdiğini, dinlemez gibi görüldüğünü ve eşyalarını unuttuğunu görürüz.

Tabi ki bu belirtilerden bir ya da birkaçını gördüğümüzde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu kesin vardır demek doğru olmayacaktır. Bazen bu belirtiler dürtü kontrol bozukluğu, travmatik yaşantılar, ihmalkar ebeveyn tutumu veya çocukluk şizofrenisi ile karıştırılabilmektedir. Tanılama için destek almadan önce durum ve şartlar çocuğun gelişimine uygun hale getirilmeli ve ebeveynler çocuklarını doğru gözlemlemelidir. Tanılama kaygısı ile değil, çocuğun semptomlarını azaltma eğiliminde çocuğa yaklaşılmalıdır.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtileri genelde 3 yaş civarında yoğun bir şekilde görülse de ülkemizde ilkokul yıllarında fark edilerek tanılanmaktadır. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu şüphesi ile getirilen çocukların aksine hiçbir belirti göstermediği ile sık sık karşılaşıyoruz. Aileler “Hocam, bunu bir de evde görün 5 dakika durmuyor.” şeklinde tepkiler verebiliyor. Burada bu çocukla ilgili dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğundan söz edemeyiz. Çünkü dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuk, ortam seçmez. Her yerde bu belirtileri gösterir. Burada sınır problemleri göz önüne alınmalıdır. Ailenin gerekli sınır eğitimini doğru veremediği sonucu çıkarılabilir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile sınır problemi birbiriyle en çok karıştırılan kavramlardır. Burada çocuğunuzu gözlemlediğinizde 3 soruyu kendinize sormanız ayırım için faydalı olacaktır:

- 1- Sevdiği bir çizgi filmi sonuna kadar izler mi?
- 2- Sevdiği bir oyunu başlatır ve bitirinceye kadar oynar mı?
- 3- Odasında ya da okulda eşyalarını sık sık kaybeder mi?

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların ekran başında kanal değiştirmeden ya da hareket etmeden uzun süreli durması, oyunu değiştirmeden sonuna kadar oynaması veya eşyalarını koyduğu yerleri kolayca hatırlaması çok mümkün olmayacaktır. Kesin tanı koymak için bu kriterlerin baz alınması yeterli değildir. Bu sorular sizin kaba bir değerlendirme yapabilmeniz için ipucu olarak sunulmuştur. Kesin tanı için mutlaka bir uzman

psikolojik danışmandan ve çocuk psikiyatrisinden destek alınması gerekmektedir. Tanılanmayan bir dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu zaman içerisinde geçer algısıyla üstü örtülebilecek bir konu değildir. Aksine belirtiler fark edildiği andan itibaren tedbir alınması gereken ciddi bir problemdir. Tedbirler alınmadığı sürece semptomlar giderek artacak ve çocukla ailesinin yaşam kalitesi de hızla düşecektir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu doğuştan gelir ve tedavi edilmezse ömür boyu sürer.

Ailelere Öneriler

1-) Çocukla kaliteli zaman geçirmek; çocuğu tanımakla mümkün olur. Onun gelişim dönemlerine kayıtsız kalmadan çocuğa zaman ayırmak birçok problemin büyümeden halledilmesini kolaylaştıracaktır. Kaliteli zaman, çocuğa sınırsız imkanların sunulmasıyla olmaz. Kendinize şu soruyu sorun: Çocuğumla vakit geçirirken bende eğlenebiliyor muyum? Yanıtınız evet ise harika vakit geçiriyorsunuz demektir.

2-) Çocuğunuzun yaşamının ilk 4 yılında teknolojiden uzak kalması dikkat eksikliğinin artmasının önünde koruyucu bir kalkan olacaktır. Yalnızca dikkat gelişimi açısından değil, çocuğunuzun sağlıklı gelişim gösterebilmesi açısından da bilinçli teknoloji kullanımı hayatınızı kolaylaştıracaktır.

3-) Çocuğunuz dalgın, sakar, yaramaz, tembel... değil!!! Aksine içinde kaynayan bir kazan var. Kazanın kapağını bastırmak yerine kendini ifade etmesine izin verin. Onu anlamaya çalışın ve bir an önce tedbir alın. Yoksa bu basınç, kazanı patlatır ve çocuğunuz hayatı boyunca mutsuz olabilir.

4-) Çocuğunuz zaman zaman dikkatini toplayarak harika işler başaracaktır. Bu anları görmezden gelmeyin; mutlaka bu anları fırsata çevirerek onu sık sık övün. Bu övgü çocuğunuzun oto kontrolünü arttıracaktır.

5-) Bazen ödevler ve sorumluluklar saatlerce sürebilir. Burada sabırlı olmanız derslerine ve sorumluluklarına karşı olumsuz yargılar geliştirmesinin önüne geçecektir.

6-) Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu yaşayan çocuklar dürtüsel davranır. Yani düşünmeden hareket edebilir. Çocuğunuzla birlikte DUR-DÜŞÜN-DAVRAN çalışmaları yaparak dikkat süresini uzatabilirsiniz.

7-) Boyama çalışmaları ile dikkat geliştirmek istiyorsanız, boyama çalışmalarını yalnızca 5 yaş altındaki çocuklarınızla uygulamalısınız. 5 yaş üstü çocuklarla boyama çalışmaları yapmak işlevsel olmayacaktır. 5 yaş üstü çocuklarınızla daha çok çizgi çalışmaları yapmak dikkat gelişimi açısından önemlidir.

8-) Çocuklarınıza çok fazla müdahale etmeyin. Bırakın davranışlarını sonuna kadar yapsınlar. Bir davranış giriş gelişme ve sonuçtan oluşur. Sonuca ulaştığında hata yaptığını fark ederek yeniden denemesi için fırsat tanıyın. Ayakkabısını yanlış bağladığı anda müdahale etmeyin. Ona güvendiğiniz anda daha dikkatli ve başarılı olduğunu göreceksiniz.

9-) Planlama ve strateji oyuncakları frontal lobu geliştirir. Frontal lobun gelişmesi dikkati olumlu etkiler. Oyuncak seçerken strateji oyuncaklarına (satranç gibi) öncelik vermek dikkat gelişimi olumlu etkileyecektir. Çünkü strateji öğrenen çocuk, kriz anında doğru pozisyon alır ve daha başarılı olur.

10-) Ebeveyn olarak unutmaman gereken; meşgul edemediğin çocuk, seni meşgul eder. Meşgul

olabilmesi için ortamlar yaratılmalıdır. Ayrıca sıkılmaya da imkan verilmeli. Bazen sıkılmak yaratıcılığı tetikler.

11-) Dikkat, sadece dikkat setleriyle gelişmez; bazen basit oyunlar oldukça etkilidir. Örneğin; omzuna koyduğun nesneyi düşürmeden kısa mesafeye ulaştırmasını iste. Bu süreyi ne kadar uzatabilirse o kadar süre dikkatini geliştirmiş olacaktır.

12-) Çocuğunuza imge ile simgeyi aynı anda sunmak dikkatle ilgili algılama sorunlarının önüne geçecek ve öğrenmeyi kolaylaştıracaktır. Örneğin 3+2=5 diye anlatırken nesnelere bunu simgeleştirmek öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.

Son Söz

Eğer çocuğunuzda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna dair bir belirti varsa mutlaka bir uzmana başvurmalısınız. Dikkat eksikliğinin tedavisi uzman bir psikolojik danışman ile çocuk psikiyatrisinin, öğretmeninin ve ailesinin eş güdümlü çalışmasıyla mümkün olacaktır. Çocuk eğitiminin bir ekip işi olduğu unutulmamalıdır. Bir çocuğun en iyi tedavisi, koşulsuz sevgi ve oyuna maruz bırakılmasıdır. Çocuklar yarınlarına bırakacağımız en büyük miraslarımızdır. Onlar dünyaya gelmeyi tercih etmedi. Anne babası olarak onları dünyamıza bizler davet ettik ve birçok söz verdik; seni koruyacağım, koşulsuz seveceğim ve hep yanında olacağım...

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜKLERİNDE ERKEN BELİRTİLER İLE EĞİTSEL MÜDAHALE

SEDA KARAKAŞOĞLU

Akademik beceriler ile birlikte durumu belirgin hale getiren özel öğrenme güçlüğü belirtileri, okul öncesi dönemde farklı durumlarla ortaya çıkabilir.

Okuma yazma, matematik becerileri, dinleme, konuşma ve anlama süreçlerinde güçlükler ile bir dizi sürecin etkilenmesiyle ortaya çıkan öğrenme güçlüklerinin tamamı farklı özellikleriyle tanımlanmaktadır (The Individuals with Disabilities Education Act, 2004). Öğrenme güçlükleri farklı gelişimsel özellikler ve akademik performans ile bu minvalde şekillenebilmektedir. Bireyin beklenen akademik performansında güçlükler yaşaması, önemli derecede ve ölçülebilir şekilde okul ve toplumsal hayatta belirlenen alanlarda yaşadığı zorlukları ile bu durumları zihinsel yetersizlik veya akademik becerileri etkileyebilecek diğer durumlarla açıklayamama hali öğrenme güçlüğü'nün olabileceğini gösteren faktörlerden bazılarıdır (Görgün & Melekoğlu, 2019).

Özel öğrenme güçlüğü, üç farklı güçlük alanıyla karşımıza çıkmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014). Bu bağlamda özel öğrenme güçlüğü normal veya normal üstü zekanın seyrettiği yaş, zeka düzeyi ve devam ettiği eğitim durumuna göre beklenen performansı gösteremeyerek standart testlerle ölçülebilen okuma, yazılı anlatım veya matematik becerilerindeki güçlüklerin tamamını oluşturmaktadır. Akademik beceriler ile birlikte durumu belirgin hale getiren özel öğrenme güçlüğü belirtileri okul öncesinde dönemde farklı durumlarla ortaya çıkabilir. Örneğin şekilleri çizirken ters yönden başlama, başat el tercihinde gecikme yaşa-

ma veya belirleyememiş olma, kavramları öğrenmede güçlük yaşama, sözcükleri ifade edememe veya yanlış şekilde telaffuz etme, renkler, şekiller gibi birçok kavramı öğrenmede güçlük yaşama ve tanımlayamama (yani sorulduğunda söyleyememe veya gösterememe), zaman ve konum kavramında güçlük yaşama, kalem yanlış tutma ve hatalı kullanım şekilleri görülmesi, motor becerilerde zorlanma (düğme ilikleme, makas kullanma, ayakkabı giyerken el göz koordinasyonunda sorunlar gözlemleme) gibi durumların olması okul öncesi dönemde görülen belirtiler olarak sıralanmaktadır. Bunlardan birkaçının olması özel öğrenme güçlüğü'nün şüphesini oluşturabilir. Bu durumda uzmana başvurmak ve erken müdahale sürecine başlamak, bireyin bireysel özelliklerine göre güçlük yaşadığı alanlarda desteklenmesi, ayrıca stratejilerin kullanılmasıyla birlikte güçlüklerin düzeyini en aza indirebilecektir. İlerleyen başlıklarda özel öğrenme güçlüğü'nün altında yer alan disleksi, diskalkuli ve disgrafi türleri açıklanarak öneriler yer almıştır.

Okuma Güçlükleri: Disleksi

Okuma güçlüklerinden biri olan akıcı okumada güçlük yaşama durumu, öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerde sıklıkla karşımıza çıkan durumlardan biridir. Öğrencilerin bireysel özelliklerine göre düzenleme ve uyarlamaların yapılması

gerekliliği gibi ayrıca etkili sağaltım yöntemlerinin de uygulanması önemlidir (Özmen, 2005).

Okuma güçlüklerini değerlendirirken üç duruma bakmak ve uygun stratejilerle müdahale etmek gerekmektedir: Okuduğu sözcüklerde hata oranı,metni okuma hızı ve okuduğu metinlerde akıcı okuma oranı,okuduğu metni anlama durumu.

Ayrıca üstbilişsel okuduğunu anlama stratejileri bu süreçte yardımcı olabilecektir:

1-) Okuduğunu anlamasını izlemek, okuma metninin amacına uygun olup olmadığını izlemek, anlayıp anlamadığını kontrol etmek, okuma metnindeki hataları fark etmek, sözcüklerin anlamını bilmediğini fark etmek.

2-) Ön bilginin kullanılması ve konu ile ilişkilendirilmesi, konu hakkında ne bildiğini düşünmek, ön bilgiyi okuma metnindeki bilgilerle ilişkilendirmek, okuma metninde verilmeyen bilgi eksikliğini ön bilgi ile kapatmak.

3-) Okuma metni hakkında tahmin yürütmek, başlıktan ya da okuma metnine ilişkin resimlerden yararlanarak tahmin yürütme, okuma metnini gözden

geçirerek metinde ne olacağını düşünülmesi,okuma metnini okurken bir sonraki olayı tahmin etmek.

4-) Okuma metninin netleştirilmesi, anlamı bilinmeyen sözcüklerin anlamlarının bulunması ya da, zor cümlelerin açıklanması.

5-) Okuma hızını ayarlama.

6-) Okuma metnindeki önemli yerleri işaretleme, belirginleştirme ya da altını çizmek.

7-) Not almak.

8-) Zihninde canlandırmak.

9-) Metin yapısı bilgisinin kullanılması, bilgilendirici ve yazınsal metni birbirinden ayırmak, okuma metninin farklı bölümlerindeki düşünceleri ilişkilendirerek neden sonuç ilişkisi kurmak olarak önerilebilir. (Baydık, 2011).

Yazma Güçlükleri: Disgrafi

Yazılı dilin üretilmesinde güçlükler ve bozulmalar ile ifade edilen disgrafi, el yazısı zayıf olan bireylerde karşımıza çıkmaktadır (Hamstra- Bletz ve Blote, 1993).

Bu durum gelişimsel koordinasyon bozukluğu olan çocuklarda yaygın olarak görülen bir bozukluk olarak belirtilmektedir (Cratty, 1994; Johnson, 1995; Waber ve Bernstein, 1994; Laszlo, 1990; Laszlo, Bairstow ve Bartip, 1988).

Yazma güçlüklerini değerlendirirken üç duruma bakmak ve uygun stratejilerle müdahale planı oluşturarak ilerlemek gerekmektedir. Yazdığı sözcüklerde hata oranı, noktalama hataları ve/veya dilbilgisi kurallarına uymada hata oranı, yazdığı metinlerde yazının anlaşılır olması ve sayfa düzeni.

Matematik Güçlükleri: Diskalkuli

Diskalkuli, özel öğrenme güçlüğü'nün bir alt dalı olarak yer almaktadır. Özel öğrenme güçlüğü alt sınıfında yer alan diskalkuli, bireyin matematik becerilerinde güçlük yaşama durumudur. Matematik öğrenme güçlüğü olarak yer alan diskalkuli, bireyin sayı sayma işlevinde sınırlılık, bellek problemleri yaşama, sıralama işlemlerinde güçlükler yaşama gibi durumlarla karşımıza çıkıyor. Gelişimsel diskalkuli olarak da ifade edilen diskalkuli, yetersizlik durumundan ayırt edildiğinin en önemli göstergesidir. Hastalık veya bir kaza durumuyla ortaya çıkan tür ise edinilmiş diskalkuli olarak karşımıza çıkar ve bu durumda birey hesaplama becerisini tümüyle kaybetmektedir.

Matematik öğrenme güçlüğü olan diskalkuli de zihinsel yetersizlik görülmemekle birlikte birey normal veya normal üstü bir zekaya sahip olabilir. Ancak bireyler basit matematik becerilerinde güçlükler yaşaması nedeniyle uyarlamalara ve desteğe ihtiyaç duymaktadır. Matematiksel kavram becerilerin öğretiminde özel yöntem, materyal ve uyarlamalar ile öğretimin bireyselleştirilmesi esastır. Matematik güçlüklerini değerlendirirken üç temel duruma bakmak ve uygun stratejilerle müdahale planı oluşturarak ilerlemek gerekmektedir.

Diskalkuli belirtileri

1-) Zihinden hesap yapma yönünde güçlük yaşayabilir ve basit toplama becerilerinde dokunarak sayabilirler.

2-) Matematik becerilerine dair sorularda akranlarına göre daha yavaş cevap verme söz konusu olabilir.

3-) Matematik becerilerinde terimleri kullanmakta güçlük yaşayabilirler. "Topladım", "çıkardım" gibi terimleri kullanırken karıştırabilirler. Veya bir sayı bir sayıdan büyüktür derken güçlük yaşayabilirler.

4-) Zihinden hesap yaparken belleklerinde sayı ve işlemleri tutma konusunda zorluk yaşayabilirler ve genel olarak bellek güçlükleri görülebilir.

5-) Sayıları sıralarken veya sırayla sayarken zorlanabilirler.

6-) Zeka ortalamaları ortalama düzeyinde veya ortalamanın üstündedir.

7-) Matematik becerilerini taklit ve kopyalama şeklinde ilerletirler. Matematik terimlerini anlama konusunda güçlük yaşayabilirler (Mutlu, 2016).

Özel Öğrenme Güçlüğünde Erken Müdahale

Erken müdahale, tüm özel eğitim gerektiren bireylerin gelişimsel, davranışsal ve akademik süreçlerinde hayati bir öneme sahip olmaktadır. Ancak özel öğrenme güçlüklerinde erken belirtilerin görülmesi bireyin tanı grubunda yer aldığını her zaman göstermekle birlikte erken dönemde görülen belirtiler ÖÖG tanısının kesin olarak konulacağına işaret etmemektedir. Bir diğer yandan erken dönemde oluşturulan plan ve müdahale ile birlikte etkilenen alanlardaki güçlükler azalacağı ve olumsuzlukların en aza inebileceği durumundan dolayı ÖÖG'de görülen erken belirtilerin ÖÖG riski olarak belirtilmesi ve müdahaleye bu yönüyle başlanması önemli ve gerekli olmaktadır (Smith & Strick, 2010; Aksoy, 2022). Özel öğrenme güçlüğünde erken akademik, dil ve iletişim, bilişsel, motor, sosyal duygusal beceriler olarak erken dönem belirtileri görülebilmektedir.

Erken Akademik beceriler yönünden; örnekleri yapmada güçlük yaşama, az çok, büyük küçük

kavramları tanımada zorlanma, sayı sayarken güçlük yaşama gibi durumlar söz konusu olabilir.

Dil ve İletişim Becerileri yönünden erken belirtiler ise; duyduğu sözcükleri tekrar etmede zorluk yaşama, sözcükleri doğru söyleyememe ve yanlış kullanım, dil ve konuşma becerilerinde akranlarına göre anlamlı farklılık ile gecikmiş konuşmanın görülmesi, bir durumu ifade ederken sözcükleri sıralamada veya uygun sözcüğü çağırma güçlük yaşama gibi durumlar sıralanabilir.

Bilişsel beceriler yönünden erken belirtiler ise; yönergeleri takip ederken güçlük yaşama, aşırı hareketli olma hali, haftanın günlerini saymada görülen güçlükler, bir işte uygun adımları izlerken zorlanma, bir görevi yerine getirirken organize olamama veya yönetememe, hafızada tutmada zorlanma (kısa ve uzun süreli bellek), bugün, dün, yarın veya sabah, akşam gibi zaman kavramlarını algılamada güçlük yaşama veya kullanamama.

Sosyal duygusal beceriler yönünden erken belirtiler ise özellikle davranış problemleri ve akranları ile ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Etkinliklere katılım göstermede geri çekilme, arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerde zorlanma veya oyun etkinliklerinde yalnız kalma durumu gözlenebilmektedir. Bu durumlar erken belirtilerin göstergeleri olmakla birlikte riskin en önemli yordayıcıları arasında yer almaktadır (Aksoy, 2022).

KAYNAKÇA

İSTANBUL’U RESMEDEN YABANCILAR

DR. FİLİZ KARA BİLGİN

İstanbul’un mimarisini, geleneklerini ve tarihini yansıtan eserler, kitaplarda yayımlanarak çoğaltıldığından bu şehirde hiç bulunmamış pek çok Batılı ressam da bunlardan yararlanarak yağlı boya kopyalar yapmıştır.

-1-

“Bu şehri-i Sıtanbül ki bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedadır
Bir gevher-i yek-pâre iki bahr arasında
Hurşid-i cihan-tâb ile tartılsa sezadır”

İstanbul... Tarih boyunca çok sayıda uygarlığa kucak açmış, bilinen ilk yerleşimi M.Ö. 7. yüzyıldan günümüze değişik isimlerle anılmış, Osmanlı’da güzelliğini methetmek için Dersaadet “Mutluluk Kapısı” olarak adlandırılmış olan eşsiz şehir! 18. yüzyılda Osmanlı’nın en meşhur divan edebiyatı şairlerinden Nedîm’in dizelerinde de belirttiği gibi iki deniz arasında bir mücevher.

İstanbul’un eşsiz güzelliği çağlar boyunca pek çok şiiire, romana, efsaneye, resme konu olmuştur. Çeşitli ülkelerden sanatçılar bu şehri görmeye, yaşamaya, burada üretmeye kendi istekleriyle, sarayın davetlisi olarak ya da bir ülkenin elçilik görevlendirmesiyle gelmiş, eserler ortaya koymuşlardır.

18. yüzyılda önemli bir modernleşme çabası ile kapılarını Batı’ya açan Osmanlı’nın günlük hayatı,

saray ve harem yaşamını merak eden Avrupalı sanatçıların dikkatini çekmiştir. Özellikle oryantalizm akımı etkisiyle Avrupa’daki sanat okullarında yetişen ressamlar İstanbul’a gelip gözlemleyerek veya gelmeden anlatılanlardan esinlenip hayallerindeki İstanbul’a dair imgelerle resimler yapmışlardır. Ortaya çıkan karşılıklı etkileşim, Avrupa sanatını kadar Osmanlı’da da etkili olmuştur.

İlber Ortaylı “İstanbul’dan Sayfalar” adlı kitabında (1995), Osmanlı’da bu dönemde Avrupa müziğinin ve edebiyatının çok beğenilmediğini; ancak Avrupa mimarisine, giyim kuşamına, resim ve el sanatlarına ilginin arttığını ve buna bağlı olarak sanatın ve yerli zanaatın dönüşüme uğradığını yazmıştır. Bu yazıda Avrupa’dan İstanbul’a çeşitli sebeplerle gelen ve İstanbul konulu çalışmalar üreten sanatçılardan birkaçına eserleri üzerinden değinilmiştir.

-11-

Portre çalışmaları ve resmettiği tarihi yapılar ile bilinen 1699 yılında Fransız elçisi maiyetiyle İstanbul’a gelen Flaman asıllı Jean- Baptiste Vanmour, Lale Devri İstanbul’unu ve elçi kabul törenlerini resmetmiştir (Görsel 1). Ömrünün sonuna kadar

• Görsel 1- Büyükelçi Onuruna Sarayda Akşam Yemeği

İstanbul'da kalan sanatçı hazırladığı “Osmanlı Kıyafet Albümü” ile Avrupa'da da büyük ilgi görmüştür. Fransız Kralı XIV. Louis tarafından beğenilen çalışmalar kralın doğudaki özel ressamı olarak adlandırılmasını sağlamıştır.

• Görsel 2- Eyüp Tepelerinden İstanbul Limanı

III. Selim'in (1789-1807) Avrupa mimarisine, resmine ve müziğine duyduğu hayranlık onun döneminde sanatın altın çağının yaşanmasında en büyük etken olmuştur. Bu dönemde Antoine Ignace Melling, Rusya büyükelçisinin maiyetinde İstanbul'a gelen bir mimar ve sanatçıdır. Kendisi Osmanlı mimarisindeki ilk yabancı mimar olarak da bilinir. III. Selim'in kız kardeşine mimarlık yapan sanatçı, İstanbul'un panoramik görüntülerini resmetmiş ve gravür çalışmaları yapmıştır. Kaynaklar, mimarın hareme ve diğer saraylara da giriş izni bulunduğunu belirtir. İstanbul'un doğal güzelliklerini, şehirde günlük yaşamı ve şehrin insanlarını

resmeden sanatçı, ayrıntılı topografik resimler de yapmıştır. Haliç'ten Eyüp mahallelerini resmettiği çalışmasında tüm liman, eski surların kuzeyinde Galata Kulesi, Topkapı Sarayı, Ayasofya Camii, Sultanahmet Camii gibi pek çok yapı tanımlanabilmektedir (Görsel 2). Eserlerinde manzaraları sosyal yaşamdan alınmış kesitlerle kaynaştırarak resmetmiştir. 18 yıl boyunca İstanbul'da kalan Antoine Melling'in gelen pek çok sanatçıdan ayrılan tarafı, Osmanlı insanının sosyal yaşamına dahil olması, onlardan biri gibi yaşamasıdır.

• Görsel 3- Galata Kulesi

Tuvaline yansıttığı hırçın dalgaları ile bilinen Rus ressam Ayvazovski, ilk kez 1845'te İstanbul'a gelmiş, kendisi de ressam olan Sultan Abdülmecit tarafından sarayda ağırlanmıştır. 1874 yılında Mimarbaşı Sarkis Balyan'ın misafiri olarak ikinci gelişinde, Sultan Abdülaziz'in siparişi olan ve Dolmabahçe Sarayı için hazırladığı çalışmalarını Kuruçeşme Adası'nda tamamlamıştır. 1890 yılına kadarki süreçte iki kez daha İstanbul'da bulunan sanatçının İstanbul konulu çalışmalarında, tanındığının aksine, dingin deniz manzaraları yer alır. Manzaraları sahilde ve şehri tepeden gören alanlarda toplanan insan grupları ile şehrin sosyal ve günlük yaşantısından görüntüler eşliğinde resmetmiştir (Görsel 3).

“Şehzadelerin Öğretmeni” ünvanını alan İtalyan sanatçı Salvatore Valeri, 1880'lerde İstanbul'a gelmiştir. Sanayi-i Nefise Mektebi kurulunca burada 1913 yılına kadar eğitimlik yapmış, Halife Abdülmecit Efendi ve II. Abdülhamit'in oğullarına özel resim dersleri vermiştir. 1914 kuşağı sanatçıların

• Görsel 4- Fenerbahçe Sahili'nden Adalar

yetiştiren hocalardan biri olan Valeri, Kınalıada'dan peyzajların yanı sıra tek ve grup figür çalışmaları da yapmıştır (Görsel 4).

• Görsel 5- Göksu Çeşmesi

1883 yılında İstanbul'a gelerek Sanayi-i Nefise Mektebi'nde ders veren bir diğer sanatçı Leonardo de Mango, Osman Hamdi yönetimindeki okulda yağlı boya bölümünü kurmuştur. 1930 yılına kadar, yarım asırlık bir döneme yakın süre, İstanbul'da yaşayan sanatçı, bu süreçte şehirdeki değişimleri gözlemleyip beş bine yakın eser üretmiştir. Oryantalist tarzda çalışmalar yapan Mango, bu süreçte Batı'da kabul gören ekspres-

yonizm, kübizm gibi yeni akımlara yönelmemiş, şehrin değişimine rağmen kendi algıladığı şekliyle İstanbul'u mistik doğu anlayışı ile yansıtmıştır (Görsel 5).

• Görsel 6- Ertuğrul Süvari Alayı Köprüde

19. yüzyıl sonlarında, öğrencisi ve sonra eşi olan Elisa Pante'nin ardından İstanbul'a gelen İtalyan sanatçı Fausto Zonaro, Napoli ve Venedik'te ürettiği resimlerini de yanında getirmiştir. Hem getirdiği hem de İstanbul'da yaptığı resimlerini satmaya çalışırken bir yandan da elçilik çevrelerine resim dersleri vermiştir. Teşrifat Nazırı Münir Bey'le tanışması, Osman Hamdi Bey'in yalısını ziyaret etmesine, çalışmalarından

oluşan iki albümün II. Abdülhamit'e hediye edilmesi saraya davet edilmesine vesile olmuştur. 1896 yılında Galata Köprüsü'nden geçen Ertuğrul Süvari Alayı'nın resmini yaparak sultana sunan sanatçı, resmin çok beğenilmesi ile "Ressam-ı Hazret-i Şehriyari" ünvanını almıştır (Görsel 6). İstanbul'un Fethini, şehir yaşamını, deniz manzaraları eşliğinde İstanbulluları resimleyen Zonaro, saray ressamı olarak II. Abdülhamit'in isteğiyle "Hücum" adlı tablosunda Türk- Yunan savaşını tuvale yansıtmıştır. Eserin Servet-i Fünun dergisinde yayımlanması, İstanbul'da ününe ün katmıştır. II. Meşrutiyet sonrası II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinin ardından 1910 yılında İstanbul'dan ayrılmıştır.

Çeşitli zamanlarda İstanbul'u ziyaret etmiş olan Alberto Pasini, 1862'de Sultan Abdülmecit'in isteğiyle Türklerin zaferini resmetmiş, 1867 yılında Fransız Büyükelçisi'nin daveti ile geldiğinde ise Sultan Abdülaziz'in yaptırmış olduğu dört büyük resim için kurulan heyette yer almıştır. İstanbul'un sokaklarını, şehrin halkını, askerleri, pazar yerlerini konu

alan çalışmalarla şehir mimarisini, sosyokültürel hayatı yansıtan çalışmalarının bir kısmı Milli Saraylar Resim Müzesi'nde "Osmanlı Sarayı'nda Oryantalistler" adlı salonda sergilenmektedir (Görsel 7).

İstanbul, doğunun gizemli yaşantısının cezp ettiği, oryantalist ressamların ilgisini çeken üç yanı denizlerle çevrili bu gizemli şehir, sanatçılar için yıllar boyu eşi bulunmaz bir çalışma sahası olmuştur. Eserlerde şehir panoramik görüntüleri kadar kamusal alanlardaki günlük yaşamı ile de tuvallere yansıtılmış, Osmanlı mimarisinin oluşturduğu İstanbul silueti içinde yer alan kahvehaneler, mesire alanları, çarşılar, çeşmeler ve camiler yine İstanbullularla iç içe resmedilmeye çalışılmıştır. Osmanlı'nın başkenti olan şehrin eşsiz doğa manzaralarını, mimarisini, geleneklerini ve tarihini yansıtan bu çalışmaların gravürler halinde kitaplarda yayımlanarak çoğaltılması sayesinde hiç İstanbul'da bulunmamış pek çok ressam da bunlardan yararlanarak yağlı boya kopyalar yapmıştır.

• Görsel 7- İstanbul'da Pazar

YAVRU KUŞ

EMİNE SAKARYA

Ürkek bakışlı, yavru bir kuş gibiydim
O koskoca bahçede, kalabalıklar içerisinde.
Saçımı okşayan bir el hissettim önce,
“Hoş geldin yavru kuşum” derken içten bir ses,
Ellerin, ellerimi sardı tüm sıcaklığıyla,
Ve gözlerin o gün yer etmişti yüreğimde.
Tüm korkularımdan sıyrılıp,
Güvenle ilerlerken seninle birlikte geleceğime,
Sen benim sığınağım oldun öğretmenim.
Karanlıklardan, cehaletten sana sığındım.
Bilmediklerime birlikte yol aldık seninle.
Sen güneşim oldun, toprağım ve suyum,
Besledin ve büyüttün beni sevgin ve bilginle.
Her geçen günde güçlendi kanatlarım,
Daha da derinlere kök saldım seninle.
Bir yanım köklü bir çınar gibiydi,
Bir yanım ise kanat çırpmağı istiyordu göklere.
Ve aradan geçen yıllarda,
Nakış gibi işledin beni sabır ve özveriyle,
Güçlendi kanatlarım, genişledi ufukum.
Artık bu yavru kuşun gitmeli yeni diyarlara,
Senden aldığı o sevgiyi, bilgiyi
Taşımaları yeni yavru kuşlara.
Bugün ben de bir öğretmenim senin gibi,
Köklerim derinlerde, sağlam basıyorsa ayaklarım,
Ve çok uzaklara uçabiliyorsa bu kanatlarım,
Bunlar senin eserin sevgili öğretmenim.
Emanetin bendedir, bayrağı taşımak görevim.

“MASALLAR, PSİKOLOJİK AÇIDAN İYİLEŞTİRİCİ ÖZELLİĞİ OLAN ÜRÜNLERDİR”

KONUŞAN: BETÜL DEMİRCİ

Doç. Dr. Gamze Ilıcak ile yapay zeka ve masal ilişkisini, masalların çocuk üzerindeki etkisini, dijitalleşen dünyada masalın yerini almaya başlayan çizgi filmleri konuştuk.

Sayın Gamze Ilıcak, yapay zekanın masal ile ilişkisi üzerine önemli bir çalışmaya imza attığınızı gördük. Böyle bir çalışma aklınıza nereden geldi?

Istanbul Gelişim Üniversitesi'nde, eğitim-öğretim dönemi başlarında araştırma görevlileri kendilerine bir mentor öğretim üyesi seçer. Bilimsel yayınların arttırılması ve iş birliklerinin kurulması adına gerçekleştirilen bir uygulamadır. Biz de Arş. Gör. Kemal Çinko ile ortak yayın yapmaya karar verdik. Konu taraması yaparken daha önce çalışılmamış, yenilikçi, çağı yakalayan bir araştırma yapmaya karar verdik ve ortaya “Yapay Zekânın Yarattığı Masal: Prens İle Tilki” çıktı.

Bu konu üzerine yazdığınız makaleden hareketle yapay zekânın edebiyata olan etkisinden biraz bahsedebilir misiniz?

Dijitalleşme artık hayatımızın her yerinde karşımıza çıkmakta hatta edebiyatta da buna yönelik örnekleri sıklıkla görmekteyiz. Mesela Japonya'da bulunan Future University Hakodate bünyesindeki bilim insanları yapay zekâyâ roman yazdırdılar. “Bir Bilgisayar Roman Yazdığı Zaman” adlı bu eserin, 3. Nikkei Hoshi Shinichi Edebiyat Ödülleri'nde finalistler arasına bile girdiğini biliyoruz. Hatta Georgia Teknoloji

Enstitüsünde bir grup bilim insanı, geliştirdikleri yapay zekâyâ senaryo yazmayı bile öğrettiler. Şehrazat adlı yapay zekâ ise insanlar tarafından yazılan hikâyelerden interaktif öyküler oluşturmuştur. Sunspring de senaryosu yapay zekâ tarafından yazılan ilk kısa filmidir. Bager Akbay, yapay zekâyâ şiirler yazdırmış hatta yapay zekâyâ “Deniz Yılmaz” adını vermiştir. Şaşıracaksınız belki ama Deniz Yılmaz'ın şiir kitabı bile bulunuyor. Bizim çalışma konumuz da yapay zekâ tarafından yazılan bir masaldır.

Peki Hocam, yapay zekânın yazdığı senaryoya, romana, şiire sanat eseri diyebilir miyiz?

Sanat eseri; sanatçının hayal gücünün, fiziksel çabasının sonucunda ortaya çıkan sanatsal yaratımlar olarak tarif edilmektedir. Sanat eseri denildiğinde bir insanda çağrışım uyandırma veya bir insanın düşünce ve hayal dünyasını geliştirme durumundan hareket edilirse yapay zekânın meydana getirdiği ürünler sanat eseri olarak kabul edilebilir tabii. Fakat yapay zekânın başlı başına bir şahsiyet veya sanatçı olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi tartışmaya açık bir konudur. Dijitalleşmenin, dijital kanalların her geçen gün arttığı günümüz dünyasında yapay zekânın varlığı yadsınmaz bir gerçektir.

Bu durumda dijital çağın çocuklarını artık geçmişi masallarıyla etkilemek mümkün müdür?

Bir şeyi anlatma isteği, aslında insanlık tarihi kadar eski bir istektir. Masallarda anlatılan olaylar, veya durumlar geçmişte yaşanmış bitmiş, günümüzle ilgisi olmayan şeyler değildir. Keloğlan masallarında Keloğlan'ın başarıya ulaşmak için imtihanların üstesinden gelmesi gerekliliği, çağımız insanı için de geçerli bir durumdur. Tuz masalında anlatılan, kişinin abartılı söylemiyle fiiliyatının bir olmaması durumu yine günlük hayatta pek çok kişinin tecrübe edebileceği bir olaydır.

Bu yüzden masallarla hem çağın çocuklarını hem gelecek nesilleri etkilemek mümkündür. Dijitalleşme, hayatın her alanına yansıdığı için masallar, dijital kanallarla yeni nesillere aktarılabilir. Çizgi filmleşen, sinema filmi çekilen, akıllı telefon uygulamaları olarak kullanılan pek çok masal bulunmaktadır.

Peki, çizgi filmler masalın yerini tutar mı?

Çizgi filmler, çizdirilmiş olanların hareketlendirilmesi sanatıdır. İlk çizgi film örneğine 20. yüzyılın başında rastlanır. Günümüzde neredeyse her evde

bir televizyon veya bir bilgisayar bulunmakta ve gün boyu çizgi film yayını yapan televizyon kanalları var. İnternette her an çizgi filme ulaşmak mümkün. Çizgi filmler, masallar kadar eski ürünler olmamasına rağmen geniş bir yayılıma ulaşmıştır. Yapılan araştırmalar, çocukların çizgi filmler aracılığıyla somut ve soyut pek çok kavramı öğrendiklerini ortaya koyuyor. Öğretici yönü yüksek olan çizgi filmler çocukların eğitimi açısından yararlı ürünlerdir elbette. Böyle bir dönemde teknolojik gelişmelerden faydalanmamak veya gelişmelerin gerisinde kalmak doğru değildir.

O halde masalların çizgi filmleşmiş örneklerinin arttırılmasının masal türüne faydalı olacağını söyleyebilir miyiz?

Evet, söyleyebiliriz. Hoşça vakit geçirme, toplum kurallarını öğretme gibi özellikler bazı çizgi filmlerde de vardır. Ama masal anlatımı esnasında gerçekleşen bireysel iletişim, sözlü kültürün verdiği sıcaklığın çizgi filmlerde yer aldığı söylenemez tabii. Ayrıca masallar, çocuğun hayal dünyasını tetikleyen yaratımlardır. Çizgi filmler görselleriyle çocuğa hayal edecek bir şey bırakmamakta. Bu yüzden çizgi filmlerin masalların yerini tutabileceğini söylemek doğru değildir.

Masallar çocukların yetişkinliğini nasıl, ne ölçüde etkiler?

Masallar yaratıldığı toplumun düşünce biçimini yansıtan, içinde gündelik hayata dair olayları barındıran, toplumun değer yargılarının yer aldığı ürünlerdir. Masallar aracılığıyla çocuk; farkına varmadan toplum kurallarını, içinde yaşadığı toplumun değerler sistemini hatta kendi kültürünü öğrenir. Çocuk; masal kahramanının başından geçen olaylardan ders çıkarır, kendini onun yerine koyar, gerçek hayatta başına benzer bir olay geldiğinde nasıl davranması gerektiğini masallar sayesinde bilir. İyiyi kötüyü, doğruyu yanlış masallarla idrak eder. Masallar psikolojik açıdan iyileştirici özelliği olan ürünlerdir. Haklının kazanması, haksızın kaybetmesi, mücadele etmenin gerekliliği çocuğun yetişkinliği döneminde ona yardımcı olur. Masallarda geçen deyimler, atasözleri çocuğun kelime hazinesine katkı sağlar. Daha düzgün konuşan, kendini daha iyi ifade eden bir birey olmasına destek verir.

Yapay zeka ve masal ilişkisinin altını çizen çalışmanıza geri dönecek olursak; o makalede geçen folklore ve fakelore ifadelerinden bahsedebilir misiniz, farklılıkları üzerine örnekler vererek?

Folklore, William J. Thoms tarafından 1846'da ilk defa kullanılan bir terimdir. 'Folk' halk, 'lore' de bilim anlamına gelmektedir. Folklore, geleneksel kıyafetlerden halk mimarisine, geçiş törenlerindeki uygulamalardan halk meteorolojisine kadar geniş yelpazedeki bilgiye yönelik bilimdir. Yani folklore, halk bilimi, halkın bilgisidir.

Fakelore ise sahte, uydurma bilgi anlamına gelen 1950'de "Folklor ve FakeLore" makalesinde Richard M. Dorson tarafından ortaya atılan bir kavramdır. Alan Dundes "Fakelore Fabrikasyonu" isimli çalışmasında Grimm Kardeşlerin masallarını, Kalavela Destanı'nı, James Macpherson'un Ossian şiirlerini fakelore örneği olarak değerlendirir. Yine James Macpherson'un "İskoçya Yaylılarından Derlenmiş Eski Şiir Parçaları" adlı şiir kitabındaki mensur şiirler, pek çok araştırmacı tarafından fakelore örneği olarak kabul edilir. Macpherson bu şiirlerin 12. veya 16. yüzyıllardan kalan, adı bilinmeyen bir şair tarafından İngilizceye tercüme

edildiğini belirtir. Hatta bu şaire Ossian adını verir. Aslında böyle bir şair yoktur. Şiirler James Macpherson'un kendi şiirleridir. Bu örnekte tam olarak gelenekselmiş gibi sunulan, özgün olmayan, üretilmiş sahte folklor görülür.

Son olarak Grimm Masalları için Kanon Edebiyat ürünü demek mümkün müdür diye ormak isteriz?

Grimmler masal kitaplarında kendilerinden önceki yazılı masal geleneğini devam ettirmiştir. Topladıkları masalları mevcut yazılı masal geleneği içinde halka uygun bir şekilde yayınlamışlardır. Onların yapmak istediği, ülkenin rejimini anlatmak değildir ya da devrin yöneticileri baskıyla Grimmler'e masalları yayınlamamıştır. Grimm Kardeşler masalları sansürlemiş, halkın zevkine uygun bir şekilde getirmiştir.

OKUMAK VE YAZMAK ÜZERİNE HASBİHAL

ORHAN BAYRAKTAR

Bırak hocam sen de Allah aşkına, ben daha yerimden kalkıp su içmeye üşeniyorum, sen yazı yazmaktan bahsediyorsun; kelimeler birleşecek de, cümle kurulacak da, daha noktası var, virgülü var...

-1-

OKUMAK

Okumak dendiğinde aklınıza ilk önce ne gelir? Altı yaşında başlayıp en iyi ihtimalle yirmi iki yaşında bitirebildiğiniz; içinden çocukluğunuzun heyecanları, gençliğinizin buhranları geçen eğitim faaliyeti mi? Yoksa çoktandır aradığınız bir kitabı elinize alıp iktifa ettiği kelimeler vasıtasıyla yazarıyla sohbet başlamak mı? Birincisi –yani eğitim– kolay değildir, terlettir. Dersler, ödevler, projeler... Uzun da bir süreçtir ama elbette eğlencelidir de. Yeni bir konuyu anlamaktan, farklı bir bakış açısı dolayısıyla “hmm, vay be!” demekten daha güzel ne olabilir. Geçelim.

İkinci okumak ise kolaydır, sıcaktır. Eğer çok sevdiyseniz kitabı, bitirme korkusundan başka korkusu yoktur insanın. Uzatırsın ayaklarını koltukta, gel keyfim gel! İster heyecanı uykularını kaçırsın, son cümleye kadar göz kırpmaya, ister –gündüzse ve pencereden de tatlı bir ikinci güneşi vurduysa– mışıl mışıl uyuyakal, sen bilirsin. Heyhat ki okumak sadece bu iki anlamdan ibaret değildir.

“Okumak” dendiğinde önce akla şunlar gel-

melidir (çünkü akla gelenin sözlük sırasıyla bir olması beklenir): “(-i) 1. Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmek veya düşünceyi anlamak. 2. Yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek. 3. Bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak, öğrenim görmek.” Bunlardan ziyade okumak, sözlüğümüzde en fazla yer kaplayan kelimelerden birisidir. Ve çok eskidir.

Mesela Orta Asya’da her yıl yapılan “Toy”lara davet için gönderilen “ok”un adına “okuntu” denilirmiş. Daveti alan kişi de mesajı alır (yani okur) ona göre icabet edermiş. Hâlâ Anadolu’umuzda düğün ve sunnetler için mendil veya havlu dağıtıldığını, adlarına da “okuntu” dendiğini biliyoruz. “Okuntu verirlerse gitmeyelim, vermezlerse küselim.” gibi mizahi bir söylemi bile vardır. Görüldüğü gibi kelimemizin ayakları yere gayet sağlam basıyor ve deruni anlamlar içeriyor: Yüzyıllarca ak tolgalı yiğitler, onunla karşısına çıkan ve kendisi kadar yiğit olan erlere “meydan okumuş”, o yiğit erlerin söylediklerine bakmayan çokbilmişler “bildiğini okumuş”; hiçbir şey bilmediği halde kendisini çokbilmiş sananlar “maval okumuş”... Elinden bir iş gelmeyip “çarkına okuyanları”, etrafına üç beş saf bulup “gazel okuyanları”ı saymıyorum bile.

Zavallı kelimecik, oysa senin ne kabahatin var. Sen bizim karnımızdaki erik kurularını daha “yüzümüzden okurken” biz de senin “canına okumuşuz.” Pencereyi açıp; dağların sırtından bakır bir tepsi misali yükselen güneşi, ırmak kenarlarında, söğüt dallarında ışıldayan çiğ tanelerini, o dallarda şakıyan bülbüllerin sesini... hâsılı daha kâinatı okumadan, okumuş sayılmayız.

-II-

YAZMAK

Ağzımızı açıp da konuşamadığımız, adımımızı atıp da yürüyemediğimiz yahut pamuklar içinde yuvarlanıp bulutlarla uçtuğumuz rüyanın nasıl görüldüğüne dair teorilerden biri şöyledir: Bilincin kapalı olduğu bu tatlı anda beynimiz hayali üretmeye başlar ama aynı zamanda seyrederek de. Ve bunu o kadar mahir bir şekilde yapar ki hayali üreten mi yoksa onu gören mi olduğumuzu bilemeyiz. Rüyada tıpkı bir filmi çeken ve çekerken de izleyen bir yönetmen gibiyiz. Filmin yönetmeninin aslında kendimiz olduğunu bilmeden...

Ben yazmayı biraz buna benzetiyorum. Yazarken aynı zamanda üretiyoruz da. Bir filozof edası takınarak konuyu şu sorularla netleştirelim: Zihnimize beliren düşünceyi mi kelime haline getiririz, kelimeler zihnimize düşünceleri mi oluşturur? Düşündükle-

rimizi mi yazarız, yoksa yazarken mi düşünürüz? İlk önce hangisi gelir? Belki ikisi de. Tıpkı birbirini takip eden dairesel iki ok gibi, o kadar hızlı dönerler ki hangisinin önde olduğunu asla bilemeyiz.

Günümüzde yazmak deyince maalesef akla telefonların mesaj uygulamaları veya en fazla e-postalar geliyor artık. Resmi bir kurumda kendisinden basit bir dilekçe yazılması istenen takım elbiseli, kravatlı, ekâbir takımından olduğu her halinden anlaşılacak zatı muhteremlerin -sanki kendisinden on sekiz bilinmeyenli bir denklemin çözümü istenmiş gibi-korkulu gözlerle baktıklarını görmüşsünüzdür. “Ne yazayım, nasıl yazayım, tarih atayım mı, imza buraya mı?” gibisinden kombinasyon hesabıyla sorulması mümkün tüm soruları sorarlar. Veya edebiyat öğretmeninizden hatırlayın. En şirin halleriyle, üstüne bir de iyi not vaat ederek “Haydi çocuklar kompozisyon yazacağız.” dediklerinde bir kişinin bile ders boş misali “yaşasın” dediği görülmemiş değildir. En azından ben görmedim. Öğrencilerimizi bu yazı faaliyetinden bu kadar soğutan nedir bilmem ama -aslında bilirim de bu yazının konusu o değil- kompozisyon aslında düzen demektir. Kelimeleri, cümleleri dolayısıyla düşünceleri bir düzene koymak. (Düşüncelerinizi nasıl uygun kenar boşluklu ve üç paragraf yaparsınız bilmem, onu da siz düşünün.) Beynin “adaam sende” deyip, bir o dala bir bu dala umarsız konan ahvalinden kurtulup belli bir hedefe, belli bir düşünceye kilitlenmektir kompozisyon.

Edebiyat dersinin olmazı olan kompozisyonu aşan gençlerimiz yazı ve yazıcılık işine günlükle devam edebilirler. Hem kolay hem eğlencelidir. Kimseler görmesin diye şirin kilitli defterler alırsınız, sonra o defteri oymalı sandıkların en altına gizlersiniz (Artık evlerde o sandıklardan var mı acaba?) ama yine de “ya biri okursa” diye kalbiniz küt küt atar. Günlük yazabilirsiniz. İleride siz -camı değil çerçevesi- kalın gözlüklü ünlü bir yazar olduğunuzda yazdıklarınız milyonlar satmasa dahi kişisel bir tarih kitabınız olur. Okuyup okuyup eski zaman, yani şimdiki çığlıklarınıza gülersiniz.

Sonra denemeyi de tavsiye edebilirim. Denemenin sevimsiz sözlük tanımı şöyledir: Okuyucuyu herhangi bir konu hakkında düşündürmek amacıyla yazılan kısa yazı türü. Bu tanıma göre deneme uzun yazılamaz ve düşünmeyenin okuması caiz değildir. Şaka bir yana sevimsiz tanımına rağmen ben denemeyi pek sevimli bulurum. Rastgele, istediğiniz konuda yazabilirsiniz. Denemenin bile denemesini yazabilirsiniz. Beyin jimnastiği olur. Sonra kahramanı sevimli hayvan ve bitkiler olup tatlı nasihatler veren fabllar, hayatın içinden kısacık bir kesit alıp yine hayatımıza kocaman pencereler açan hikâyeler, akışında kaybolup gideceğimiz romanlar, âşık olunca, ille de âşık olunca yazdığımız şiirler hep gençlerimizi bekler. Edebiyat evinin

bacasını hâlâ tütürene aşk olsun.

Titreyelim ve gerçek hayata dönelim. “Bırak hocam sen de Allah aşkına, ben daha yerimden kalkıp su içmeye üşeniyorum, sen yazı yazmaktan bahsediyorsun; kelimeler birleşecek de, cümle kurulacak da, daha noktası var, virgülü var (bu “de” ayrı mıydı bitişik miydi ohoo) kim uğraşacak” mı diyorsun? Tamam, kabul, anlarım. Yazı yazmak zor iş, yazıcılık zor zanaat da biz evdeki divanımıza yaslanıp miskin miskin okumayı unutalı da çok oldu. Yukarıda adı geçen türlerin en azından birinin kara kaşını beğenip elinden tutaydık TV’nin karşısında uyuşup, bilgisayarın karşısında hep ten sulanan beynimiz için iyi olmaz mıydı?

Şimdi güzel ülkemizin sıırım gibi delikanlıları, saraylara lâyık hanımefendileriyle masal diyarlarına yolculuk etmek vardı. Modern zamanın keşmekeşinden çıkıp evvel zamanın büyüüne kapılmak vardı. Az-uz giderek, dere-tepe geçerek, lale sümbül biçerek, altı ay bir güz gider, yedi başlı ejderha ile vuruşup Kafdağı’nda Simurg’u görürdük. Şekerden yapılmış evlere konuk olur sakalı ta yerde ak saçlı dedelerle hoş beş ederdik. Üç soruyu bilip kuyudan çıkar, prensese musallat olan kötü cadıyı kendi süpürgesiyle kovalardık. Ah ah, evvel zaman evvelde kaldı.

HAKLARIYLA YAŞASIN TÜM ÇOCUKLAR!

DR. SEDA ÇARIKÇI

Bir gün her kişi -belki- yetişkin olur! Ama hiç çocuk olmadım diyebilecek bir yetişkin yoktur!

-1-

Çocukluk çağı, yaşamın kaynağı adeta altın çağdır. Nasıl ki altın işlendiğinde parlaklığı daha da artarsa donanımlı yaşantılarla işlenmiş bir çocukluk çağı da kişinin yaşamının parlatılarak değerli kılmasında atılacak ilk adım olacaktır. Ancak “çocuk” ve “çocukluk” toplumsal kavramlardır ve tarih boyunca farklı toplumlarda farklı anlamlar kazanmıştır. Toplumların yaşam biçimlerine, kültürlerine, felsefelerine ve içinde buldukları çağın gerekliliklerine göre çeşitli değişiklikler yaşamıştır.

Tarihte çocuk homojen bir olgu değildir ve çocuklar eski çağlardan beri dünyanın her yerinde farklı muamelelerle karşı karşıya kalmışlardır. Yaşanan toplumsal değişimlerden, savaşıardan, salgın hastalıklardan en çok etkilenen ve zarar gören hep çocuklar olmuştur. Eski çağlardan 18. yüzyıl başlarına kadar çocuklar önemsenmemiş, eksik ve yetersiz yetişkinler olarak görülmüşlerdir. 19. yüzyılda çocuğun yetişkinlerden farklı olduğu ve özel olarak ele alınması gerektiği düşüncesi yaygınlaşmıştır. 20. yüzyılda ise çocukların daha iyi şartlarda refah içinde yaşayabilmeleri için çocuk araştırmalarına önem verilmiş hatta bu yüzyıl çocuk yüzyılı olarak adlandırılmıştır (Akyüz, 2018; Khoury-Kassabri ve Ben-Arieh, 2009). Günümüzde yani 21. yüzyılda

ise çocuğa verilen önem ve değer artmakta ve çocuk kendi öznesinde biricik, tek ve ayrıca değerli kabul edilmektedir.

Çocuklar özel varlıklardır ve bir toplumun hem geleceği hem de kendisine tutulmuş aynasıdır. Toplumda çocuklara verilen önem ve değer doğrultusunda gelişmişlik konusunda yorum yapmak kolaylaşmaktadır. Bu nedenle onların korunmalarına ve geliştirilmelerine yönelik çalışmalar içinde bulunması gerektiği açıktır. Uluslararası alanda da çocukların özel ve hak sahibi bireyler oldukları, çocukların ve haklarının uluslararası hukuk ile korunması gerektiği düşüncesine ilişkin 2.Dünya Savaşı zamanlarından beri pek çok çağrı yapılmıştır. Ancak ülkelerin içinde bulunduğu savaşlar ve politik gelişmeler nedeniyle bu çağrılar tam anlamıyla karşılığını bulamamıştır. Savaş ortamında en çok çocukların zarar görmesi, çocukların korunması gerektiği düşüncesini zamanla daha önemli hâle getirmiş ve uluslararası düzeyde çalışmalar hızlanmaya başlamıştır. Çocukları özel ve biricik varlıklar ve hak sahibi bireyler olarak kabul eden, onların haklarını güvence altına alan en önemli uluslararası belge Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Dünya üzerinde 196 ülke tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk hakları bağlamında uluslararası düzeyde kabul görmüş en kapsamlı ve geçerli

sözleşme olarak kabul edilmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de bu sözleşmeyi 1990 yılında imzalayarak 27 Ocak 1995 tarihinde onaylamıştır.

-II-

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların haklarını düzenleyerek tüm dünya çocuklarının kaliteli ve çağdaş bir yaşam sürmesi amacıyla hazırlanmış en önemli uluslararası belgedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, üç kısım ve 54 maddeden oluşur. Sözleşmede bahsedilen haklar yaşama, korunma, gelişme ve katılım olmak üzere dört ana şemsiye hak altında toplanmıştır ve bunlar sözleşmenin temel ilkeleri olarak kabul edilmektedir. Bu hakların korunması ve uygulanmasında; ayrımcılığın önlenmesi, çocuğun yüksek yararının korunması, çocuğun görüşüne saygı gösterilmesi gibi ilkelerinin de gözetilmesi gerekmektedir.

Çocukların her alanda gelişmesini sağlamak için uygun ortam ve fırsatların yaratılmasını amaçlayan sözleşme, bunun için gerekli önlemlerin alınması konusunda doğrudan devletlere yükümlülükler vermektedir.

Çocuk hakları; insan haklarının özel bir alanını oluşturur ve tüm çocuklara tanınan, onu iyiye ve güzele ulaştıracak olan imkânlar bütünü olarak kabul edilebilir. Çocuk hakları evrenseldir, yani dünya üzerindeki tüm çocuklar içindir. Ayrıca çocukları uluslararası düzeyde her türlü ihmal ve istismardan korumayı amaçlar.

Çocukluk dönemini, yani yaşamın altın çağını mutlu ve sağlıklı bir şekilde geçiren bireyler, yetişkinlik döneminde de mutlu ve sağlıklı vatandaşlar olarak yaşadıkları toplumun refahına katkıda bulunurlar. Bu nedenle günümüzde temel hak ve özgürlüklerin çocuklara tanıtılarak öğretilmesi, çağımızın en büyük gerekliliklerinden biridir. Çocukların hak sahibi özneler olarak yetişebilmeleri, günlük yaşamda haklarını kullanabilmeleri ve savunabilmeleri için sahip oldukları hakları öğrenmeleri gerekmektedir. Çünkü bilinçli yetişkin olabilmenin, hak ve özgürlüklere saygılı olarak yetişebilmenin yolu, çocukların sahip oldukları çocuk haklarını öğrenmelerinden ve bu haklardan doğan özgürlüklerini yaşantılarının her alanına yerleştirmelerinden geçmektedir.

Haklarını bilen ve yaşamlarında aktif olarak kullanabilen çocuklar yetişirebilmek için çocuk hakları eğitimi gereklidir. Çocuk hakları sözleşmesinden

doğan haklarını çocuklara öğretme işi olarak tanımlanabilen çocuk hakları eğitimi, çocuk haklarını kullanmayı, korumayı ve çocuğun gelişimsel gereksinimlerini karşılamak için çocuk hakları konusuna duyarlılık oluşturmayı amaçlar (Uçuş-Güldalı, 2017). Ayrıca bu eğitim ile çocuklar ihmal, istismar ve şiddetten korunma konularında da bilgi sahibi olurlar. Çocuk hakları eğitimi başkalarının haklarını anlama ve saygılı olma, haklar ve sorumluluklar arasındaki ilişkiyi kavrama ve topluma yararlı bir vatandaş olmak için de gereklidir. Ayrıca bu eğitim, sosyal ve kültürel değişim için önemli bir araçtır çünkü hak ve sorumlulukları anlama ve destekleme, genişletme ve derinleştirme kapasitesine sahiptir.

Çocuklar yetişkinliğe hazırlanan pasif varlıklar değil, kendi öznelerini geliştiren ve deneyimleyerek hayata hazırlanan aktif bireylerdir. Dolayısıyla çocukların kendi çocukluklarına uygun bir yaşamı kurgulayabilmeleri için çocuk haklarını öğrenmeye ihtiyaçları vardır. Çocuklar kendi bağımsız sosyal dünyalarını oluşturabilmek, iyi ve güzel olana ulaşabilmek ve ayrıca kendilerinin üstün yararına ve kendileri için uygun olana erişebilmek amacıyla evrensel çocuk hakları sözleşmesinde garanti edildiği gibi haklarını öğrenmek durumundadırlar.

Günümüzde çocukların yetişkinlerden bağımsız olarak sosyal ilişkilerini, günlük rutinlerini ve kendi kültürel gelişimlerini kendi haklarıyla yaşayarak öğrenmeleri önemli ve değerlidir. Çünkü modern çağın çocukları kendi sosyal yaşamlarını kendileri inşa eden ve toplum normlarını yönlendiren bireylerdir. Özellikle çağımız çocuklarının bir önceki yüzyıla göre sahip oldukları imkânlar düşünöldüğünde, içine doğdukları ve kendileri için kurgulanmış düzen içinde kendi kurallarını oluşturduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Sahip oldukları haklar konusunda daha duyarlı ve bilgili olan çocuklar, aileden bağımsız karar alabilmekte ve tercihlerini sorgulatmadan uygulayabilme şansına sahip olmaktadır.

Çocuklar değer gördüğü, özgürlüklerinin ve kendi haklarının farkında olduğu, önemsendiği ve birey olarak kabul edildiği toplumlarda, evrensel değerlere ve çağdaş normlara ulaşmada kendilerine ait daha özgün bir yol belirleyebilirler.

Çocuklar küçük yetişkinler değil, kendilerine özgü bireylerdir. Diğer tüm bireyler gibi bir kişiliğe sahiptirler. Sevgiye, şefkate ve korunmaya değerdirler. Toplumun, milletin ve devletin birer üyesi ve parçasıdırlar ve bu nedenle de korunmalıdırlar. Toplumun şekillenmesinde, bilinçli, haklarını bilen, soran ve sorgulayan nesillerin yetişmesinde çocuklara verilen değerin ve onların yetiştirilmelerinin önemi açıkça görölmektedir. Bu nedenle özellikle yetişkinlerin, bir zamanlar kendilerinin de çocuk olduğunu unutmadan, çocukluk deneyimlerinden yola çıkarak çocukların refahını arttıracak bir anlayışla onlara yaklaşmaları, önce kendilerinin çocuk hakları konusunda titiz davranmaları beklenmektedir. Aytül Akal'ın da şiirinde belirttiği gibi önce yetişkinler çocuk haklarını öğrenmeli, anlamalı, uygulamalı ve saygı göstermelidir. Böylece çocuk, yetişkin, genç, yaşlı tüm toplum bütün renkleriyle birlik olacak ve güzel günlere ilerleyecektir:

Haklar benim olsa da
Bana değer
Büyüklere anlatın yasaları
Onlar bilmeli
Onlar anlamalı
Onlar uygulamalı
Ben yalnızca
Çocukluğumu yaşamalayım

DUYGULARI FARK ETME VE İFADE ETMENİN ÖNEMİ

BETÜL COŞKUN

Günlük yaşamda duygunun sağlıklı bir biçimde ifade edilmesinin pek çok kronik rahatsızlığın önlenmesinden yaşam kalitesinin arttırılmasına kadar olumlu katkıları bulunmaktadır.

Psikoloji bilimi düşünce ve davranışların üzerinde durduğu gibi, duygularla da ilgilenir. İnsanın bütünsel olarak gelişimini sağlaması duygu dünyasının da fark edilmesini, anlaşılmasını ve ifade edilmesini gerekli kılar. Eğer bir kişi davranışlarında değişikliğe gidebilmek istiyorsa öncelikle o davranışının arka planında yer alan duyguyu fark etmelidir. Duygular harekete geçmemizi sağlayan içsel kaynaklarımız, navigasyon sistemimizdir. O kadar ki; İngilizcede duyguyu tanımlayan “emotion” kelimesi, “hareket, dürtü, harekete geçiren şey” anlamlarına gelen Latince “emotio” kelimesinden türemiştir. Dilimizde ise diğer bir ifadesi “önsezi” olan duygu, her birimizin içinde kendimize özgü bir önceden sezebilme yetisi olduğunu gösterir. Yaşadığımız her duygunun hayatımızda özgün bir etkisi vardır.

İnsanlarda ve hayvanlarda duygular solunum ve sindirim sistemleri kadar önemlidir çünkü örneğin iğrenme gibi duygular bizi zehirli şeyleri yemekten alıkoyar ve sevgi, merhamet gibi duygular da ilişkiler geliştirip işbirliği yaparak hayatta kalmamıza yardım ederler (Smith, 2018). Yaşamın başlangıcı ile birlikte başlayan duygular, yaşamımız boyunca sürekli gelişerek zenginleşmeye devam eder. Her bireyin kendine özgü bir duygulanım özelliği vardır. Kişiden kişiye gözlenen bu değişimler ise oldukça doğaldır. Yaşadığı olaylar ve

karşılaştığı durumların ardından hiçbir duygu hissetmeyen, duygusal reaksiyon göstermeyen ya da klişe ve katı tepkiler gösteren insanların psikolojik sağlamlıklarında eksiklik olduğu düşünülebilir. Öte yandan; öfke, korku, kaygı, can sıkıntısı, üzüntü gibi duygular çoğu zaman yanlış ve olumsuz olarak yorumlansa da aslında bu duygular ruhsal bozukluğun bir göstergesi değildir. Olumlu duygular kadar, insanlar tarafından olumsuz olarak tanımlanan duygular da yaşamın, yaşam içerisindeki çeşitliliğin, renkliliğin bir parçasıdır. Aslında bu noktada duygular, bizleri aynı fiziksel bir acıda yahut bedensel bir ağrıda olduğu gibi odaklanmamız, üzerine düşünmemiz gereken potansiyel bir sorun olduğu konusunda uyarırlar (Kuzucu, 2011). Mesele şu ki; gündelik hayat ve toplum, hangi duyguyu yaşayıp hangisini yaşayamayacağımızı, hangi duyguyu ne kadar yaşayabileceğimizi, hangi duyguları hangi ortamlarda ifade edebileceğimizi dikte edip durur. Bizler ise; duygularımızı sorunların kaynağı olarak görmeye fazla meyilliyizdir. Bizde bu duyguları uyandıran bağlamları sıklıkla görmezden gelir, atlarız. Duyguların kendisi bir sorun kaynağı değildir. Duygular sadece birer elçidir. Duygular, yaşadığımız dünyayla aramızdaki iletişimdir, bir dildir, bir diyalogdur. Durduk yere yaşıyormuşuz gibi geldikleri anlarda bile kaynaklandıkları bir yer vardır. Duygular, kendimize nasıl bir dünya yarattığımızı, kendimiz için nasıl bir dünya seçtiğimizi anlatırlar (İçöz, 2020).

Duygu ve his kavramı tanımsal olarak birbirlerinde ayrılırlar. Duygular “ben”in mesajlarıdır. Hissettiklerimiz ise “ego”nun yorumlarıdır (Gün, 2018). Duygularımızın bize verdiği bu mesajlar, aslında ruhsal dünyamızın hava durumu tahmin raporu gibidir. Ruhumuzda, iç dünyamızda ne oluyorsa dış dünyamızda, insan iletişimimizde de o olur. Duyguların yaşamımızdaki yol göstericiliğinden faydalanmanın ilk şartı, duygularımızı doğru adlandırma, olduğu gibi hissetme, tanımlama ve yorumlama konusunda kendimize karşı dürüst olabilme cesaretini gösterebilmektir. Aksi bir durumda, duygularımızın yol göstericiliğinden yararlanmak yerine onları bilinçaltına ya da bedene bastırmayı öğreniriz. Ve bu duyguları bir süre bastırsak ya da onlardan kaçmaya çalışsak da asla yok edemeyeceğimizi ve kaçamayacağımızı bilmeksizin yaparız. Oysa duygularımızın dilini anlamayı ve onlardan faydalanmayı bir kez öğrendiğimizde onların bize verdiği mesajları anlamaya başlarız. Böylelikle, duyguları harekete geçiren durumların ya da olayların neler olduğunu anladığımızda, tıpkı bir buzdağının suyun altında kalan kısmını fark ettiğimiz gibi duygunun arkasında yer alan esas duyguya ve bu duygunun mesajına ulaşabiliriz. Örneğin; bir insanın kızgınlığının arkasında korku, saldırganlığının arkasında yakınlaşma ihtiyacı olduğunu görebiliriz.

Dolayısıyla duygulardan daha çok haberdar olmak, aslında kişilerin davranışsal olarak sergilediği tepkileri değiştirebilmeleri ve onları yönetebilmeleri için uygun temeli hazırlar. Öte yandan, kendisinin ve ötekinin yaşadığı duyguların farkında olma, hem sosyal hem kişisel iyi oluşun çok önemli bir parçasıdır. Duygusal farkındalık ve duyguları ifade etmede yaşanan herhangi bir sorunun, kişiler arası ilişkiler ve kişilerin sosyal becerileri üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Kuzucu, 2011). Psikososyal bir varlık olarak insan, yaşamında duygulara iki farklı sebepten dolayı ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçlardan ilki günlük yaşamını sürdürebilmek için ihtiyacı olan motivasyon kaynağı olarak kullanabilmesidir. İkinci ihtiyaç ise; kişinin varoluş seviyesini yukarılara taşımak içindir. Yapılan bazı araştırmalarda; duygusal farkındalığı yüksek olan kişilerin, kendilerine göre daha düşük olanlarla kıyaslandığında, olumlu olarak tanımlanan duyguları daha sık yaşadıkları, kendilerine olan saygı seviyelerinin daha yüksek ol-

duğu, daha dışa dönük kişilik yapısında oldukları, daha az kaygılandıkları ve daha çok yaşam doyumunu belirttikleri görülmüştür. Bununla birlikte literatür taraması yapıldığında, hem duygu farkındalığının hem de duyguları ifade etmenin psikolojik sağlığa etkisini gösteren çok sayıda başka araştırma sonucu da bulunmaktadır. Bu araştırmalar, duyguların farkındalığı ve psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, duyguları hissetmenin akıl sağlığı, beden sağlığı, ruh sağlığı ve öznel iyi oluş halinin çok önemli bir ögesi olduğunu göstermektedir. Günlük yaşamda duygunun sağlıklı bir biçimde ifade edilmesinin pek çok kronik rahatsızlığın önlenmesinden yaşam kalitesinin arttırılmasına kadar olumlu katkıları bulunmaktadır. Duyguların fark edilmesi, anlamlandırılması ve iletişimde paylaşıyor olması, bireyleri mutlu kılar. Duyguları bastırmak yerine ifade etmenin yollarını bulmak, bireylerin duygularından daha çok haberdar olmalarını sağlar. Korku, öfke ve kaygı içinde yaşayan birey, bu duygularını fark edip ifade ederek rahatlar. Ve eğer bu mümkün olmazsa, psikosomatik bazı sorunlar yaşayabilir (Şişman, 2016). Duygular insan yaşamını, psikolojik sağlığı özellikle de sosyal ilişkileri etkileyen önemli bir etkidir. İnsan psikolojik ve sosyal bir varlıktır, yaşamını sürdürmek için diğer insanlarla etkileşime geçer. Bu etkileşimlerde kendini ve karşı tarafı anlamak durumundadır. Kendinin ve karşı tarafın duygularını tanımak ve uygun şekilde ifade etmek, sosyal ilişkilerin sağlıklı şekilde ilerlemesinde önemli bir yere sahiptir (İnceman, 2017).

Özellikle son yıllarda duyguları ifade etmenin öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıkla ilişkisini araştıran çalışmalarda kayda değer sayıda bir artış görülmektedir. Bu araştırmalarda duygu ifadeleri, bütüncül sağlığın önemli bir parçası olarak görülürken, duyguları anlamlandırmak ve ifade etmekte zorlanıyor olmak, çoğu kez psikopatoloji ile ilişkilendirilmiştir. Freud'un kuramını geliştirdiği, bilinçaltı kavramını ve bastırma savunma mekanizmasını öne sürdüğünden bu zama- na, duyguları baskılamanın hem bedensel hem ruhsal problemlere neden olduğu, duyguları anlamlandırma ve söze dökmenin ise psikolojik sağlamlık için önem- li bir unsur olduğu varsayılmaktadır. Bugün duyguları ifade ediyor olmanın sağaltıcı etkisine dair bu görüş, kuramcılar ve uygulayıcılar arasında da büyük oranda kabul edilmektedir. Duyguların farkında olmak ve on- ları anlamlandırmak kadar duyguları ifade etmek de, iletişimin önemli bir unsurudur, kişinin duygularıyla ilgili sözel paylaşımda bulunması, bu duygularını tanı- ması, anlamlandırması ve yönetebilmesi için en pratik yoldur(Kuzucu, 2011).

Sonuç

Şu ana kadar bahsi geçen becerileri kazan- dırabilmek için hazırlanmış duyguları fark etme ve ifade etmeye yönelik olarak hazırlanan psikoeğitim programları bulunmaktadır. Örneğin; Kuzucu (2010) tarafından hazırlanmış olan "Duyguları Fark Etme ve İfade Etme Psikoeğitim Programı" hem duygusal paylaşım hem de eğitim içerikli yapılandırılmıştır. Bu kapsamda; hem psikolojik danışmanlık uygulamaları hem de grup rehberliği uygulamaları ile eşdeğer özel- likler göstermektedir. Programdaki oturumlarda yer alan tüm etkinlikler ve paylaşımlar, koşulsuz kabulün, saygının, empatik anlayışın ve içtenliğin temel olarak alındığı hümanistik anlayışa dayanmaktadır (Kuzucu, 2010). Ayrıca uygulamalarda gestalt, kognitif-dav- ranışçı bakış açısı, pozitif psikoterapi, psikodrama ve yaratıcı drama etkinliklerinden faydalanılmaktadır. Bu çerçevede programın eklektik bir yapısı olduğu ifade edilebilir. Programın içeriğini oluşturan oturumlarda yer alan etkinlikler kişilerin problemlerini çözmekten daha ziyade, becerileri geliştirici ve olası problemleri önleyici niteliktedir.

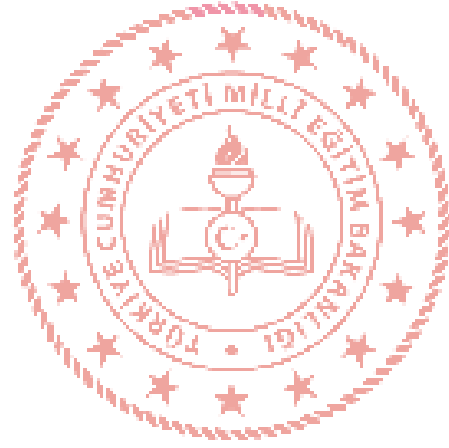
Program, eğitime dahil olan üyelerin;

- Duygular hakkında bilgi edinmesini,
- Duygularını ifade etmeye yönelik kelime da- ğarcılığının ve ifade becerilerinin geliştirilmesini,
- Duygular, düşünceler, davranışlar ve bunların arasındaki ilişki hakkında bilgi sahibi olmalarını,
- Buldukları anda ve yerde hissettikleri duy- guların farkına varmalarını ve bu duyguları ifade etme becerilerini geliştirmelerini,
- Yaşantıladıkları duyguları beden dili ve ben dilleriyle ifade etme becerisi geliştirmelerini,
- Paylaşımlarına duygusal olarak kendini kat- ma becerisi geliştirmelerini,
- Empatik dinleme ve empatik tepki verme be- cerilerinin geliştirilmesini,
- Kabulde güçlük çektiği duyguları kabul ede- bilmelerini ve onlarla bütünleşebilmelerini,
- Ailelerinin duygularını ifade etme biçimle- rine olan etkisinin farkına varmalarını sağlamak gibi hedeflere sahiptir.

Tüm bunlar çerçevesinde, duyguları fark etme ve ifade etmeye yönelik olarak hazırlanan bu psikoeği- tim programlarının okul ortamında öğretmen, öğrenci ve/veya velilere uygulamasının yapılmasının, kişilerin psikolojik ve öznel iyi oluşlarını artırıcı bir etki edeceği öngörülmektedir. Bu tür psikoeğitim programları, alan- da çalışan uzmanlar tarafından eğitim-öğretim kurum- larında ve psikolojik danışmanlık hizmeti verilen başka kurumlarda kullanılabilir. Ayrıca, eğitim kurumlarında öğrencilere dönük kişilik hizmetleri kapsamında yürü- tülen çalışmalarda programın kullanılıyor olmasının, öğrencilerin hem kişisel hem de sosyal gelişimlerine- katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (Kuzucu, 2010).

KAYNAKÇA

İSTANBUL İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

DOSTLAR BENİ HATIRLASIN

Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın.
Düğün olur bayram gelir
Dostlar beni hatırlasın

Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın

Can bedenden ayrılacak
Tütmez baca yanmaz ocak
Selam olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın

Ne gelsemdi, ne giderdim
Günden güne arttı derdim
Garip kalır yerim yurdum
Dostlar beni hatırlasın

Açar solar türlü çiçek
Kimler gülmüş kim gülecek
Murat yalan ölüm gerçek
Dostlar beni hatırlasın

Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın